

ถอดบทเรียนประชาชน

“การขับเคลื่อนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ”

บรรจง นพิส : บรรณาธิการ

ถอดบทเรียนประชาชน

“การขับเคลื่อนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ”

บรรจง นนัส : บรรณาธิการ

กอดมทเรียนมประชาชน “การขับเคลื่อนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ”

พิมพ์ครั้งแรก พฤศจิกายน 2561

ที่ปรึกษา

พระอมรมิตร คัมภีร์ธัมโม, ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ, จินดา บุญจันทร์, สังคม เจริญทรัพย์,
แก้ว สังข์ชู, ติชัมพร กองสอน, ไพโรจน์ สุวรรณหงส์, วิชาศิริ ช่างทอง, สมชาติ ภาละสุวรรณ,
ธีรพล สุวรรณรุ่งเรือง, อัมพร แก้วหนู, สุกานิตร์ จุมผา

บรรณาธิการ บรรจง นะแส

กองบรรณาธิการ

เสาวลักษณ์ ประปักษ์พ่าย, สุธิดา บัวสุขเกษม, สุวิมล มีแสง, สมจิตร์ จันทร์เพ็ญ, นิติพงษ์ ศรีระพันธ์

ผู้เขียนพื้นที่กรณีศึกษา

จินดารัตน์ เพิ่มลาภวิรุฬห์, ศรเดช คงทอง, วรณิศา จันทร์หอม, ปัญญาชุมชน, ณัฐวุฒิ อุปปะ

พิสูจน์อักษร เสาวลักษณ์ ประปักษ์พ่าย

ภาพปก YANISA NUJINDA

ภาพประกอบ

พี่น้องเครือข่ายในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ, เสาวลักษณ์ ประปักษ์พ่าย, สุวิมล มีแสง,
สุธิดา บัวสุขเกษม, ดร.ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ, อภิสิทธิ์ พันธุ์วิไล

ประสานการผลิต

สำนักสื่อสารจัดการความรู้และนวัตกรรมชุมชน

สนับสนุนการจัดพิมพ์

สำนักเชื่อมโยงขบวนองค์กรชุมชนและประชาสังคม

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

912 ซอยนวมินทร์ 45-47 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

โทรศัพท์ 0 2378 8300-9 โทรสาร 0 2378 8411

Home page : www.codi.or.th E-mail : codi@codi.or.th

บทบรรณาธิการ

เราต้องยอมรับว่ากว่า 2 ทศวรรษของการพัฒนาที่ผ่านมา สังคมไทย โดยเฉพาะในสังคมชนบทตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ ได้เกิดความขัดแย้งขึ้นมากมาย ระหว่างการดำเนินการของโครงการพัฒนาต่างๆ ทั้งที่เป็นของหน่วยงานรัฐ และเอกชน การคลี่คลายความขัดแย้งของปัญหาในแต่ละจุด เป็นบทเรียนที่สำคัญของสังคมไทย ที่ควรจะได้รับ การรวบรวมบันทึกไว้ เพื่อส่งต่อให้กับทุกส่วนที่เกี่ยวข้องได้เรียนรู้ร่วมกัน เพราะแต่ละส่วนล้วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีอาจแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดได้ บางพื้นที่จุดจบของปัญหา คือ การใช้ความรุนแรง การสร้างบาดแผล สร้างความโกรธเกลียด ระหว่างผู้คน และหน่วยงาน บางพื้นที่ต้องเป็นคดีความขึ้นสู่ศาลที่ยืดเยื้อยาวนานนับเป็นสิบๆ ปี

การรวบรวมบทเรียน และประสบการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากพื้นที่ทั่วทุกภูมิภาคเล่มนี้ น่าจะเป็นการรวบรวมขึ้นครั้งแรกในรอบ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา แม้จะเป็นเพียงการหยิบยกเอามาไม่หมด ไม่ครบทุกกรณี แต่ก็หยิบยกเอามาจากกรณีใหญ่ๆ ที่เป็นที่สนใจของสังคมอย่างกว้างขวาง เช่น กรณีการลู่กันขึ้นมาคัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหินที่กระบี่ และที่อำเภอเทพาในจังหวัดสงขลา กรณีท่าเรือน้ำลึกปากบารา กรณีเหมืองทองในจังหวัดพิจิตร กรณีนโยบายทวงคืนผืนป่าในภาคเหนือ ฯลฯ

ประเด็นสำคัญของหนังสือเล่มนี้มี 3 ประการ คือ

1. เป็นการนำเอาเจ้าของปัญหา หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดต่อปัญหานั้นๆ มาสมหวักัน ต่างพื้นที่ต่างภูมิภาค มาสรุปบทเรียนของการต่อสู้ การใช้ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ที่แต่ละพื้นที่นำมาใช้ ซึ่งมีทั้งที่ประสบความสำเร็จ และล้มเหลว ขบวนการได้มาซึ่งหนังสือเล่มนี้ คือ ขบวนการสรุปบทเรียนรวมหมู่ที่

แต่ละคนที่เข้าร่วมได้เติบโต ผิดกับการผลิตหนังสือทั่วๆ ไป ที่มีผู้เขียนเพียงคนเดียวไปเก็บข้อมูล และนำมารวบรวมเรียบเรียง

2. กรณีศึกษาในภาคผนวก ผู้เขียน คือบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อกรณีนั้น พวกเขาอาจจะไม่ใช่นักวิชาการที่โดดเด่นในการใช้ทักษะสื่อสารออกมาให้สวยงาม แต่มันคือเรื่องราวจริงๆ ที่พวกเขาลงมือปฏิบัติการ จนออกมาเป็นชิ้นงานในแต่ละกรณีว่าเกิดขึ้นเมื่อไร อย่างไร และจบลง หรือกำลังจะไปต่ออย่างไรในอนาคต

3. การสรุปบทเรียนออกมาเป็นข้อๆ ในแต่ละเนื้อหา เกิดจากการสังเคราะห์รวม ทำให้เราได้เห็นภาพของการเคลื่อนไหว ของขั้นตอนที่ควรจะเป็น ในการลุกขึ้นสู้ เพื่อทวงสิทธิ์ หรือเพื่อรักษาสีทธิ์ในแต่ละเนื้อหา ในแต่ละกรณีศึกษาได้อย่างชัดเจน

แน่นอนว่า การผลิตหนังสือที่มีเนื้อหาเช่นนี้ อีกด้านก็เสมือนดาบสองคม หมายถึงว่า อาจจะทำให้อีกฝ่ายรู้เท่าทันภาคประชาชน แต่เจตนาของผู้เขียนเราต้องการสร้างบทเรียนให้กับฝ่ายประชาชน และต้องการลดความขัดแย้ง ที่มีกบฏด้วยความรุนแรงในทุกกรณี อีกด้านก็ต้องการสื่อสารให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ ถึงหัวอกของประชาชนในพื้นที่ ที่จะได้ผลพวงของการพัฒนานั้นๆ ว่า เขารู้สึกอย่างไร ทำไมจึงจำต้องลุกขึ้นสู้ รวมทั้งได้ชี้ทางออก ข้อเสนอแนะว่า ยังมีหนทางอื่นๆ ช่องทางอื่นๆ ที่เป็นทางเลือก ที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคม

สถาบันองค์กรพัฒนาชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. และ คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) ซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน จึงเห็นความสำคัญของความรู้ บทเรียน และประสบการณ์ของพี่น้อง ที่กล้าลุกกันขึ้นมาปกป้องรักษาสีทธิ์ของชุมชนของตัวเอง แม้ในหลายๆ กรณีจะจบลงด้วยความขมขื่น สร้างบาดแผลร้ายลึกยากแก่การเยียวยา เราได้แต่คาดหวังว่า ในอนาคต เรื่องต่างๆ จะได้รับการดำเนินการอย่างโปร่งใส

ใส่ใจการมีส่วนร่วม และยึดหลักการ กฎเกณฑ์ที่ถูกสร้างขึ้นมา และเป็นที่ยอมรับ
ร่วมกันในการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคต่างๆ ใน
อนาคต

บรรจง นะแส

ตุลาคม 2561

สารบัญ

ส่วนที่ 1	9
ที่ไปที่มาการถอดบทเรียน การขับเคลื่อนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ	
ส่วนที่ 2	15
บทเรียน และประสบการณ์ของการขับเคลื่อนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ	
ส่วนที่ 3	27
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการขับเคลื่อนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ	
ส่วนที่ 4	37
สรุปกระบวนการ และวิธีการสำคัญของการขับเคลื่อนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ	
ส่วนที่ 5	45
บทเรียน 8 กรณีศึกษากับการขับเคลื่อนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ	
• บทเรียนการต่อสู้เครือข่ายปกป้องอันดามันจากถ่านหิน จากโครงการท่าเทียบเรือถ่านหิน บ้านคลองรั้ว และ โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน จังหวัดกระบี่ เรียบเรียงโดย จินดารัตน์ เพิ่มลาภวิรุฬห์ ศูนย์สร้างจิตสำนึกนิเวศวิทยา (สจน.) • บทเรียนโครงการทำเรื่อน้ำลึกสงขลาแห่งที่ 2 บ้านสวนกง ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา เรียบเรียงโดย วรณิศา จันทร์หอม เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น	46 62

- โครงการขนาดใหญ่ที่จะเข้ามาส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต สังคม สุขภาพ วัฒนธรรม ของพื้นที่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

เรียบเรียงโดย ศรเดช คงทอง

73

- โครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือ และศูนย์สนับสนุนการปฏิบัติงานสำรวจและผลิตปิโตรเลียมในอ่าวไทย บริษัท

เขฟรอนประเทศไทยสำรวจและผลิต จำกัด

ณ ตำบลกลาย อำเภอบ้านลาด จังหวัดนครศรีธรรมราช

เรียบเรียงโดย ศรเดช คงทอง

80

- บทเรียนโครงการท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ

ไทย-มาเลเซีย อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

เรียบเรียงโดย วรณิศา จันทร์หอม เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น

95

- บทเรียน โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา

เรียบเรียงโดย วรณิศา จันทร์หอม เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น

106

- เหมืองแร่ทองคำ...หายนะบนความหวังที่เลื่อนราง

โดย ณัฐวุฒิ อุปปะ

กลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเนินมะปราง

120

- บทเรียนจากเขาหม้อ พิจิตร สู่นโยบาย พิชณโลก

โดย ณัฐวุฒิ อุปปะ

กลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเนินมะปราง

131

ส่วนที่ 1

ที่ไม่มีการถอดถอน

การเปลี่ยนแปลงในทันทีที่ได้รับผลกระทบ

ก้าวย่างเข้าสู่ปีที่ 18 ของการดำเนินงานของ พอช. และขบวนองค์กรชุมชน เพื่อเป็นการวางรากฐานการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง ให้การพัฒนาคนในขบวนองค์กรชุมชนมีความต่อเนื่อง มีผู้นำการพัฒนาในประเด็นงานต่างๆ กระจายเพิ่มมากขึ้น และขยายผลการทำงานออกไปทั่วประเทศ พอช. จึงได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานของ พอช. พ.ศ. 2560-2564 ว่าด้วยการพัฒนาคนในขบวนองค์กรชุมชน เป็น **“ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ว่าด้วย การพัฒนาศักยภาพคนในขบวนองค์กรชุมชนและองค์กรชุมชน”** โดยมีเป้าหมาย **“พัฒนาและยกระดับขีดความสามารถของคนทำงานในขบวนองค์กรชุมชน และผู้นำชุมชนท้องถิ่น ใน 5 ปี รวม 15,000 คน”** โดยมุ่งหวังให้คนในขบวนองค์กรชุมชน และองค์กรชุมชน มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมตามหลักธรรมาภิบาล เท้าทันการเปลี่ยนแปลง และเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับองค์กรและชุมชนท้องถิ่น โดยในปี พ.ศ. 2560 ที่ผ่านมามีผู้นำที่ได้รับการพัฒนาในเนื้อหาและกระบวนการต่างๆ กว่า 3,482 คน และในปี 2561 ขบวนองค์กรชุมชนร่วมกับสำนักงานภาค 5 ภาค ได้มีกระบวนการพัฒนาศักยภาพผู้นำขบวนองค์กร

ชุมชนในเนื้อหาต่างๆ อย่างหลากหลาย ที่ครอบคลุมทั้งการพัฒนาด้านความคิด ด้านทัศนคติ ด้านทักษะความสามารถ โดยมีผู้นำ คนทำงานในพื้นที่ทั้งผู้นำอาวุโส ผู้นำรุ่นใหม่ได้รับการพัฒนารวมประมาณ 3,864 คน

จากความสำคัญของประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ในการประชุมครั้งที่ 1/2561 เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2561 ได้มีมติเห็นชอบแต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน โดยให้มีองค์ประกอบ บทบาทหน้าที่ และแนวทางในการปฏิบัติให้ชัดเจนเป็น รูปธรรม ผู้อำนวยการสถาบันฯ จึงมีคำสั่งลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2561 แต่งตั้ง **“คณะทำงานยกร่างแนวทางการพัฒนาคนในชุมชนขององค์กรชุมชน”** มีอำนาจ หน้าที่ในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะในชุมชนขององค์กรชุมชน กำหนด แนวทาง และหลักสูตรกลางการพัฒนาคนในชุมชนขององค์กรชุมชน เสนอแนะการ แต่งตั้งกลไกที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคณะในชุมชนขององค์กรชุมชน ซึ่งคณะทำงานฯ ร่วมกับสำนักเชื่อมโยงชุมชนขององค์กรชุมชนและประชาสังคมได้จัดทำ **“แผน ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะในชุมชนขององค์กรชุมชน 3 ปี (พ.ศ.2561-2563)”** โดยมี **“วิสัยทัศน์ (Vision) ผู้นำ และคนในชุมชนขององค์กรชุมชน เป็นคนมีคุณธรรม มีความสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไปสู่การจัดการตนเอง และเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้”** โดยการสร้างการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้จาก การปฏิบัติ (Learning by doing) ทำไป คิดไป เรียนรู้ไป ให้เกิดการใช้ความรู้ ภูมิปัญญา และร่วมพลังภาคีในการขับเคลื่อนงานพัฒนาในพื้นที่อย่างมี ยุทธศาสตร์ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยพลังองค์กรชุมชน และ พัฒนาขอบเขตเนื้อหาของ หลักสูตรกลางจำนวน 7 หลักสูตร เพื่อคาดหวังให้เกิด **“ผู้นำการเปลี่ยนแปลง”** ที่เป็นผู้มีจิตสาธารณะ สามารถสร้างแรงบันดาลใจ จุด ประกายความคิดให้กับตนเองและผู้อื่น มีการปฏิบัติงานพัฒนาที่นำไปสู่การสร้าง การเปลี่ยนแปลงของชุมชนท้องถิ่น และสังคมได้ รวมถึงเกิด **“ผู้นำแนวใหม่”** ที่มี

กระบวนทัศน์ใหม่ เข้าใจตนเอง เข้าใจสถานการณ์อย่างรอบด้าน สามารถเชื่อมประสานกับคนอื่น ๆ ภาคอื่นๆ เป็น “ภาวะผู้นำร่วม” ที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาและปฏิรูปสังคมได้

โดยคณะกรรมการสถาบันฯ เมื่อการประชุมครั้งที่ 4/2561 เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2561 ได้มีมติ เห็นชอบแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคมนในขบวนองค์กรชุมชน 3 ปี (พ.ศ.2561-2563) เป็นที่เรียบร้อย และให้เปลี่ยนชื่อคณะทำงานฯ จากคณะทำงานยกร่างแนวทางการพัฒนาคมนในขบวนองค์กรชุมชน เป็น “คณะทำงานพัฒนาคมนในขบวนองค์กรชุมชน” โดยมีบทบาทและอำนาจหน้าที่

1) กำกับเชิงนโยบาย และติดตามผลการดำเนินงานการพัฒนาคมนในขบวนองค์กรชุมชนให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคมนในขบวนองค์กรชุมชน 3 ปี (พ.ศ.2561-2563) และร่วมหนุนเสริมการทำงานของขบวนองค์กรชุมชนในระดับภาค

2) ประสานการทำงานกับหน่วยงานภาคี เครือข่ายการทำงานในพื้นที่ ทั้งในเชิงเนื้อหา กระบวนการพัฒนา และงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาคมนในขบวนองค์กรชุมชนเพิ่มเติม

3) ดำเนินการทดลองนำหลักสูตรกลางการพัฒนาคมนในขบวนองค์กรชุมชน จำนวน 2 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรการขับเคลื่อนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ และหลักสูตรการสื่อสารสาธารณะ ไปแปรสู่การปฏิบัติจริง เพื่อปรับปรุงเนื้อหา กระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องเหมาะสมกับการทำงานของพื้นที่

ดังนั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 และมีมติของคณะกรรมการสถาบันฯ รวมถึงเจตนารมณ์ของคณะทำงานพัฒนาคมนในขบวนองค์กรชุมชนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เห็นผลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณตาม

เป้าหมายที่กำหนด คณะทำงานพัฒนาคนในชุมชนองค์กรชุมชน ร่วมกับสำนัก
เชื่อมโยงชุมชนองค์กรชุมชนและประชาสังคม จึงจัดทำ **“โครงการพัฒนา
ศักยภาพคนในชุมชนองค์กรชุมชน หลักสูตร การขับเคลื่อนในพื้นที่ที่ได้รับ
ผลกระทบ”** ขึ้น โดยหวังผลให้เป็นโครงการที่ผู้นำในชุมชนองค์กรชุมชนได้นำ
บทเรียน องค์ความรู้จากการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ไปปรับใช้
ประโยชน์ให้สอดคล้องกับประเด็นการพัฒนา หรือประเด็นปัญหาของพื้นที่ตนเอง
ได้ รวมถึงเป็นเครือข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้ของชุมชนองค์กรชุมชน ที่จะแบ่งปัน
ความรู้ แบ่งปันความช่วยเหลือในประสบการณ์การทำงาน วิธีการจัดการกับ
ปัญหา ค้นหาทางออกที่ดีร่วมกันได้

และเพื่อให้เกิดประโยชน์ในวงกว้าง และขยายผลชุดบทเรียน
ประสบการณ์การขับเคลื่อนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบนี้ ออกไปสู่ผู้นำในชุมชน
องค์กรชุมชน และคนทำงานในพื้นที่ ตลอดจนชุมชนงานพัฒนาต่างๆ ได้มีความรู้
และทักษะในการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ร้อน รวมถึงมี
รูปแบบ และวิธีการในการใช้สิทธิชุมชนในการเจรจาต่อรอง ใช้ความรู้ในดับท
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในพื้นที่ที่ชุมชนต้องเผชิญหน้ากับโครงการ
พัฒนาขนาดใหญ่ หรือนโยบายที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างเท่าทัน โดยการ
เรียนรู้ผ่านกรณีศึกษาที่มีรูปแบบการขับเคลื่อนที่ชัดเจน เพื่อนำไปสู่วิธีการ
ทำงานที่จำเป็น สำหรับการเคลื่อนงานในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบในอนาคต

ส่วนที่ 2

บทเรียนและประสบการณ์

ของการขับเคลื่อนในทันทีที่ได้รับผลกระทบ

[1]

ท่าเรือเซฟรอน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช

ประสิทธิ์ชัย หนูนวล เล่าถึงการต่อสู้ของ

ภาคประชาชน กรณีเซฟรอน อ.ท่าศาลา
จ.นครศรีธรรมราช ให้ฟังว่า การต่อสู้ของภาค
ประชาชนนั้นเกิดจากการเข้ามาของบริษัท
เซฟรอน โดยกระบวนการจัดทำรายงาน EHIA
ไม่มีความโปร่งใส รวมถึงการขาดการมีส่วนร่วมของ

ประชาชน ไม่มีความครอบคลุมพื้นที่ของผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างแท้จริง ซึ่งทำ
การอ้างพื้นที่ศึกษาเพียงบริเวณที่ก่อสร้างโครงการเท่านั้น จากการที่บริษัท
เซฟรอนทุ่มทุนไปกับการสร้างภาพลักษณ์ เน้นการทำ CSR กับชุมชน เพื่อ
ประชาสัมพันธ์ ทุ่มงบประมาณผ่านทางท้องถิ่นและภาครัฐ แต่กลับละเลยในด้าน
ผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อสร้างท่าเรือ แต่เมื่อประชาชนได้มีโอกาสศึกษา
รายงานการวิเคราะห์และประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA)
ทำให้ประชาชนได้รับรู้ถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น จนทำให้เกิดเป็นกระแสการตื่นตัว
ของประชาชน ถึงความไม่โปร่งใสของข้อมูลโครงการ ส่งผลให้บริษัทเซฟรอนต้อง
พักโครงการไปชั่วระยะหนึ่ง ทว่าก็ยังมีการดำเนินการดำเนินงานอยู่ เมื่อรายงาน
การประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) ได้รับความเห็นชอบ
ของคณะกรรมการชำนาญการ (คชก.) สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม
(สผ.) กระทั่งประชาชนท่าศาลาจำนวนนับหมื่นคน ได้ออกมาลงนามสัญญา
ประชาคม แสดงเจตนารมณ์ไม่เอาโรงไฟฟ้าถ่านหินและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง
ต่างๆ เนื่องด้วยบทเรียนของเหตุการณ์การต่อสู้ในหลายกรณีที่ผ่านมา ได้สร้างความ
ตระหนัก และการรับรู้เชิงสาธารณะว่า การพึงพอใจต่อการหยุดพัก

โครงการเพียงเท่านั้นไม่เพียงพอ เพราะจะมีโครงการขนาดใหญ่ต่างๆ ที่เข้ามาในพื้นที่อีกแน่นอน

จะเห็นว่า กระบวนการต่อสู้ของภาคประชาชนนั้น มีการหารือร่วมกัน โดยนำข้อมูล EHIA มาวิเคราะห์ แล้วทำหนังสือตอบโต้โดย **การทำข้อมูลชุมชนที่เป็นระบบ** ทั้งข้อมูลพื้นที่อาหาร ข้อมูลรายได้เชิงเปรียบเทียบ มีการสื่อสารข้อมูลให้กับชุมชน ทำให้เห็นภาพอนาคตของตนเอง มีการจัดทำข้อมูลเป็น **movement เชิงวิชาการ** เพื่อสื่อสารภายนอกผ่านรูปแบบต่างๆ เช่น เวทีสัมมนาวิชาการที่จัดในกรุงเทพฯ ไม่ต่ำกว่า 20 เวที รวมถึงการสื่อสารกับนักธุรกิจ เป็นต้น มีการบริหารจัดการสื่อที่ยอดเยี่ยมมาก ที่ให้สื่อมารับข้อมูลจากจุดเดียว มีทีม Speaker ที่ทำหน้าที่ให้ข้อมูล เพื่อสร้างมาตรฐานการนำเสนอ และทำข้อมูลให้ชัดเจนก่อนทุกครั้งที่จะมีการนำเสนอ

กระบวนการดังกล่าว ได้ทำต่อเนื่องมา 3-4 ปี ตอนเริ่มต่อสู้มีหลายคนอวยพรว่า **“ไม่มีทางชนะ”** แต่คนที่ทำศาลาระบุน่า **“เราจะแพ้ไม่ได้สักนาทีเดียว”** สุดท้ายได้ชัยชนะกลับมา และด้วยกระแสการต่อสู้ของภาคประชาชนคนทำศาลา ทำให้บริษัทเซฟรอนได้ทำหนังสือขอแจ้งยุติการดำเนินโครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือในที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม ภาคประชาชนก็ยังคงติดตาม และเฝ้าตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐ และบริษัทเอกชนดังกล่าวอยู่อย่างต่อเนื่อง

[2]

โรงไฟฟ้าถ่านหินกระบี่ อ.เมือง จ.กระบี่

ประสิทธิ์ชัย หนูนวล ได้เล่าการขับเคลื่อนต่อกรณีโรงไฟฟ้าถ่านหินกระบี่ว่า ได้อาศัยกระบวนการคิดแบบใหม่ในการต่อสู้ มีการบริหารจัดการกับขบวนการขับเคลื่อนด้วยงานวิชาการ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากข้อมูลทาง

วิชาการจะส่งผลกระทบต่ออารมณ์ของสังคม อารมณ์ของสาธารณะ และในส่วนคุณค่าของจังหวัดกระบี่เอง เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่รู้จักกันทั่วโลก จึงมีการรวมตัวกันของหอการค้า การท่องเที่ยวในพื้นที่เขตอันดามัน แล้วออกมาประกาศว่า “ไม่เอาโรงไฟฟ้าถ่านหิน” จากนั้นจึงเกิดเครือข่ายปกป้องอันดามันจากถ่านหินขึ้น

ในส่วนของภาครัฐบาลให้ความสนใจ และให้ความสำคัญกับกระแสของโครงการ จึงมีการสำรวจกระแส น้ำ กระแสลมที่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติในองค์รวม และมีผลกระทบต่อพื้นที่ใกล้เคียงภายใต้ันดามัน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงผลกระทบต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญทางธรรมชาติ

ในการต่อสู้ที่ผ่านมา ใช้**กระบวนการสื่อสาร** ซึ่งเกินกว่า 50% เป็นการต่อสู้ผ่านสื่อ และได้ผลต่อความเชื่อมั่น ความรู้สึกมั่นใจในการขับเคลื่อน ซึ่งเป็นไปตามกระบวนการและหลักการของสื่อสารมวลชน ด้วยข้อมูลที่เสนอไปว่า “ถ่านหินไม่สะอาด” ส่งผลต่อความเชื่อมั่นต่อการทำงานต่อ กฟผ. และเชื่อมั่นว่า “ถ่านหินสะอาดไม่มีจริง” ซึ่งเป็นการต่อสู้แบบขัดแย้งกันกับฝ่ายรัฐบาลที่บอกว่า “ถ่านหินสะอาด” กระทั่งจะใช้วิธีนี้มวลในการต่อสู้ เช่น อดข้าว นั่งภาวนา เป็นต้น ผลของชัยชนะที่เกิดขึ้นจึงต้องสะสมยาวนาน ไม่ใช่หมดน้ออย่างรวดเร็ว และเราจึงได้ข้อสรุปร่วมกันว่า การออกแบบวิธีการต่อสู้ **การไม่มีคดีจึงดีที่สุด** การมีคดีไม่ช่วยให้ก่อประโยชน์อะไร ประเด็นที่จะทำคือ **การลุกขึ้นมากำหนดอนาคตของตนเอง** ถือเป็นเรื่องสำคัญ

ข้อมูลเชิงวิชาการ และการสื่อสารจะส่งผลกระทบอย่างมากและถือเป็นเคล็ดลับในการขับเคลื่อน ดังนั้นการ Organize สื่อ หรือการบริหารจัดการสื่อ ก็นับว่าเป็นเคล็ดลับในการขับเคลื่อน และต้องสร้างมาตรฐานการนำเสนอ (Standard Presentation) ให้เกิดขึ้นมาเป็นมาตรฐาน เพื่อยกระดับการขับเคลื่อนของประชาชนในภายหน้า

[3]

ทำเรื่อน้ำลึกลงบารา อ.ละงู จ.สตูล

สมบุรณ์ คำแหง ตัวแทนเครือข่ายประชาชน

ติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล ได้เล็งถึงรูปแบบการเคลื่อนไหวของขบวนการประชาชนโดยใช้กระบวนการเคลื่อนไหวคล้ายๆ กับหลายพื้นที่ หลายเหตุการณ์ในภาคใต้ ซึ่งไม่ได้ทำแค่การชุมนุมเรียกร้องเพียงอย่างเดียว แต่อาศัยการเคลื่อนไหวทางด้านข้อมูล ด้าน

วิชาการร่วมด้วย เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ รูปการณ์ว่าเป็นอย่างไร เนื่องจากในแต่ละโครงการ ทั้งโครงการภาครัฐ โครงการภาคเอกชน ล้วนมีความแตกต่างกัน ในการออกแบบและวางแผน ดังนั้นจึงต้องมีการจัดทีมเคลื่อนไหวอย่างรอบคอบ

กลยุทธ์ที่สำคัญของการเคลื่อนไหว คือ **การจัดทำข้อมูล เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน**ของตัวละครที่เกี่ยวข้องทั้งหมดกับเหตุการณ์นั้น วิเคราะห์สถานการณ์คู่ต่อสู้ ใครเป็นมิตรหรือศัตรู และวิเคราะห์พื้นที่เพื่อสื่อสารข้อมูลความเป็นจริงแก่ชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง โดย**สร้างรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลาย** ทั้งรูปแบบการสื่อสารแบบเย็นๆ ให้ความรู้ “เดินสาย ฉายหนัง” ในทุกคืนเกือบ 100 เวที “**จัดค่ายครอบครัว**” ที่ให้ความรู้พ่อแม่ลูกผ่านการเข้าค่าย วาดภาพ ถ่ายรูป ปั่นจักรยานร่วมกัน การสร้าง “**สมัชชาประจำปี**” บนข้อเสนอที่ว่า “อยากเห็นสตูล เป็นอย่างไร” มีการทำข้อเสนอข้อมูลต่อผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลทุกปี เสนอภาพทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ความสวยงามของทะเล รอยยิ้มของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชม รวมถึงการสื่อสารแบบร้อนๆ เช่น การเจรจากับนักการเมืองท้องถิ่นอยู่เสมอ พูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องข้อมูลกันกับทุกฝ่าย ทุกช่องทาง รวมถึงการทำหนังสือร้องเรียนถ้าการ

เจรจาล่าช้า เป็นต้น เพื่อก่อให้เกิดการตระหนักรู้ผ่านเวทีการสื่อสาร และดำเนินการปฏิบัติการตามจังหวะที่เหมาะสม พอชาวบ้านรับทราบข้อมูลที่แท้จริง ก็ทำให้ชาวบ้านไม่เห็นด้วยในโครงการที่ส่งผลกระทบ

กลยุทธ์ดังกล่าว จะทำได้ต้องอาศัยการวางแผนปฏิบัติการอย่างมีนวล ให้เนียนไปกับเนื้อหาและธรรมชาติ (งานเย็น) ประสานความร่วมมือกับภาคประชาสังคมที่เป็นเครือข่ายในประเด็นอื่นๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ เพื่อเป็นการค่อยๆ เปลี่ยนความคิด เปลี่ยนพฤติกรรมจนนำมาสู่การสร้างขบวนการดำเนินงาน ขับเคลื่อนในพื้นที่ที่เป็นรูปธรรม ด้วยการขับเคลื่อนในรูปแบบผสมผสาน รวมงานเย็นและงานร้อนขับเคลื่อนไปด้วยกันด้วยทีมงานที่ขับเคลื่อนร่วมกับภาคีต่างๆ ที่ได้เข้ามาหนุนเสริม ซึ่งถือเป็น **ศิลปะการทำงาน** แบบหนึ่ง

[4]

โรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา อ.เทพา จ.สงขลา

กิตติภพ สุทธิสว่าง ได้เล่าถึงกระบวนการ

เคลื่อนไหวของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจาก โรงไฟฟ้าถ่านหินเทพาว่า ได้อาศัยบทเรียนของพื้นที่ โรงไฟฟ้าที่จะนะ ท่าศาลา มาปรับใช้ในการจัดการ เรื่องข้อมูล เพื่อเน้นย้ำให้เห็นว่าพื้นที่มีศักยภาพ อะไร มีตัวอย่างให้เกิดความตระหนักต่อผลกระทบที่จะ

เกิด และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง โดย**สร้างกระบวนการเรียนรู้**และทำความเข้าใจต่อการขับเคลื่อนที่ต้องเผชิญกับวิถีคิดต่ออำนาจรัฐ ซึ่งประชาชนและชาวบ้านต้องมีความเข้าใจทั้งเนื้อหา สถานการณ์ และบริบทของระเบียบ และกระบวนการขั้นตอนของกฎหมาย รวมถึงระเบียบต่างๆ ที่รัฐมี อีกทั้ง การ

เตรียมการในวิถีคิดของชาวบ้าน หรือกลุ่มคนที่คิดจะลุกขึ้นมาต่อสู้ ต้องมีความพร้อมที่จะเผชิญต่อกฎหมายต่างๆ เช่น ม.44 ที่ภาครัฐจะนำมาใช้ป้องกันชาวบ้าน บนฐานคิดที่ว่า **“สู้แล้วไม่ติดคุก ไม่มี!!!”** ซึ่งก็ต้องทำงานอยู่บนความไม่ประมาท

ดังนั้น การสื่อสารต่อสาธารณะจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ประชาชนได้รับรู้รู้จักพื้นที่และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในอำเภอเทพา จึงต้องอาศัยกลยุทธ์ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งได้ใช้การสร้างความคิด คำขวัญที่สื่อได้ชัดเจนมาเป็น**กลยุทธ์การเคลื่อนขบวนด้วยคำขวัญที่ว่า “เทใจให้เทพา”** ใช้รูปแบบการเดินรณรงค์ การใช้ศิลปิน โดยการดำเนินงานดังกล่าวต้องมี**ระบบฐานข้อมูล** เช่น ข้อมูลมูลค่าทางเศรษฐกิจเมื่อเปรียบเทียบตัวเลขของโรงไฟฟ้าถ่านหินกับโรงไฟฟ้าอื่นๆ เป็นต้น เพื่อสนับสนุนในการดำเนินงานทุกประเด็นให้มีความรู้เท่าทันต่อสถานการณ์ และอาศัยการบูรณาการพลังจากภาคีต่างๆ ทั้งชาวบ้าน และนักวิชาการ ทำให้ชาวบ้านเห็นภาพชัดเจนและเกิดความภาคภูมิใจ

[5]

ทำเรื่อน้ำลึkB้านสวนกง จ.สงขลา แห่งที่ 2

วรรณิศา จันทรหอม เล่าถึงกรณีทำเรื่อ

น้ำลึkB้านสวนกงว่า เมื่อโครงการทำเรื่อน้ำลึkB
สงขลา แห่งที่ 2 เข้ามาในพื้นที่ ต้องทำความเข้าใจกับชาวบ้านค่อนข้างมาก เนื่องจากชาวบ้านยังไม่เห็นภาพผลกระทบที่จะเกิดขึ้น จึงต้องมีการ**จัดทำข้อมูล**ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่

ชายฝั่งทะเลจะนะ เปรียบเทียบมูลค่าเพิ่มที่จะได้จากความอุดมสมบูรณ์ของทะเล ทั้งรายได้ที่เกิดจากการขายปลาแต่ละชนิด ข้อมูลจำนวนปลาที่เพิ่มขึ้น ข้อมูล รายได้จากการท่องเที่ยว ทำให้ชาวบ้านมีความมั่นใจที่จะคุยกับหน่วยงาน

นอกจากนั้น มีการร่างยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางด้านอาหารจังหวัด สงขลา เพื่อผลักดันเข้าสู่แผนยุทธศาสตร์จังหวัด ให้พื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะ และ เทพาเป็นพื้นที่ผลิตอาหารของคนสงขลาและอาเซียน มีคณะกรรมการขึ้นมา 1 ชุด และมีการคุยกับหน่วยงานราชการเพื่อสร้างความเข้าใจมากขึ้น มีการจัดทำ ข้อมูลและทำพินิจภัณฑ์บ้านสวนกง มีเด็กที่ทำโฮมสคูลมาเรียนรู้ เป็นการนำเสนอ ภูมิปัญญา สิ่งที่ทำให้เห็นได้ชัด คือ การไปร่วมเวทีรับฟังความคิดเห็น เสนอเรื่อง ความอุดมสมบูรณ์และความมั่นคงทางด้านอาหาร ดังนั้น “การทำข้อมูล” มีความสำคัญมาก ทำให้คนสงขลาเข้าใจและรับรู้มากขึ้น รวมถึงหอการค้าก็ให้การ สนับสนุนเรามากขึ้น

[6]

เหมืองทอง จ.พิจิตร

ณัฐวุฒิ อุปปะ เล่าว่า เหมืองทองชุมชน

บ้านหม้อ ต.เขาเจ็ดยอด อ.ทับคล้อ จ.พิจิตร เป็น ที่ตั้งของเหมืองแร่ทองคำที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย โดยบริษัท อัคราฯ อยู่ในเขตรอยต่อพื้นที่ 3 จังหวัด คือ พิจิตร พิษณุโลก และเพชรบูรณ์ บริเวณเหมืองแร่ทองคำเป็นพื้นที่รอยต่อ 3 จังหวัด

ภาพชุมชนบ้านหม้อเดิมเป็นบ้านเรือนที่เคยอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านใหญ่ ปัจจุบันเหลืออยู่เพียง 6 หลังคาเรือน โรงเรียนเป็นโรงเรียนร้าง

กลยุทธ์ในการต่อสู้จึงใช้วิธีการเคลื่อนงานด้วยการสร้างการเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรมพาพี่น้อง อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก ข้ามไปดูพื้นที่เหมืองที่ อ.ทับคล้อ จ.พิจิตร สิ่งที่น่าตกใจ คือ พื้นที่ห่างกันไม่ถึง 30 กิโลเมตร แต่พี่น้องไม่เคยเห็นภาพความเปลี่ยนแปลงของชุมชนนี้ คือจากความอุดมสมบูรณ์กลายเป็นภูเขาแห่ง เป็นเหมืองขุดเจาะจนโล่งเตียน และการปลูกพืชเชิงเดี่ยว จากนั้นจึงเริ่มเก็บข้อมูลรายได้จากการปลูกพืชเศรษฐกิจ ผลการสำรวจเมื่อปี 2558 ชุมชนเนินมะปรางมีรายได้จากการขายมะม่วงตามฤดูกาล ปีละ 3.248 ล้านบาท ปี 2549 เว็บไซต์คมชัดลึกรายงานว่า บริษัท อัคราฯ ทำรายได้ไม่ต่ำกว่าปีละ 1,000 ล้านบาท แต่เสียให้ธรรมเนียมให้รัฐเพียง 2.5 ล้านบาท

ดร.ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามระบุเพิ่มเติม

ว่า มีการสร้างการเคลื่อนไหวเชิงบวก เน้นเรื่อง

ท้องเที่ยว กลายเป็น “*เคมเปญเมืองต้องห้าม*”

ของการท้องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท. ทำให้มี

นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น จึงมีการขยายผลเรื่องการเก็บ

ข้อมูลเรื่องราวได้ของชุมชนที่ขายมะม่วงมากที่สุด ใน

ประเทศไทย การปั่นจักรยานเพื่อแสดงการคัดค้านในการสร้างเหมือง จนกระทั่ง 2-3 ปีหลัง มีการพูดคุยกันเพื่อกำหนดอนาคตเนินมะปรางร่วมกัน สรุปการเคลื่อนไหวกับพี่น้องเป็นยุทธศาสตร์หลักของพื้นที่ที่จะไม่ทอดทิ้งพรรคพวก ไม่ตัดงานเคลื่อนไหวออกจากงานประเด็นอื่นๆ ให้ทุกงานในพื้นที่เป็นงานเดียวกัน

แต่ที่น่าสังเกต คือ **ขบวนการต่อสู้ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง และเป็นคนรุ่นใหม่** ที่มีการศึกษา มีประสบการณ์ทำงาน และสามารถหาข้อมูลด้วยตนเอง ชาวบ้านบอกว่าสิ่งที่ต้องการมากที่สุด คือ **ทุน/เงิน** ต้องไปปรับจ้างทำงาน ที่กรุงเทพฯ ชาวบ้านที่เนินมะปราง จ.พิษณุโลก จึงระดมทุนเอง ส่วน จ.พิจิตร เงินที่ขับเคลื่อนมา 4 ปี มาจากเงินบริจาคสาธารณะ เรื่องดีมากๆ คือ ชาวบ้านสามารถวิเคราะห์และประเมินได้ รวมถึงการมีส่วนร่วมของสาธารณะก็มีความสำคัญ และเรื่องการล๊อบบี้เมื่อเกิดคดีความขึ้นก็มีความสำคัญ ปัจจุบันมีประมาณ 9 คดี ที่ฟ้องชาวบ้านและคนที่เคลื่อนไหว บางคดียังไม่สิ้นสุด บางคดีสิ้นสุดไปแล้ว และพบว่าในจำนวน 27 คนที่โดนฟ้อง เป็นผู้หญิงทั้งหมด ที่ถูกดำเนินคดีผิด พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ และคดีข่มขืนใจ สุดท้ายเกิดการประนีประนอมยอมความกัน

[7]

นโยบายทวงคืนผืนป่า และการต่อสู้ของขบวน P-MOVE

ประยงค์ ดอกกล้วย ที่ปรึกษาขบวนการ

ประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม เล่าว่า ในการขับเคลื่อนของขบวน P-Move นั้นสมาชิกกว่า 80-90% ล้วนเป็นผู้ที่มีปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยเป็นหลัก โดยอาศัยอยู่ในที่ดินของรัฐอย่างผิดกฎหมาย อันเป็นผลมาจากการปัญหาการกระจุกตัวของที่ดิน มีต้นเหตุจากความเหลื่อมล้ำในการถือครอง

ที่ดินซึ่งมีอยู่จริงในประเทศไทย เป็นปัญหาในเชิงโครงสร้างเนื่องจากที่ดินเป็นทรัพย์สินที่มีความแตกต่างจากทรัพย์สินประเภทอื่น

บทเรียนส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนคือ **“ข้อควรระวัง”** ซึ่งในที่นี้หมายถึง ต้องระวังในการแก้ไขปัญหาในเชิงนโยบาย อย่าให้มีการอ้างหรือสร้างความเป็นเจ้าของนโยบายของพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง เพราะจะส่งผลให้ถูกนำไปสื่อสาร และสร้างความเป็นเจ้าของนโยบายของพรรคการเมืองนั้น แต่ไม่ใช่นโยบายของประชาชน

ที่พี่น้องขับเคลื่อนเพราะสิ่งที่ต้องการ คือ 1) **กำหนดเป้าหมาย** ให้เกิดการกระจายที่ดินอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน เกิดการรองรับสิทธิ์ที่ยั่งยืนได้ 2) **กำหนดเครื่องมือ** เพื่อให้ได้ที่ดินมาแล้วที่ดินไม่หลุดมือจะอย่างไร การมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่มีความยั่งยืน และลดผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมจะมีวิธีการทำอย่างไร

ดังนั้น เรื่องการกระจายการถือครองที่ดิน จึงมีวาทกรรมเรื่อง **“โฉนดชุมชน”** ที่จะอย่างไรให้วาทกรรมของประชาชนเป็นจริง โดยพรรคการเมืองหนึ่งยอมรับ แต่อีกพรรคหนึ่งไม่ยอมรับ เมื่อเกิดการเปลี่ยนถ่ายอำนาจจึงไม่เกิดการสานงานต่อ

หลักสำคัญของการต่อสู้ของพื้นที่ คือ พื้นที่รูปธรรม ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่ามีกรอยู่อาศัยมาอย่างยาวนาน หรือมีการใช้ที่ดินมานานจริง **มีการต่อสู้ที่ยกระดับไปสู่การเจรจาได้** คือ การชุมนุม แต่ต้องเป็นการชุมนุมที่เกิดจากความเดือดร้อน ปัญหาของชาวบ้านอย่างแท้จริง ไม่ใช่การแอบแฝง **ต้องมีองค์กรถาวรที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง** ซึ่งมีการดำเนินงานด้านนี้อย่างถาวร กลุ่มชาวบ้าน**ต้องอาศัยหลักการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ** ในการดำเนินงานชาวบ้านต้องอาศัยทุนของตนเองเกินกว่าครึ่งหนึ่ง เพื่อให้มีความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของในการเคลื่อนไหว

ประเด็น และไม่ฝากความหวังกับหน่วยงานอื่น เช่น ท้องถิ่น หรือองค์กรอิสระ หน่วยงานเหล่านี้ควรประสานเพื่อเป็นเครื่องมือไม่ใช่เป้าหมาย โดยการขับเคลื่อนต้องใช้กระบวนการกลุ่ม ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง และต้องสามัคคี ไม่รบกันเอง แม้จะมีความเห็นต่างก็ตาม และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาวิรชน การยึดติดกับตัวผู้นำเพียงคนเดียว และต้องมีความพร้อมทางความคิดเสมอว่า ที่ไหนมีการกดขี่ ที่นั่นมีการต่อสู้ และการต่อสู้ต้องนำไปสู่การยกระดับในเชิงนโยบาย

เพราะฉะนั้น ในบางเรื่องที่ทำการณรงค์สาธารณะจึงมีความสำคัญ เป็นการชี้ขาดเรื่องพื้นที่รูปธรรม กระบวนการยุติธรรมต้องทำให้ก้าวให้พ้นความกลัวให้ได้ ความท้าทายที่ยิ่งใหญ่ที่สุด คือ ความท้าทายกับกระบวนการยุติธรรม ขอให้เชื่อว่า “หากวันนี้ยังสู้อยู่แสดงว่ายังไม่แพ้ ” และ “หากยังสู้อยู่เชื่อว่าจะมีวันชนะ”

ส่วนที่ 3

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

เพื่อประโยชน์ในการขับเคลื่อน

ในต้นทศวรรษ ๑๙๙๐

[1]

“กฎหมายอะไรบ้างที่เกี่ยวข้อง : รู้จัก รู้ใช้”

ส.รัตนมณี พลกล้า นักกฎหมายจาก

ศูนย์ข้อมูลชุมชน กล่าวว่า สิ่งที่พบเมื่อมีโอกาสได้เข้าไปมีส่วนช่วยในขบวนการของพี่น้อง เมื่อพี่น้องเจอกับปัญหาที่ได้รับผลกระทบ พบว่าพี่น้องมีการพูดคุยกัน จับกลุ่มประเด็นปัญหา จึงเริ่มเห็นว่าปัญหาของพี่น้องเกิดจากการขาดข้อมูลข่าวสารสู่การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ขาดการเคารพ

สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตน ขาดสิทธิในการตัดสินใจเลือกความเป็นชุมชนของเราเอง

พอเราลุกขึ้นมาสู้ สิ่งที่เราเจอก็คือ การถูกคุกคาม ความเดือดร้อนเสียหายทั้งด้านส่วนตัว ทรัพย์สิน ชีวิต ร่างกาย ประมาณสิบปีที่ผ่านมา มีคนเสียชีวิตจากการลุกขึ้นมาต่อสู้แล้วประมาณ 20 คน ซึ่งยังไม่รวมถึงที่ถูกคุกคามด้วยกระบวนการยุติธรรม ก็คือเรื่องถูกคดีต่างๆ การถูกดำเนินคดีมีหลายเรื่องไม่ใช่เฉพาะหมิ่นประมาทเท่านั้น

และอีกประการหนึ่งที่พบก็คือ สาเหตุสำคัญที่พี่น้องลุกขึ้นมาต่อสู้ เพราะว่า การแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน ที่พี่น้องเคยอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และการก่อกมลพิษของโครงการที่ทำให้พี่น้องได้รับผลกระทบด้านลบของสุขภาพ

ดังนั้น เมื่อเราเจอกับปัญหาอะไรต่างๆ มากมายแบบนี้ เรามาดูว่าเวลาเราลุกขึ้นมาต่อสู้ เราต้องเจอกับกฎหมายที่ท้าทายนักต่อสู้อะไรบ้าง ???

เมื่อมีการรวมกลุ่มชุมนุมเรียกร้องของชุมชนเกิดขึ้นเมื่อใด กฎหมายแรกที่เราต้องเจออาจเผชิญ คือ **“ข้อหามั่วสุมชุมนุม”** ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 215 สั่งให้เลิกแล้วไม่เลิก ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 216 ปัจจุบันนี้มี พ.ร.บ.การชุมนุมสาธารณะ ถ้าชุมนุมโดยไม่แจ้ง แม้ชุมนุมโดยสงบปราศจากอาวุธยังมีโอกาสเจอข้อหา ตั้งแต่ขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน บุกรุก ทำร้ายร่างกายเจ้าพนักงาน ทำลายทรัพย์สินราชการ มีและพกพาอาวุธไปในที่สาธารณะ และหลังการยึดอำนาจเมื่อปี 2557 ได้มีคำสั่ง คสช.ที่ 3/2558 เกี่ยวกับการชุมนุมโดยเฉพาะ ชุมนุมการเมืองห้ามเกิน 5 คน ไม่ว่าชุมนุมในที่สาธารณะหรือไม่ก็ตาม

ในส่วนของการกระทำอย่างอื่น เช่น การยื่นหนังสือร้องเรียน/ แฉลงการณ ก็มิข้อหาที่รออยู่ คือ **“หมิ่นประมาท”** มีทั้งแพ่งและอาญา และ **“แจ้งความเท็จหรือให้ข้อมูลอันเป็นเท็จต่อเจ้าพนักงาน”** (อันนี้กรณีการยื่นหนังสือร้องเรียน) และที่ใกล้ตัวมาก คือ การโพสต์ข้อมูลในเฟซบุค/ไลน์/เว็บไซต์ อาจโดนข้อหาหมิ่นประมาท และ **“พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์”** กฎหมายความรับผิดชอบทางอาญาว่าด้วยการใช้คอมพิวเตอร์

กฎหมายที่จะยังคงท้าทายการต่อสู้ของพี่น้องประชาชนต่อเนื่องต่อไป ถ้าไม่มีการแก้ไขยกเลิก คือ **“มาตรา 44”** จากรัฐธรรมนูญชั่วคราว 2557 คงอำนาจด้วย มาตรา 279 รัฐธรรมนูญ 2560 และประกาศ คำสั่ง คสช. ทุกฉบับ ยังคงมีอยู่จนกว่าจะถูกยกเลิก

เมื่อพี่น้องต้องต่อสู้ กฎหมายที่พี่น้องจะสามารถนำมาเป็นเครื่องมือช่วยในการชุมนุมได้ คือ **“รัฐธรรมนูญ : สิทธิชุมชน”** ยังไม่ถูกตัดออกไป เช่น ประเด็นสิ่งแวดล้อม การต้องทำรายงาน EIA และ EHIA สิ่งที่มีอยู่แล้วคือ สิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชน สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสาร รัฐมีหน้าที่ต้อง

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน รัฐต้องผูกพันความตกลงระหว่างประเทศ เพราะบางเรื่องกฎหมายไทยไม่ได้เขียนไว้ชัดเจน

- **กฎหมายทั่วไป** ที่เราสามารถนำมาใช้ได้ ได้แก่ ประมวลกฎหมายที่ดิน ประมวลกฎหมายแพ่ง ประมวลกฎหมายอาญา พ.ร.บ.สิ่งแฉอดล้อม พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสาร พ.ร.บ.ผังเมือง พ.ร.บ.ปฏิบัติราชการทางปกครอง ส่วนราชการทั้งหมดต้องทำหน้าที่ภายในกรอบกฎหมายของตัวเอง เท่านั้น นอกนั้นทำไม่ได้ ทุกคนทำ กับคนอนุญาตต้องเป็นคนละคนกัน
- **กฎหมายเฉพาะกรณี** ได้แก่ กฎหมายแร่ โรงงาน ขุดดินถมดิน (แม้ในที่ดินกรรมสิทธิ์) การไฟฟ้าฝ่ายผลิต ขลประทาน กฎหมายจัดตั้งหน่วยงาน พ.ร.บ.ป่าไม้ อุทยาน ทรัพยากรชายฝั่ง กำกับกิจการพลังงาน ซึ่งเราต้องรู้ว่า การต่อสู้ในพื้นที่ของเรานั้นเรารู้เรื่องอะไร และเราจะต้องใช้กฎหมายอะไร
- **กฎหมายระหว่างประเทศ** ที่มีกติกากว่าด้วย **“สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง”** กติกากว่าด้วย สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ข้อตกลงปารีสว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (REDD+) ก็คือเรื่องโลกร้อน ที่รัฐบาลไทยไปลงนามว่าจะลดโลกร้อน ลดคาร์บอนในอากาศให้ได้กี่เปอร์เซ็นต์ เรียกว่า ข้อตกลงพิธีสารปารีส

นอกจากนั้นแล้ว เราต้องมีเครือข่ายในการต่อสู้ในแต่ละเรื่องของเรา ด้วย มีองค์ประกอบที่หลากหลาย ทั้ง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ภาคประชาสังคม นักวิชาการ นักกฎหมาย นักสิทธิมนุษยชน เป็นต้น รวมถึงเครือข่ายในประเทศอื่นๆ เช่น เครือข่ายผู้เป็นเจ้าของแร่ และเครือข่ายต่างประเทศ ที่มีปัญหาล้ายๆ เรา เนื่องจากบางเรื่องเป็นเรื่องใหญ่ระดับโลกเราจะสู้คนเดียวไม่ได้

ผลของการใช้กฎหมายในการต่อสู้บางคดี ฟ้องคดีที่ไม่เคยฟ้อง ฟ้องคดีที่ศาลเคยพิพากษาว่าฟ้องไม่ได้ สู้คดีแม้ว่าคดีอาจจะแพ้ในทางกฎหมาย แต่ทำไมเรายังต้องทำต่อ ก็ต้องดูองค์ประกอบของเรื่องราว ความจำเป็น ความสมควร ที่สำคัญคือถ้าชุมชนพร้อมสู้ เราก็ต้องสู้ และในขณะที่เราสู้ เราสามารถใช้ตัวเราเป็นตัวแรงคดีได้ เรียกร้องให้แก้ไขกฎหมาย หรือให้คุ้มครองเรื่องนั้นๆ ได้ ดังนั้นกฎหมายจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งในการต่อสู้ วรรณคดีได้ทั้งก่อน-ระหว่าง-หลัง

ในเรื่องของมุมมองต่อ “การดำเนินคดี” อยู่ที่ว่าเราวิจารณ์ยังไง เช่น วิจารณ์ระบบในเชิงวิชาการ ส่วนใหญ่จะคิดว่า เป็นคดีแล้วทำอะไรไม่ได้ พุดอะไรไม่ได้ แท้จริงแล้วแม้อยู่ระหว่างคดี เราก็ไม่ต้องหยุดการต่อสู้ บางจังหวะเราใช้คดีขับเคลื่อนด้วยซ้ำ เพราะบางชุมชนไม่ได้รวมตัวจริงจัง แต่สู้ด้วยการรวมตัวกันโดยธรรมชาติ ไม่มีการจัดตั้ง ดังนั้น แทนที่จะสู้คดีอย่างเดียว เราก็คุยกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่ม หรือชวนคนมาคุย เพราะอย่างน้อยที่สุดมันเป็นจังหวะที่เราจะสร้างชุมชนให้เข้มแข็งขึ้น หวังไม่ให้พอคดีจบก็จบไปเลย น่าเสียดายโอกาสที่ชาวบ้านมารวมตัวกัน

ท้ายที่สุดนี้ เมื่อเวลาเป็นคดี พื้นที่อาจกังวล ถ้าเราใช้ความกังวลนั้นไปในทางไม่ชอบ ก็เป็นการบ่อนทำลายพลังของเรา ยิ่งทำให้อีกฝ่ายสำเร็จได้ง่าย ดังตัวอย่างของการฟ้องคดีปิดปาก เช่น กรณีเหมืองทองเมืองเลย พื้นที่สู้ต่อเนื่องมา 7 ปี ถูกฟ้องทั้งแพ่งและอาญารวม 20 คดี จากเมืองเลยมีไปฟ้องที่ภูเก็ต มีไปฟ้องที่แม่สอด พื้นที่ยังต่อสู้กันได้ ตอนนี้เขาก็กังวลต่อสู้กันอยู่ หรือการต่อสู้จนเหมืองทองหยุดไป บริษัทล้มละลาย ซึ่งก็มีความร่วมมือกันจากหลายภาคส่วน พื้นที่พร้อมที่จะเปิดรับทุกคนเข้ามาร่วมขบวนการ มีการทำเรื่องระดมทุน มีการสร้างอาชีพเสริมรายได้ การบ่งบอกอัตลักษณ์ของพื้นที่ และทำงานร่วมกันกับองค์กรระหว่างประเทศ มีบางองค์กรพนักวิทยาศาสตร์มาตรวจพื้นที่ก็มี ขึ้นอยู่

กับชุมชนและคนที่จะเข้าไปทำงานร่วมกัน ไม่มีรูปแบบตายตัวจะมีวิธีการ กลยุทธ์ ที่แตกต่างกันออกไป

[2]

“กฎหมายเป็นแค่เครื่องมือ ที่สำคัญคือ จุดยืนและจิต”

ชาลวิทย์ อร่ามฤทธิ์ ทนายความ ระบุว่า

พี่น้องครับ...ส่วนตัวผมไม่เห็นว่พี่น้องต้อง
รู้กฎหมายทุกเรื่องก่อนการเคลื่อนไหวนะครับ
เพียงแต่ว่า พี่น้องต้องคิด และบางเรื่องต้องใช้
สามัญสำนึกว่าควรจะเป็นยังไง แม้สามัญสำนึกจะ
ไม่ได้ถูกต้องตรงกับกฎหมายทุกเรื่อง ผมคิดว่าใช้
เป็นพื้นฐานได้ และเพิ่มเติมขึ้นมาก็คือเรื่อง **“จิตวิทยา
มวลชน”**

นั่นหมายความว่า พี่น้องต้องเริ่มจากคิดว่า เรื่องที่จะเคลื่อนนี้สาธารณะ
เขารับรู้ เขาเข้าใจว่าอย่างไร รวมทั้งรับรู้และเข้าใจตัวเราอย่างไรบ้าง หลายเรื่องที่
เป็นโครงการเข้ามาในชุมชน อย่างทางภาคเหนือพูดเรื่องเหมืองทอง คนนอก
ชุมชนก็ไม่เห็นไม่รู้ หลายคนก็ชอบซะอีกเรื่องทอง เพราะเขาไม่รู้ว่ามันคืออะไร
แต่เรารู้ เพราะเราประสบโดยตรง นอกจากไม่รู้เรื่องนั้นๆ แล้ว เขายังคิดว่า
ชาวบ้านเป็นยังไงไม่ชอบทอง สิ่งที่สังคมสาธารณะต้องการจึงเป็นการเล่าเรื่องราว
ที่สร้างการรับรู้ สร้างความเข้าใจ

เวลาสัมภาษณ์เวลานี้เรามากพูดกันว่า อย่ามาพูดปัญหาซ้ำๆ ต้องไปให้ไกล
กว่านั้น พูดแบบนี้ก็ใช่ นั่นคือระดับของเราในห้องประชุม แต่สำหรับสังคมเขาจะ
รับรู้ผ่านสื่อสาธารณะที่เราจะส่งไป คือการเล่าเรื่องของเรา ว่าเราทุกข์อย่างไร

ผมคิดว่าเริ่มจากเรื่องนี้นัก่อน แม้ว่ายังไม่รู้ว่ากฎหมายเฉพาะเรื่องนั้นเป็นอย่างไร หลังจากนั้นก็ค่อยเคลื่อนไหว

ผมเห็นด้วยกับการทำทายนะ ที่หลายคนพูดกันว่ามันเป็นเรื่องทำทาย และเราเองต้องทำทาย ผมคิดว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการเปลี่ยนแปลงจะเกิดจากการทำทาย แต่จะทำทายแค่ไหน พอเหมาะพอควร สมัยก่อนคนขึ้นอำเภอไม่ต้องถอดรองเท้าไว้ข้างล่าง เดินขึ้นไปก็เอามือกุม ก้มหัว เราต้องเปลี่ยนเปลี่ยนแค่ไหนล่ะ ทะเลาะ ด่า ด่าแค่ไหนได้ประโยชน์ ด่าแค่ไหนพื่อน้องตื่นตัวขึ้น ด่าแค่ไหนพื่อน้องไม่ยอมจำนน และยังเล่นกับเรา

ทั้งหมดทั้งหมด เพื่อการเคลื่อนไหวเพื่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อความเป็นธรรม อย่าลืมนะครับว่า ที่เขาเข้ามาเพราะพื่อน้องมีปัญหา นี่คือการไม่เป็นธรรมคือการเอาเปรียบ สิ่งหนึ่งที่เป็นปัญหาใหญ่ของมวลชนทั่วไปก็คือ ยังเชื่อมั่นในผู้หลักผู้ใหญ่ ยังเชื่อมั่นในรัฐ หลายที่ยังเชื่อมั่นใน ส.ส. ทำยังไงที่จะก้าวผ่านสิ่งนี้ที่อาจจะต้องไม่ใช่ทอง แต่ไม่ผิดกฎหมาย ผมว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องแรก ที่อยากพูดคุยกับพื่อน้องว่า จับตรงนี้ให้มันยังไง

ส่วนมากที่ผ่านมาในอดีต ไม่ค่อยเป็นคดี เรื่องด่า เรื่องว่าอะไร ขึ้นเวทีไฮด์ปาร์ค แต่เดี๋ยวนี้นี่มีเยอะขึ้นเรื่อยๆ หลายพื้นที่ทุกภาคมีบ่อยขึ้นเรื่อยๆ ที่จะแจ้งความ ที่จะจับ ที่จะเป็นคดี นิดหน่อยก็บอกว่า ช่มชืดจิตใจ ทำให้เค้าเสียอิสรภาพ ไปล้อมๆ รถไว้หน่อย ตอนรถจะเข้าพื้นที่ อะไรแบบนี้ ทำยังไงที่จะไม่ให้มันถึงขนาดที่เราเสียเปรียบ

สู้แล้ว ต้องคิดเผื่อเลยว่าอาจจะโดนจับ อาจจะติดคุก แต่ทำยังไงให้เผื่ออย่างนั้น แล้วไม่กลัว ทำยังไงให้เผื่ออย่างนั้น แล้วยังสู้ต่อ นี่ต่างหากที่เป็นประเด็นสำคัญ อย่าไปเชื่อ อย่าไปหวังว่า เทวดาจะมาโปรดง่ายๆ อาจจะมีบ้าง แต่อาจจะไม่ใช่พื่อน้อง

“สู้อย่างฉลาด อย่าสู้อย่างโง่ๆ” สู้อย่างโง่ๆ คืออะไร ก็คือไม่พอใจ แล้วก็ด่าอย่างเดียว แล้วก็เอาแต่อย่างใจตัวเอง คิดว่าที่เดียวจบ ไม่คิดว่ามันต้องเคลื่อนไหวหลายครั้ง ไม่ศึกษาว่าที่อื่นเขาสู้มายังไง กว่าเขาจะชนะได้ ตรงนี้อาจไม่ใช่เรื่องข้อกฎหมายล้วนๆ แต่ผมคิดว่าเป็นพื้นฐานของการเคลื่อนไหว เป็นพื้นฐานของการต่อสู้ แล้วก็ผูกโยงกับเรื่องที่เราจะไม่เสียเปรียบในทางคดีด้วย

“การนำการเคลื่อนไหว ต้องนิ่ง” ไม่ตื่นตกใจง่าย ต้องคิดว่าตอนไหนควรจะเคลื่อนไหวยังไง แต่เขาก็ยังอาจหาเรื่องเราจนได้ อย่างเรื่องเทพา เรื่องใหญ่ในวันนั้นก็คือ เขาไม่ต้องการให้ไปยื่นหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี เขาต้องการเอาไปเก็บไว้ในคุก เขาต้องการหาข้อหาที่ประกันด้วยยาก ข้อหาที่หนักของวันนั้นคือ ทำร้ายเจ้าหน้าที่ ทำให้เงินประกันที่จะต้องวางแต่ละคนถึงเก้าหมื่นบาท ถูกจับถูกคดี 16 คน ต้องใช้เงินเป็นล้าน จับตอนเย็นบันทึกจับกุมออกตีหนึ่ง เข้าคุกที่โรงพัก พอตื่นมาส่งศาลเลย ใครจะไปหาเงินประกันได้ทัน เป็นล้านในเวลาขณะนั้น ใครจะไปติดต่ออาจารย์มาประกันได้ทันที่ พี่น้องก็ต้องเดินเข้าคุก คุณที่เป็นเรื่องผกผันแล้ว ไม่ใช่คุกแค่โรงพัก ทั้งๆ ที่พี่น้องผู้ถูกจับกุมที่กลายเป็นผู้ต้องหา ไม่ได้ทำร้ายเจ้าหน้าที่

เรื่องคดีที่ดินภาคเหนือ เริ่มตั้งแต่เขายึดที่ดินกัน จริงๆ ไม่ใช่แค่พ่อหลวงงนงทีเดียว พี่น้องถูกยึดกันหลายที่ ความผิดพลาดอันที่หนึ่งคือ ทำไปโดยไม่ได้อภิปรายเตรียมเรื่องกฎหมาย ไม่ได้คิดว่า ถ้าเขาเล่นกลับจะต้องระวังตัวอย่างไร ซึ่งในกระบวนการทำคดี อาจจะยับยั้งการติดคุกได้ อย่างเช่นทำเรื่องโดนดชุมชน นำที่ดินเข้าไปเป็นโฉนดชุมชนได้ทัน ยอมความกันก่อนศาลพิพากษาคดี

“การเลือกแกนนำ” จากคนที่พูดเก่ง นำเสนอเก่ง แต่บางทีแล้ว **“จุดยืน”** ไม่เพียงพอ ก็ไปต่อไม่ได้ เพราะชาวบ้านชาวไร่ไม่ใช่คนที่นำเสนอเก่ง คนที่นำเสนอได้เก่ง คือคนที่รู้จักพบเจอคนจำนวนมาก เช่น คำชาย จะจับประเด็น

เร็ว นำเสนอเข้าเป้า พรึ่เซ็นที่ได้ดี แต่เมื่อขึ้นมาเป็นผู้นำ ถ้าไม่เข้มแข็งพอกับบาง
ภาวะกดดัน ก็อาจพาลวนเสียได้

เรื่องความขัดแย้งในหมู่พวกพี่น้องกันเอง อาจเริ่มตั้งแต่มองคนผิดเอา
ขึ้นเป็นผู้นำ พอพี่น้องขัดแย้งกันแล้ว เสียขบวนรวนเรกันหมด ไม่ได้เสียแค่ใจ
ไม่ได้เสียแค่ความคิดต่อสู้ แต่มันทำลายขบวนทั้งรับ ทั้งรุก อาจจะทำให้เสียรูปคดี
ด้วย ถ้ามีคดีขึ้นมา ผมเองไม่เห็นด้วยกับการแก้ความขัดแย้งในหมู่ประชาชนอย่าง
รุนแรง ผมเห็นว่า ต้องแยกความขัดแย้งในหมู่ประชาชน กับความขัดแย้งระหว่าง
เรากับศัตรูประชาชน และหาทางแก้ความขัดแย้งในหมู่ประชาชนให้ได้

“วินัย” คือข้ออ่อนอีกอย่างหนึ่งของขบวนภาคประชาชนไทย ขบวน
ภาคประชาชนไทยมีวินัยที่อ่อนจนมาก ผมยอมรับภาวะที่เป็นจริงว่าไม่ใช่เป็น
คอมมิวนิสต์ แต่ถ้าจะสู้จะต้องยกระดับวินัยขึ้นมา ไม่ใช่เพียงแค่ตามใจ ตามจริต
ของแต่ละคน แค่นี้ไม่พอ พูดถึงจริต ทำให้นึกถึงเอ็นจีโอที่มักทำงานตามจริต
ตัวเอง ถ้าต่างกับจริตตัวเองไม่ทำ ถ้าจะสู้เรื่องใหญ่จะมาติดตัวเอง แค่จริตตัวเอง
ไม่ได้ ต้องไปไกลกว่านั้น ซึ่งตัวผมเองบางครั้งก็มีภาวะแบบนั้น แต่ถ้าเราคิดว่าเรา
จะเปลี่ยนแปลงสังคม แล้วเริ่มจากปัญหาที่ใกล้ตัวเรา เราต้องเปลี่ยนแปลงตัวเรา
เองเพื่อรับกับภาระหน้าที่นั้นด้วย

และอีกเรื่อง ผมไม่คิดว่าสู้แค่พื้นที่เดียว กรณีเดียวจะชนะ อาจจะมีแจ๊ค
พอด เพื่อเหลือเพื่อขาดพอดได้บ้าง แต่ร้อยละเก้าสิบไม่มีทาง ถ้าไม่มีเครือข่าย
ถ้าไม่เชื่อมประสานให้กว้างขวางใหญ่โตเพียงพอ

ผมเองเกรงใจพี่น้องที่ถูกคดีนะ ผมก็คิดว่าเราไม่ได้อยากเป็นคดี แต่เมื่อ
เราโดนยึดเยียดให้เป็นคดี ก็ต้องทำให้การเป็นคดีแล้วมีประโยชน์ขึ้นมา เราก็ปรับ
การเคลื่อนไหวเข้าไปสู่อีกรูปหนึ่ง อย่างที่ระยอง บริษัทลูกของ ปตท.ทำน้ำมันดิบ
รั่วลงทะเล จ่ายเงินให้ผู้เดือดร้อนที่ขาดรายได้แค่คนละหนึ่งเดือน บอกประมงให้
วันละพัน เดือนเดียวสามหมื่นบาทแล้วไม่ให้อีก ทั้งที่ตอนนั้นประมงบอกว่า อย่าง

น้อยวันละสองพัน เขาหาเงินได้อย่างจริงจังจริงๆ แม้ค้าอาหารทะเลที่เดือดร้อน ก็ให้เพียงห้าร้อยบาทต่อวัน แล้วก็ให้เดือนเดียว เขาบอกว่าหลังจากนั้นสามเดือนทะเลกลับเข้าสู่ความสะอาดเหมือนปกติเรียบร้อยแล้ว โดยไม่ต้องทำอะไรเลย เอาโครงการแบบซีเอสอาร์เข้ามา เอาเงินให้ชุมชน มีตั้งแต่ทำซัง ธนาคารปู ปล่อยปู ปล่อยปลา จนถึงทำส้วม ทำส้วมไปสี่ล้าน นี่คือการแก้ไขปัญหาน้ำมันดิบรั่วนะ แต่อำระของกลายเป็นทะเลพิษ ไม่มีปูไม่มีปลา ไม่มีหมึก ไม่มีเคย

นี้จะครบ 5 ปี ที่น้ำมันรั่วแล้ว พี่น้องสี่ร้อยกว่าคนฟ้องคดี ฟ้องให้จัดสารพิษพื้นฟูอำระของด้วย หลังจากฟ้องแล้วชาวบ้านถูกแยกสลายไปส่วนหนึ่ง แต่เหลืออีกสามร้อยกว่าคนมาศาลทุกครั้งที่มีสืบพยาน ทั้งพยานโจทก์ และพยานจำเลย อย่างน้อยที่สุดวันละร้อยกว่าคน บางวันสองร้อยกว่าคน บางวันถึงสามร้อยกว่าคนมาอยู่ที่ศาล ให้คนเห็นว่าเขามาเคลื่อนไหว เขาทำได้ ทำได้จริงๆ แล้วอยู่กันตั้งแต่เข้าजनเย็น หลังเสร็จศาล ฟังทนายความสรุปเรื่องราวแล้วจึงกลับ นี่ก็เป็นอันหนึ่งของการใช้รูปแบบใหม่ในการเคลื่อนไหว แต่มันไม่ได้มีเพียงการใช้กำลังคนเท่านั้น

ถ้า “เรารู้แล้วเราชนะ นั่นคือการขยายสิทธิของเรา” แต่ในกฎหมายชุมชนที่ออกใหม่ ยังมีการตีความหลายเรื่องยังไม่ชัดเจน ซึ่งเราก็ต้องเรียนรู้ต่อไป

ส่วนที่ 4

สรุปกระบวนการ และวิธีการสำคัญ
ของการขับเคลื่อนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

4.1 การจัดรูปองค์กร เพื่อการเตรียมการปกป้องสิทธิของชุมชน

- มีการจัดองค์กรที่รวมตัวจากประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ หลากหลายสาขาอาชีพ ทั้งที่เป็นประชาชน ภาคเอกชน เช่น กลุ่มหอการค้า กลุ่มการท่องเที่ยว เป็นต้น เพื่อเชื่อมโยงให้เป็นขบวนการให้มากที่สุด และให้เห็นว่าผลกระทบที่จะเกิดขึ้นส่งผลไปทุกที่ ทุกกลุ่มเป้าหมาย
- ใช้แนวความคิดการพึ่งพาตนเอง ไม่ฝากความหวังกับหน่วยงานใดๆ
- มีการกำหนดทิศทางการทำงานที่ชัดเจน มีเป้าหมายหลักในระดับนโยบายจะดำเนินการเรื่องอะไร และมีเป้าหมายรองในการเจรจาที่สอดคล้องกัน (เป็นเป้าหมายที่ต้องการเจรจา และเป้าหมายที่คาดหวัง)
- มีการสื่อสาร ให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องปัญหา และผลกระทบที่ชุมชนจะได้รับ ต่อสมาชิก
- มีการเรียนรู้จากพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ในกรณีที่ประสบปัญหาเดียวกัน เช่น กรณีเหมืองแร่ โดยการไปศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่ที่ติดต่อกับเขตจังหวัดใกล้เคียง เพื่อดูรูปแบบการเคลื่อนไหวงาน
- มีการจัดหาทุน ด้วยการระดมเงินจากผู้ได้รับผลกระทบ รวมถึงการรับบริจาคจากสาธารณะ
- จัดระบบข้อมูล ระบบการศึกษา และการสื่อสารสาธารณะให้ต่อเนื่อง หลากหลายแง่มุม

4.2 ขบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น ทักษะในการรวบรวมรายละเอียดที่สำคัญ การทำข้อมูลผลกระทบในหลากหลายมิติเพื่อนำเสนอ ทำแบบไหนบ้าง

- มีการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงจากพื้นที่ตนเอง และเปรียบเทียบดับพื้นที่อื่นในประเด็นปัญหาเดียวกัน โดยเน้นขบวนการมี

ส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการตั้งหัวข้อ การจัดเก็บ และการรวบรวมและรวมวิเคราะห์

- ข้อมูลที่เก็บ ได้แก่
 - ข้อมูลเรื่องอาชีพ /รายได้ของชุมชน ตัวเลขผลผลิตทางการเกษตร หรือรายได้จากอาชีพต่างๆ เช่น อาชีพประมง ขยายฝั่ง อาชีพค้าขาย เป็นต้น
 - ข้อมูลฐานทรัพยากรธรรมชาติที่แสดงตัวเลขเชิงเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว และข้อมูลเชิงคุณค่าด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญา เช่น เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในเทศกาลต่างๆ สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจำนวนเท่าไร ปลาแต่ละชนิดเมื่อเติบโตขึ้นได้น้ำหนักที่ดี แล้วส่งออกขายได้ราคาเท่าไร เมื่อเปรียบเทียบกับปลาตัวเล็กที่ติดมากับอวนลากแล้วซังขายเป็นกิโล เป็นต้น
- การวิเคราะห์กลุ่มผู้สร้างผลกระทบทั้งที่เป็นหน่วยงานรัฐ และบริษัทเอกชนทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เพื่อให้เห็นเบื้องหลังของโครงการ
- นำข้อมูลมาสร้างความรู้ ความเข้าใจในปัญหาที่จะเกิดขึ้นให้กับสมาชิก เพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลอย่างกระจ่างชัด
- มีการตั้งข้อสังเกตข้อมูลบางอย่างที่เก็บได้ เช่น วิเคราะห์ผู้ได้รับผลกระทบ กรณีเหมืองแร่ ทำไมผู้เข้าร่วมขบวนการต่อสู้ส่วนใหญ่จึงเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย เพราะผู้ชายออกไปทำงานนอกพื้นที่ คนที่อยู่นั้นพื้นที่คือผู้หญิงที่ต้องได้รับผลกระทบโดยตรง เพื่อเก็บเป็นข้อมูล เป็นต้น

- มีการจัดทำข้อมูลที่เป็นระบบ เพราะบางพื้นที่ต้องใช้ระยะเวลานานถึง 1 ปีในเก็บข้อมูล และเจรจาต่อรอง เช่น กรณีท่าเรือเซฟรอน เพื่อให้มีข้อมูลเพียงพอ ชัดเจน ถูกต้องพอที่สามารถนำไปใช้สื่อสารเชิงการเคลื่อนไหวได้

4.3 ขบวนการสื่อสาร ใช้วิธีการใดบ้าง/ทำอะไรบ้าง

- มีเวที หรือพื้นที่ หรือช่องทางในการสื่อสารต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง โดยสร้างกิจกรรมการเคลื่อนไหวงานประเด็นร้อน ควบคู่กับงานประเด็นเย็น เพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวเชิงบวก เช่น การเดินขบวนรณรงค์ให้เห็นความสำคัญของทุนทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ การจัดกิจกรรมออกค่ายครอบครัว ให้พ่อแม่ลูกได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน การปั่นจักรยานท่องเที่ยวรอบเกาะ รอบชุมชน การออกกำลังกาย การจัดมหกรรมของดีเมืองเล การเล่าเรื่องผ่านวิถีชีวิตทั้งรูปแบบงาน ศิลปวัฒนธรรม ภาพวาด งานศิลปะ ดนตรี บทกวี คลิปวิดีโอ พเลซบุ๊ก การเดินสายฉายหนัง เป็นต้น รวมถึงการใช้สโลแกนที่จำง่าย และติดปาก เช่น “เทใจให้เทพา” เป็นต้น
- การสื่อสารข้อมูลงานวิชาการต่อสาธารณะ เช่น การนำเสนอผลจากการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ (Health Impact Assessment : HIA) ในงานสัมมนาวิชาการ เพื่อเสนอข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง เพื่อสร้างการสื่อสารโดยใช้วาทะกรรมข้อเท็จจริงลบล้างวาทะกรรมที่เป็นเท็จ ที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกในชุมชน
- การสร้างมาตรฐานการนำเสนอ ที่ต้องจัดทำข้อมูลให้ถูกต้อง ชัดเจน โดยมีต้องมีผู้นำเสนอ หรือ Speaker เป็นการสื่อสารเฉพาะ ไม่ใช่ใครก็ได้ที่จะให้ข้อมูล หรือเมื่อมีนักข่าวจะสัมภาษณ์ไม่ใช่จะสัมภาษณ์ใครก็ได้ ต้องจัดระบบการให้ข้อมูลที่ชัดเจน

4.4 การยื่นข้อเรียกร้อง/ข้อเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- จัดทำข้อเสนอ หรือประเด็นการขับเคลื่อน ไปสู่ยุทธศาสตร์จังหวัด
- จัดทำข้อเสนอ ผ่านเวทีสมาชิกจังหวัดอย่างสม่ำเสมอ
- นำเสนอภาพเชิงบวกที่เป็นภาพความสวยงามของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น รักจังสตูล เสนอภาพถ่ายภูเขาทะเลที่สวยงาม และสัตว์ทะเลที่อุดมสมบูรณ์ เพื่อสื่อสารว่าหากมีโครงการเกิดขึ้นภาพเหล่านี้คนในชุมชนจะไม่มีโอกาสได้เห็น หรือลูกหลานจะไม่เคยได้รับรู้ เป็นต้น
- ใช้ทุกช่องทางในการยื่นข้อเสนอกับทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น นายกรัฐมนตรีลงพื้นที่ จ.สตูล ก็ใช้โอกาสนี้เสนอต่อนายกรัฐมนตรี (*เจอที่ไหนยื่นหนังสือที่นั่น*) หรือการเจรจากับนักการเมืองท้องถิ่น เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลกับอีกฝ่ายในทุกช่องทาง ทั้งการจัดทำหนังสือร้องเรียน และการตั้งโต๊ะเจรจา เป็นต้น

4.5 การชุมนุม/การเดินขบวน

- การเตรียมวิธีคิดของคนที่จะมาเข้าร่วมขบวนการ ทั้งในด้านการปรับความคิด ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และสร้างทัศนคติให้ตรงกันการออกแบบวิธีการชุมนุม หรือการเดินขบวนให้เหมาะสม โดยใช้รูปแบบสันติวิธี เพื่อไม่ให้ถูกดำเนินคดี เช่น การกำหนดพื้นที่ชุมนุมต้องเป็นบริเวณพื้นที่สาธารณะ ใช้กระบวนการนำเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาวิรชน หรือการยึดติดกับผู้นำเพียงคนเดียว เมื่อขาดผู้นำคนนี้ขบวนก็ไม่เดิน แต่ต้องพยายามสร้างกระบวนการให้ทุกคนได้ร่วมในทุกขบวนการ
- การลุกขึ้นมากำหนดอนาคตตนเอง ไม่ใช่เพียงการยื่นข้อเสนอย่างเดียว แต่มีทางออกในแต่ละข้อเสนอด้วยว่าต้องทำอะไร เช่น กรณีถ่านหินอันดามัน จะตั้งคำถามกับคนอันดามันว่า ควรมีทิศทาง

อย่างไร สมาคมการท่องเที่ยวควรลงปฏิญญาร่วมกันอย่างไร เพื่อปกป้องพื้นที่ทรัพยากรร่วมกัน เป็นต้น

- การชุมนุมทุกครั้งจะไม่ทอดทิ้งพรรคพวก ต้องเดินทางไปพร้อมกัน ถ้าหยุดก็หยุดพร้อมกัน และจะไม่ตัดงานเคลื่อนไหว ออกจากงานประเด็นอื่นๆ เพราะทุกประเด็นงาน ทุกอย่างล้วนสัมพันธ์เชื่อมโยงถึงกัน
- มีการเชื่อมโยงเครือข่ายสานพลังกับภาคีภาคประชาสังคมให้กว้างขวางทั้งในประเทศ และนอกประเทศ เพื่อเคลื่อนไหวในระดับพื้นที่ทั้งจังหวัด ประเทศ หรือถ้าหากสามารถเชื่อมโยงกับภาคีที่เป็นเครือข่ายต่างประเทศ และสร้างกระแส สร้างความรู้ร่วมกันได้ก็จะพลังร่วมได้มาก
- กระบวนการ “ล๊อบบี้” มีความสำคัญมากในบางช่วงโอกาส ซึ่งจำเป็นต้องทำเมื่อต้องตั้งโต๊ะเจรจา หรือต้องการชุมนุม เพราะข้อมูลอย่างละเอียดจะต้องถูกเสนอเป็นข้อเสนอ เป็นเส้นทางไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้
- การต่อสู้ทางนโยบายในบางเรื่อง ต้องมีเวทีการเจรจาอย่างเป็นทางการ และเอาจริงเอาจัง จะไม่เลือกใช้การเดินขบวน หรือการชุมนุมเพียงอย่างเดียว
- ศึกษากฎหมาย กฎระเบียบว่าด้วยการชุมนุม การขออนุญาตการใช้เครื่องเสียง และสถานที่สาธารณะ เป็นต้น

4.6 บทเรียนสำคัญ กรณีถูกจับกุมดำเนินคดี

- กรณีเมืองทอง จ.พิจิตร แกนนำจำนวน 27 คน ถูกฟ้องและจับกุม ในข้อหา “**ชุมนุมในที่สาธารณะ และคดีข่มขืนใจ**” โดยผู้ที่ถูกฟ้องส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง จนกระทั่งกองทุนยุติธรรมได้ให้การช่วยเหลือ

ประกันตัวออกจากคุก สุดท้ายเกิดการประนีประนอมยอมความ ศาลตัดสินให้รอกำหนดโทษ และชาวบ้านยินยอม

- กรณีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้และที่ดิน ซึ่งในความจริง ประชาชนอยู่ในที่ดินรัฐในสถานะผิดกฎหมายอยู่แล้วประมาณ 1 ใน 4 ของคนทั้งประเทศ แต่ไม่ถูกดำเนินคดี มีเพียงการดำเนินคดีกับแกนนำจำนวนหนึ่งเท่านั้น เช่น กรณีที่ดิน จ.ลำพูน ผู้ได้รับผลกระทบ ยอมติดคุก และยอมสูญเสียเสรีภาพของตนเองกว่า 1 ปี เพื่อแลกกับสิทธิในที่ดินที่อยู่อาศัย และที่ทำมาหากินมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ปัจจุบันแกนนำพ้นจากคดีและออกจากคุกแล้ว เป็นต้น
- กรณีที่ดิน อ.แม่สวด จ.ตาก ที่เปลี่ยนพื้นที่ป่าไม้ เป็นพื้นที่ราชพัสดุของกรมธนารักษ์ โดยออกเป็นโฉนดให้เอกชนเช่า 99 ปี เมื่อครั้งแรกที่สำรวจข้อมูล มีผู้ได้รับผลกระทบกว่า 97 ราย และพบว่าร้อยละ 50 ของผู้เดือดร้อน ไม่ใช่ประชาชนที่ยากจนอย่างแท้จริงภายหลังจากรัฐจ่ายเงินชดเชยเท่ากับราคาประเมินของกรมที่ดิน สุดท้ายเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบเพียง 6 รายเท่านั้นที่ยังต่อสู้ เพราะต้องการที่ดินที่ทำกินของตนเองจริงๆ กลับคืนมา
- เมื่อคิดที่จะชุมนุม ต้องเตรียมความพร้อมทั้งด้านจิตใจ และร่างกายไว้ตลอดเวลา เพื่อเจอกับข้อหา ตาม พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ และคำสั่ง คสช.ที่ 3/2558 ชุมนุมเกิน 5 คนผิดกฎหมาย ซึ่งต้องถูกดำเนินคดีแน่นอน
- การเตรียมการในเรื่องการประกันตัว ซึ่งต้องมี เช่น ทนายความ หลักทรัพย์ บุคคล พันธบัตร สลากออมสิน สลาก ธกส. เป็นต้น เพื่อใช้ในการประกันตัว ในกรณีที่อาจจะมีผลผิดพลาดในการจัดการชุมนุม และถูกดำเนินคดี

ส่วนที่ 5

บทเรียน 8 กรณศึกษา

กับการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

[1]

บทเรียนการต่อสู้เครือข่ายปกป้องอันดามันจากถ่านหิน จากโครงการทำเทียบเรือถ่านหิน บ้านคลองรั้ว และ โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน จังหวัดกระบี่

เรียบเรียงโดย จินดารัตน์ เพิ่มลาภวิรุฬห์
ศูนย์สร้างจิตสำนึกนิเวศวิทยา (สจน.)

ความเป็นมาของโครงการ

โครงการทำเทียบเรือถ่านหินบ้านคลองรั้ว และ โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน จังหวัดกระบี่ ดำเนินการโดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) เริ่มเดินเครื่อง ปี พ.ศ. 2507 โดยเชื้อเพลิงถ่านหินลิกไนต์ขนาดกำลังการผลิต 60 เมกกะวัตต์ และปิดตัวเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2538 ต่อมา เปลี่ยนมาผลิตด้วยเชื้อเพลิงน้ำมันเตา ในปี พ.ศ.2540 กำลังการผลิตอยู่ที่ 340 เมกกะวัตต์ จนถึงปัจจุบัน แต่โรงไฟฟ้าน้ำมันเตาถูกกำหนดให้เป็นกำลังการผลิตไฟฟ้าสำรองเท่านั้น เนื่องจากต้นทุนในการผลิตไฟฟ้าสูง

โครงการทำเทียบเรือบ้านคลองรั้ว และ โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน จังหวัดกระบี่ 870 เมกกะวัตต์ เกิดขึ้นตามแผนกำลังการผลิตไฟฟ้าของประเทศปี 2553-2573 (PDP 2010 ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 3) โดยถ่านหินนำเข้า โดยการผลักดันโครงการของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเริ่มขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบัน

ลักษณะของโครงการ

โครงการทำเทียบเรือบ้านคลองรั้ว และโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินกระบี่ เจ้าของโครงการคือ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ตัวโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินจะอยู่ในพื้นที่เดิมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ของโดยโครงการประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

1. โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินกระบี่ ขนาดกำลังการผลิต 870 เมกกะวัตต์ ตั้งอยู่ในพื้นที่ ต.คลองขนาน อ.เหนือคลอง จ.กระบี่ มีแผนจะใช้ถ่านหินบิทูมินัส เฉลี่ยวันละ 8,000 ตัน หรือประมาณปีละ 2.3 ล้านตัน สูบน้ำทะเลไปใช้หล่อเย็น และทิ้งน้ำวันละ 100,489 ลูกบาศก์เมตร

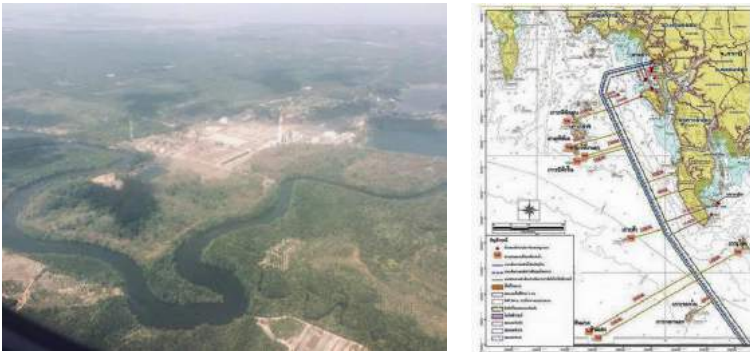
2. โครงการท่าเทียบเรือบ้านคลองรั้ว อยู่ในพื้นที่ บ้านคลองรั้ว ต.ตลิ่งชัน อ.เหนือคลอง จ.กระบี่ โดยท่าเทียบเรือ ประกอบด้วย ท่าเทียบเรือ ขนาดกว้าง 30 เมตร ยาว 280 เมตร และสะพานเชื่อมท่าเทียบเรือยาว 380 เมตร สามารถจอดเรือบรรทุกถ่านหินขนาด 10,000 ตัน ที่มีขนาดกว้าง 30 เมตร ยาว 120 เมตร ได้พร้อมกันสูงสุด 2 ลำ ประกอบแนวสายพานลำเลียงระยะทาง 9 กิโลเมตร จุดเริ่มต้นที่ท่าเทียบเรือบ้านคลองรั้ว จนถึงอาคารเก็บถ่านหินบริเวณ โรงไฟฟ้า โดยจะมีการขุดอุโมงค์ลอดป่าชายเลนระยะทาง 2 กิโลเมตร เพื่อใช้เป็นเส้นทางในการลำเลียงถ่านหิน

3. เส้นทางขนถ่านหินด้วยเรือ ผ่านพื้นที่เกาะพีพี อ.เกาะลันตา อ.เหนือคลอง จ.กระบี่ เรือบรรทุกถ่านหินระบบปิดขนาด 10,000 ตัน บรรทุกถ่านหินลำละ 8,000 ตัน เส้นทางเดินเรือผ่านแหล่งท่องเที่ยว จุดดำน้ำ แหล่งหญ้าทะเล และแนวปะการังซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวและระบบนิเวศทางทะเล

ภาพอธิบาย : โครงสร้าง โรงไฟฟ้าถ่านหิน-ท่าเทียบเรือถ่านหิน และ เส้นทางเดินเรือถ่านหินของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ที่มา

<http://projectspdp2010.egat.co.th/projects1/images/Article/001.pdf>

ภาพจริง : แสดงพื้นที่ตั้งของโรงไฟฟ้าถ่านหินและแหล่งน้ำที่ใช้สูบน้ำไปใช้หล่อเย็น โรงไฟฟ้า และทิ้งน้ำกลับวันละ100,489 ลูกบาศก์เมตร ในคลองเส้นนี้ ความร้อนจากการหล่อเย็น จะทำให้อุณหภูมิของน้ำเปลี่ยนไป ซึ่งอาจจะส่งต่อระบบนิเวศบริเวณ และแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำของระบบนิเวศบริเวณนี้

การลุกขึ้นมาคัดค้านของชุมชน

พื้นที่ที่ตั้งของโครงการทั้งท่าเทียบเรือถ่านหิน และ โรงไฟฟ้าถ่านหิน ปัจจุบันเป็นพื้นที่ที่ตั้งของท่าเทียบเรือน้ำมันเตา และ โรงไฟฟ้าน้ำมันเตา ขนาด 340 เมกกะวัตต์ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อยู่แล้ว แต่ต่างกันตรงที่เมื่อก่อนประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายควบคุมสิ่งแวดล้อม การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อนดำเนินการ และความองค์ความรู้ต่างๆ หากเกิดโครงการเหล่านี้ แต่ปัจจุบันชุมชนนี้รับรู้และมีประสบการณ์จากโครงการแล้ว การทำให้โครงการใหม่ในพื้นที่เดิม ก็ไม่ใช่เรื่องแปลกที่จะเกิดคำถามและการคัดค้านจากเจ้าของพื้นที่

การเคลื่อนไหวของชุมชน มีความพยายามเรียกร้องต่อหน่วยงานทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด สู่ ระดับประเทศ แต่ที่เครือข่ายให้ความสำคัญมากที่สุดคือ การเรียกร้องต่อสาธารณะและทำให้ประเด็นการคัดค้านโครงการถ่านหิน เป็นประเด็นสาธารณะที่ทุกคนในสังคมจะต้องหาทางออกร่วมกัน โดยสามารถแบ่งการเคลื่อนไหวเป็นช่วงดังนี้

ช่วงต้นของการเรียกร้อง กว่า 3 ปี ที่ชุมชนมีการเคลื่อนไหว ส่งเสียงเพื่อคัดค้านโครงการในระดับพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการติดตาม ตรวจสอบโครงการ การเข้าร่วมกระบวนการของการของเจ้าของโครงการ ในเวทีรับฟังความคิดเห็นของโครงการ แต่แล้วก็พบว่า กระบวนการเหล่านั้นเป็นแค่พิธีกรรมที่จะนำไปสู่การอนุญาตให้สร้างโครงการเท่านั้น ชุมชนจึงได้เปลี่ยนวิธีการเคลื่อนไหว เป็นการทำหนังสือคัดค้านโครงการไปที่ผู้ว่าราชการจังหวัด แต่พบว่ก็ไม่มีผลหวังใดใดจากสิ่งเหล่านั้นเลย และยังได้รับคำตอบว่า ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจและเป็นเรื่องนโยบายที่ราชการต้องช่วยอำนวยความสะดวกในการกันผลักดันโครงการ

การเรียกร้องของชุมชน ช่วง 3 ปีนี้ เป็นการแยกกันเคลื่อนไหว ในแต่ละพื้นที่ชุมชน เกิดแกนนำตามธรรมชาติของชุมชนและเกิดการรวมกลุ่มกันในแต่ละชุมชน 3 กลุ่ม คือ เครือข่ายพิทักษ์ปกาสัย-กลุ่มรักษคลองรั้ว-และ กลุ่มรักษสันตา ซึ่งเป็น 3 พื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการ โดยแต่ละพื้นที่ก็ได้ทำการติดตามความเคลื่อนไหว และตรวจสอบกระบวนการผลักดันโครงการตลอดมา จนมีเหตุการณ์ให้เกิดการรวมตัวกัน ในนาม**เครือข่ายปกป้องกระบี่จากถ่านหิน** ขึ้นจากการไปร่วมสังเกตการณ์เวที ค.1 ท่าเทียบเรือบ้านคลองรั้ว โดยเจ้าของพื้นที่โครงการ ไม่รู้ว่าจะเกิดโครงการขนาดใหญ่ในพื้นที่บ้านตัวเอง รับรู้เพียงว่าจะมีการเวทีและการแจกสิ่งของ เหตุการณ์นี้ทำให้ชาวชุมชนคลองรั้วเริ่มต้นตัวและตั้งคำถามกับโครงการท่าเทียบถ่านหินที่ทะเลหน้าบ้านของตนเองขึ้น

ช่วงกลางของการเรียกร้อง การต่อสู้เริ่มจัดตั้งเป็นเครือข่าย และมีกระบวนการมากยิ่งขึ้น โดยเป็นช่วงของการเรียนรู้ และทำความเข้าใจ เกี่ยวกับโครงการ โดยชุมชนเน้นการจัดเวทีพูดคุย ถกเถียงกันถึงข้อดี-ข้อเสีย ของโครงการ การขยายแนวร่วม และเริ่มมีการเรียกร้องต่อหน่วยงานสิทธิเพื่อให้มีการตรวจสอบโครงการ เรียกร้องรัฐบาลให้ปลดถ่านหินออกจากแผน PDP ยื่นหนังสือเรียกร้องให้ยุติโครงการ โดยส่งถึง ผู้ว่าการการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย - เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงาน - คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน - คณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ

ในช่วงที่เครือข่ายเคลื่อนไหว เป็นช่วงรัฐบาล คสช. ยึดอำนาจ เครือข่ายจึงถือเป็นโอกาสที่จะต้องไปยื่นหนังสือถึงหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ผ่าน กอ.รมน. จ.กระบี่ ขอให้ยกเลิกโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินกระบี่ และทบทวนทางเลือกการผลิตไฟฟ้าที่ยั่งยืน โปร่งใส และเป็นธรรม

ถึงกระบวนการยุติธรรม เครือข่ายได้ทำเรื่อง ฟ้อง กฟผ. ต่อศาลปกครอง เพื่อยุติ ระเบียบหรือเพิกถอนโครงการ แต่ผลคือศาลไม่รับฟ้องโดยให้เหตุผลว่าโครงการยังไม่เกิดผลกระทบและความเดือดร้อนยังไม่เกิด ไม่สามารถตัดสินได้

จนมาถึงเหตุการณ์ที่ทำให้เครือข่ายทบทวนการต่อสู้ในพื้นที่ที่ผ่านมาว่านอกจากจะไม่มีควมคับหนัอะไรแล้ว เรายังเป็นแค่เครื่องมือที่ทำให้กระบวนการมีความชอบธรรม ในการดำเนินโครงการ นั่นคือ เหตุการณ์เวทีรับฟังความคิดเห็นโครงการครั้งที่ 3 ทั้งโครงการท่าเทียบเรือบ้านคลองรั้ว และโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน ชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการ ไม่มีสิทธิ์ได้เข้าไปในสถานที่ที่รับฟังความคิดเห็น แต่ในห้องประชุมนั้นถูกกันไว้ให้ผู้สนับสนุนเข้าไปนั่งจนเต็ม เหตุการณ์นี้ทำให้สาธารณะรับรู้ถึงความไม่ชอบธรรมของกระบวนการผลักดันถ่านหิน และมีการตั้งคำถามถึงเรื่องโครงการถ่านหินกระบี่เพิ่มมากขึ้น

จากเหตุการณ์นี้เป็นจุดเริ่มต้น ของการยกระดับการเคลื่อนไหวของเครือข่าย เป็นเครือข่ายปกป้องอันดามันจากถ่านหิน

จากเครือข่ายปกป้องกระบี่จากถ่านหินเป็นเครือข่าย

ปกป้องอันดามันจากถ่านหินโดยเครือข่ายปกป้องอันดามันจากถ่านหิน (สตูล-ตรัง-กระบี่-พังงา-ภูเก็ต-ระนอง) รวมตัวกันที่จังหวัดกระบี่ กว่า 1,500 คน เพื่อแสดงจุดยืนในการปกป้องอันดามันจากถ่านหิน และประกาศจุดยืนอันดามันโกกรีน อันดามันจะต้องพัฒนาไปสู่สีเขียว (หมิ่นพลังยุดยังหายนะอันดามัน)

ช่วงหลังของการต่อสู้

จากบทสรุป หากการต่อสู้ในระดับพื้นที่ไม่สามารถเรียกร้องอะไรได้ เครือข่ายจึงเปลี่ยนยุทธศาสตร์การต่อสู้ เปลี่ยนพื้นที่การต่อสู้เป็นพื้นที่ศูนย์กลางของอำนาจ และยกระดับการต่อสู้เป็นภูมิภาคอันดามัน โดยกิจกรรมแรกที่รณรงค์ต่อสาธารณะ คือ การต่อสู้ด้วยสันติวิธี อดอาหารเพื่อปกป้องอันดามันกว่า 13 วัน มีผลทำให้รัฐบาลสั่งชะลอโครงการ และตั้งกรรมการเพื่อหาทางออกเรื่องโรงไฟฟ้าถ่านหินกระบี่ หลังจากนั้นเครือข่ายก็พบว่า การตั้งคณะกรรมการเป็นแค่การซื้อเวลา โดยที่ภาคประชาชนไม่ได้อะไรจากการตั้งคณะกรรมการเหล่านั้น เครือข่ายจึงรวมตัวขึ้นมาเรียกร้องอีกครั้ง โดยเป็นกิจกรรมภาวนาหน้าทำเนียบ และสิ่งที่เครือข่ายได้คือ เป็นเพียงแค่ลมปากในการชะลอโครงการ หลังจากนั้น เครือข่ายได้ขึ้นมาเคลื่อนไหวอีกรอบในขณะที่รัฐมนตรีกำลังจะมีมติ ครม. ให้เดินหน้าโครงการถ่านหิน และการเรียกร้องครั้งนี้ทำให้โครงการถูกชะลออีกครั้ง แต่ก็พบว่าไม่ได้มีหลักประกันอะไรในการประกาศชะลออีกเช่นเคย นี่คือ **“บทเรียนราคาแพงของเครือข่ายที่ต้องจดจำว่า หากจะมีข้อตกลงอะไรกับรัฐบาล จะต้องมียุทธศาสตร์อย่างชัดเจน”**

แต่ถือว่าการยกระดับการต่อสู้ของเครือข่ายเป็นผลสำเร็จ เพราะสิ่งที่เครือข่ายเรียกร้องมากกว่า 4 ปี เกิดผล ได้มีการเริ่มต้นเจรจากาทางออกร่วมกันอย่างจริงจัง แม้จะมีภาวะความไม่จริงใจต่อการแก้ไขปัญหา แต่เครือข่ายปกป้องอันดามันจากถ่านหินก็มีการติดตาม และตรวจสอบอย่างใกล้ชิด

การต่อสู้ของเครือข่ายได้ใช้ทุกวิธีการ เพื่อที่จะให้สังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้อำนาจในการตัดสินใจ ช่วยกันยุติโครงการ **สิ่งที่สำคัญที่สุดที่เครือข่ายร่วมกันขับเคลื่อน คือ การทำให้ประเด็นกลายเป็นเรื่องสาธารณะ ให้ความสำคัญของพลังการสื่อสาร ทำให้สาธารณชนรับรู้อย่างกว้างขวาง และการรับรู้อย่างกว้างขวางนี้จะทำให้ประเด็นการเรียกร้องก่อเกิดพลังการเปลี่ยนแปลง**

ภารกิจ อดอาหารปกป้องอันทามัน

ภารกิจอดอาหาร ยุติถ่านหิน

ภารกิจล้อมทำเนียบ

ภารกิจรวมพลคนอันทามัน ยุติถ่านหิน

ผลที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวของเครือข่ายปกป้องอันทามันจากถ่านหิน

กว่า 5 ปีของการต่อสู้ของเครือข่ายปกป้องอันทามันจากถ่านหิน เครือข่ายยึดหลักสิทธิชุมชน ชุมชนมีสิทธิกำหนดอนาคตการพัฒนาของตนเอง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน คือสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะเมื่อประชาชนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ ก็จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เกี่ยวกับการพัฒนาใดใดก็ตามที่จะเกิดขึ้น ด้วยความเข้าใจ

ผลที่เกิดขึ้นจากการต่อสู้ของเครือข่าย คือ

1. เครือข่ายสามารถชะลอโครงการถ่านหินกระบี่มา กว่า 5 ปี โดยความร่วมมือของคนในชุมชน และในระยะเวลา 5 ปีที่ชะลอได้นี้ ในการต่อสู้ถือว่า เป็นโอกาสที่เครือข่ายได้เรียนรู้ ข้อดี-ข้อเสีย ของโครงการถ่านหินอย่างเข้าใจ และได้เข้าใจถึงสิทธิชุมชน กล้าที่จะแสดงออก และกล้าต่อรองกับอำนาจรัฐ กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นคัดค้าน การพัฒนาที่ขัดแย้งต่อทิศทางการพัฒนาของพื้นที่ โดยสิ่งนี้คือสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ชุมชนได้รับผลจากการต่อสู้ในช่วงเวลาที่ผ่านมา

2. ประเด็นการต่อสู้เพื่อปกป้องชุมชนจากโครงการถ่านหินกระบี่ เป็นประเด็นสาธารณะที่สังคมสนใจ และร่วมกันหาทางออก สาธารณะเข้าใจ และรับรู้เหตุผลของการคัดค้านโครงการของชุมชน ผ่านทางสื่อกระแสหลัก สื่อออนไลน์ และเฟสบุ๊คของคนในชุมชนที่พยายามทำการสื่อสารต่อสาธารณะเอง และร่วมกันสื่อสารความคิดเห็นส่วนตัวต่อสาธารณะ

3. ผลการเรียกร้องของเครือข่าย คือ เครือข่ายสามารถชะลอโครงการได้ถึง 2 ครั้ง และยกเลิกรายงานศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมสู่การประเมินผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์

4. การเคลื่อนไหวเรียกร้องในการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงรองรับ การเคลื่อนไหวและเป็นข้อเท็จจริงที่สามารถพิสูจน์ได้ เพราะฉะนั้น การเคลื่อนไหวจึงได้รับการสนับสนุนจากสาธารณะ และทำให้ประเด็นการเคลื่อนไหว เป็นประเด็นสาธารณะที่ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการหาทางออกร่วมกัน ดังนี้

4.1 มีผู้ติดตามความเคลื่อนไหวทางเพจหลักของเครือข่าย (เพจหยุดถ่านหินกระบี่) สูงสุดประมาณ 800,000 คน ในช่วงที่มีการเคลื่อนไหวสาธารณะ และการสื่อสารนี้เป็นเครื่องมือสำคัญของการทำงานแนวร่วมสาธารณะ

4.2 มีเครือข่ายนักวิชาการ ที่ทำงานร่วมกับเครือข่าย และหนุนช่วยเครือข่าย กว่า 30 คน ร่วมขับเคลื่อนกลไกกรรมการร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชน เช่น จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และมีนักวิชาการ 290 คน จาก 37 สถาบัน ออกแถลงการณ์ 1 ฉบับ สนับสนุนการยุติโครงการถ่านหินกระบี่ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นต้น

4.3 องค์กรภาคประชาชนกว่า 100 องค์กร ออกแถลงการณ์สนับสนุนให้มีการยุติโครงการ ตลอดจนให้รัฐบาลเคารพสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สมาคมนักกฎหมายเพื่อสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น

4.4 เครือข่ายเมืองคร่ำครว้มในจังหวัดในการขับเคลื่อน ดังนี้ 1) สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ 2) สมาคมท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ 3) สมาคมผู้ประกอบการท่องเที่ยวเกาะลันตา จ.กระบี่ 4) ชมรมผู้ประกอบการท่องเที่ยวอ่าวนาง จ.กระบี่ 5) หอการค้าจังหวัดกระบี่ 6) หอการค้าจังหวัดพังงา 7) สมาคมท่องเที่ยวจังหวัดพังงา 8) สมาคมท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต 9) ประธานหอการค้าภาคใต้ 10) ประธานสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 11) สมาคมประมงพื้นบ้านอันดามัน 12) เครือข่ายปกป้องกระบี่จากถ่านหิน 13) เครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดตรัง และภูเก็ต

5. เกิดความร่วมมือของนักวิชาการ นักธุรกิจ และชุมชน ในการหาทางออกเรื่องพลังงานร่วมกัน โดยร่วมกันศึกษาศักยภาพพลังงานหมุนเวียนของจังหวัดกระบี่ ที่ศึกษาแล้วพบว่า กระบี่มีศักยภาพในการทำพลังงานหมุนเวียนถึง 1,700 เมกกะวัตต์ และช่วยกันสร้างเกิดรูปธรรมของการผลิตพลังงานใช้เอง ในรูปพลังงานแสงอาทิตย์ โซลาร์เซลล์ การผลิตพลังงานจากน้ำเสียจากผลผลิตทางการเกษตร

6. การต่อสู้ของภาคประชาชน ส่งผลให้เกิดการชะลอโครงการถ่านหิน แต่ในขณะเดียวกันนี้ ความจริงของกำลังการผลิตไฟฟ้าสำรองของประเทศ ล้นเกินความจำเป็น และเกินกว่าปริมาณการสำรองที่กำหนดไว้เป็นเท่าตัว อีกทั้งการขยายตัวของการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังงานทดแทน ยังมีการเจริญเติบโตแบบก้าวกระโดด ส่งผลให้กระทรวงพลังงานต้องปรับแผนพัฒนากำลังการผลิตไฟฟ้าใหม่ และองค์การไฟฟ้าแห่งประเทศไทย ก็มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานให้สอดคล้อง และทันกับสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

7. ชุมชนเรียนรู้กระบวนการทำข้อมูลชุมชนเอง โดยได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการ การเรียนรู้และการตรวจสอบรายงานศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ จนนำไปสู่การจัดทำข้อมูลของชุมชน ในการโต้ตอบกับข้อมูลของ กฟผ.ต่อสาธารณะ

8. การเคลื่อนไหวของเครือข่ายปกป้องอันดามันจากถ่านหิน ถือว่าได้สร้างข้อถกเถียงทางสังคม เพื่อให้สังคมช่วยกันหาทางออกของคำว่าไฟฟ้าไม่พอ พลังงานหมุนเวียนไม่เสถียร เป็นพลังงานกระแสรองเอามาแทนที่ถ่านหินไม่ได้

ถ่านหินสามารถทำให้สะอาดได้ ถ่านหินไม่อันตราย แต่สิ่งที่พิสูจน์ว่ากรรมเหล่านี้ คือ ข้อมูลที่มีอย่างกว้างขวางจากนักวิชาการทั่วโลก และความจริงที่ปรากฏในผืนแผ่นดินโลกนี้

9. สิ่งสำคัญที่ชุมชนได้เรียนรู้ คือ กระบวนการผลักดันถ่านหินนั้น สกปรกกว่าถ่านหิน การผลักดันโครงการในพื้นที่ ได้สร้างความแตกแยกให้กับคนในพื้นที่อย่างถึกจนกลับมาไม่ได้ มองหน้ากันไม่ติด “มันเจ็บปวด”

สิ่งที่เกิดขึ้นมาทั้งหมดนี้ เป็นเพราะความร่วมมือ และเป็นเพราะความเชื่อว่าประชาชนย่อมมีสิทธิในการกำหนดอนาคตการพัฒนาของตนเอง เพราะประชาชนเป็นผู้ได้รับผลกระทบสูงสุด การหักท้วงรูปแบบการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตย่อมเป็นสิทธิอันชอบธรรมของประชาชน

ประสบการณ์ที่สำคัญๆ อันเกี่ยวข้องกับการลุกขึ้นสู้ของพี่น้อง

“ชัยชนะจากพลังของประชาชน ปฏิบัติการประชาชน เพื่อสร้างทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืน หยุดโรงไฟฟ้าถ่านหินที่หน้าท่าเหมาย และหน้าองค์การสหประชาชาติ”

ประสบการณ์การต่อสู้ในครั้งนี้ เกิดจากการร่วมมือกันของเครือข่ายปกป้องอันดามันจากถ่านหิน และเครือข่ายคนสงขลาปัตตานีไม่เอาโรงไฟฟ้าถ่านหิน เพื่อยุติโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินในพื้นที่ภาคใต้ ในนามเครือข่ายประชาชนปกป้อง 2 ฝั่งทะเล

กระบี่-เทพา โดยปฏิบัติการเริ่มด้วยเครือข่ายคนสงขลา-ปัตตานีไม่เอาโรงไฟฟ้าถ่านหิน ได้ไปทำกิจกรรมนั่งสงบนิ่งเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกโครงการการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา จังหวัดสงขลา เป็นเวลากว่า 10 วัน ทำให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงานได้ประกาศชะลอการก่อสร้างโครงการออกไป

3 ปี แต่ในขณะที่ขณะนั้น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตสามารถเดินหน้ากระบวนการต่างๆ ที่นำไปสู่การสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินได้ เท่ากับว่าโรงไฟฟ้าถ่านหินยังไม่ยุติจริง

ในขณะที่พี่น้องจังหวัดกระบี่ ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยอีกแห่งหนึ่งนั้น โดยก่อนหน้านี้ทางเครือข่ายปกป้องอันตมามันจากถ่านหิน ได้ประกาศตั้งแต่ต้นปี 2561 ว่า วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2561 จะเดินทางไปยื่นทำเนียบรัฐบาล เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลยุติโรงไฟฟ้าถ่านหิน โดยไม่เห็นด้วยกับคำประกาศของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงาน ที่ให้ชะลอโรงไฟฟ้าถ่านหินไป 3 ปี แต่ยังให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เดินหน้ากระบวนการต่อไปได้ นั้นเท่ากับว่าไม่ได้ชะลอแต่อย่างใด เนื่องจากการดำเนินการของ กฟผ. ในการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมกรณีโรงไฟฟ้าถ่านหินกระบี่ใช้เวลาเกือบ 3 ปี เมื่อกระบวนการตามกฎหมายเสร็จสิ้น ก็สามารถดำเนินการก่อสร้างได้ทันที การชะลอของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงาน จึงไม่มีความหมายใดต่อการยุติการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินจังหวัดกระบี่

เหตุผลที่อธิบายต่อสังคมว่า ทำไมจึงไม่ยอมให้สร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินทั้งที่ประเทศนี้ต้องการพลังงานไฟฟ้า คำตอบที่เครือข่ายทั้งสองพื้นที่อธิบายกับสังคมตลอดมา คือ ไฟฟ้าภาคใต้มีเพียงพอ และสามารถผลิตเพิ่มได้ด้วยวิธีการอื่น โดยเครือข่ายได้แสดงตัวเลขของไฟฟ้าในระบบที่มีอยู่ในภาคใต้ และปริมาณการใช้ให้สาธารณะรับทราบตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา เพราะประเด็นนี้เป็นประเด็นของการถกเถียงในสังคมตลอดมาว่า เมื่อต้องการไฟฟ้า เหตุใดจึงคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้า ในกรณีของจังหวัดกระบี่ ก่อนหน้านี้นี้มีการแต่งตั้งกรรมการ 3 ฝ่ายโดยนายกรัฐมนตรี เพื่อหาคำตอบว่าจังหวัดกระบี่ สามารถทำพลังงานหมุนเวียนใช้เองในจังหวัด 100 เปอร์เซ็นต์ได้หรือไม่ จากผลการศึกษาเป็นเวลาประมาณ 9 เดือนของกรรมการ 3 ฝ่าย มีผลสรุปผลการศึกษาว่า จังหวัดกระบี่มีศักยภาพในการผลิตพลังงานหมุนเวียนได้ 1,700 เมกกะวัตต์ นั้นหมายถึงว่าความสามารถในการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียนนั้นเกินพอ เพราะจังหวัดกระบี่ใช้ไฟฟ้าประมาณ 140 เมกกะวัตต์ โดยหากแต่ละจังหวัดในภาคใต้สามารถผลิตพลังงานหมุนเวียนได้จังหวัดละ 1,000 เมกกะวัตต์ ภาคใต้จะมีไฟฟ้านับหมื่นเมกกะวัตต์ ซึ่งเกินความต้องการใช้หลายเท่าตัว

เครือข่ายได้อธิบายสังคมเช่นนี้ตลอดมา และส่งหนังสือถึงรัฐบาลอย่างเป็นทางการ แต่การเดินหน้าสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินก็ยังเกิดขึ้น แม้ว่าจะปรากฏงานวิจัยจากองค์กรทางวิชาการหลายแห่งที่มีชื่อเสียงระดับโลก ถึงมลพิษของโรงไฟฟ้าถ่านหิน แต่ประเทศไทยก็ยังมีการโฆษณาถ่านหินสะอาด โดยการเพิกเฉยของรัฐบาลและสื่อมวลชนหลายช่อง แม้ว่าจะมีการปิดโรงไฟฟ้าถ่านหินในหลายประเทศ แต่สำหรับรัฐบาลไทยแล้วยังเมินเฉยต่อเรื่องนี้ด้วยเหตุผล และพฤติกรรมของรัฐบาลทำให้เครือข่ายมีบทสรุปว่า รัฐบาลยังเดินหน้าสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน จึงต้องเดินทางมาทำเนียบรัฐบาลเพื่อส่งเสียงต่อสาธารณะ และรัฐบาลว่าต้องยุติการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน

ภารกิจของเครือข่ายสำหรับหน้าสำนักงานองค์การสหประชาชาติ คือ การออกแถลงการณ์ของเครือข่ายทุกวัน เพื่อให้สาธารณะชนได้รับทราบถึงความเคลื่อนไหว การนั่งอดอาหาร และการนั่งภาวนาสำหรับคนที่ไม่อดอาหาร การแถลงข่าวกับสื่อมวลชนเป็นระยะ การตอบคำถามของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ ดังนี้

1. การเข้าพบเจ้าหน้าที่สำนักงานสหประชาชาติ เพื่อชี้แจงให้รับทราบถึงเหตุผลของการเรียกร้องให้ยุติโรงไฟฟ้าถ่านหิน โดยมีเจ้าหน้าที่มาร่วมรับฟังจากองค์กรอนามัยโลก สิทธิมนุษยชน เป็นต้น โดยได้มีการหารือร่วมกันประมาณ 1 ชั่วโมง ระหว่างตัวแทนเครือข่าย และเจ้าหน้าที่องค์การสหประชาชาติ หลังจากนั้นตัวแทนของเครือข่ายได้แถลงข่าวต่อสื่อมวลชน ถึงสาระสำคัญของการหารือ โดยผู้แทนสหประชาชาติได้นำเหตุผลของเครือข่ายเพื่อทำหนังสือถึงผู้บังคับบัญชา และรัฐบาลไทยต่อไป และในนามของสำนักงาน

สหประชาชาติยืนยันว่าถ่านหินไม่มีวันสะอาด โดยตระหนักถึงการทำลายสิ่งแวดล้อม และการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่

2. กิจกรรมการเสวนาถ่านหิน หรือพลังงานหมุนเวียน โดยมีนักวิชาการ และนักเคลื่อนไหวทางสังคมเข้าร่วมการเสวนาหลายคน มีทั้งภาคส่วนวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม พลังงาน สังคม และนักเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิมนุษยชน โดยแต่ละคนได้ร่วมกันแสดงความเห็น และข้อคิดทางวิชาการ ในการไม่เห็นด้วยกับการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน ตามมุมมองของแต่ละคน กิจกรรมครั้งนี้เป็นการสะท้อนเสียงของผู้คนหลากหลายอาชีพในการแสดงออกถึงจุดยืน และสร้างมุมมองให้กับสังคมได้รับทราบว่า การเกิดขึ้นของโรงไฟฟ้าถ่านหินไม่คุ้มค่าอย่างไร และทางออกสำหรับการมีพลังงานไฟฟ้า นั้น สามารถดำเนินการในแนวทางอื่นได้โดยไม่ต้องสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน กิจกรรมดังกล่าว ได้เปิดให้มีการถ่ายทอดสด และมีการรายงานข่าวของสื่อมวลชนหลายช่อง ซึ่งเป็นกิจกรรมสำคัญในการเสริมข้อมูลวิชาการให้กับสาธารณะชน ได้รับทราบถึงจุดยืนของเครือข่าย

3. กิจกรรมการพบสถานทูตสำคัญ ของประเทศที่รัฐบาลของประเทศนั้นประกาศปิดโรงไฟฟ้าถ่านหิน โดยได้เข้าพบเพื่อขอรับทราบถึงนโยบาย และเหตุผลของการปิดโรงไฟฟ้าถ่านหินของประเทศนั้น รวมถึงชี้แจงถึงเหตุผลความจำเป็นของการเคลื่อนไหว เพื่อให้ยุติโรงไฟฟ้าถ่านหินของประเทศไทย ซึ่งประชาชนได้ออกมาเคลื่อนไหวไม่เห็นด้วยกับนโยบายของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ซึ่งดำเนินการต่อเนื่องมาเป็นเวลาหลายปี กิจกรรมดังกล่าวเพื่อยืนยันต่อสาธารณะว่า ประเทศสำคัญที่มีความเจริญทางด้านเทคโนโลยีล้วนประกาศปิดโรงไฟฟ้าถ่านหิน เพราะไม่มีเทคโนโลยีใดในการจัดการโรงไฟฟ้าถ่านหินได้

รัฐบาลขอเจรจา

การดำเนินการของเครือข่าย ดำเนินการมาจนกระทั่งถึง วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2561 โดยที่รัฐบาลไม่ได้มีท่าทีที่จะตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของเครือข่าย ในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2561 เครือข่ายได้หารือกัน และประกาศว่าจะ

เคลื่อนขบวนการเรียกร้องให้ยุติโรงไฟฟ้าถ่านหิน ไปยังหน้าทำเนียบรัฐบาล โดยกำหนดว่า ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ เป็นวันเคลื่อนขบวน โดยก่อนหน้านี้ตัวแทนเครือข่ายได้ยื่นหนังสือถึงรัฐบาล และขอให้ยกเลิกรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา และยุติกระบวนการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพโรงไฟฟ้าถ่านหินจังหวัดกระบี่โดยทันที และขอให้มีการจัดทำรายงานการประเมินผลสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ (SEA) เพื่อนำไปสู่การหาคำตอบว่าทั้งพื้นที่กระบี่และเทพา ควรรักษาไว้เพื่อการพัฒนาในรูปแบบอื่น หรือจะนำมาสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน การยื่นข้อเรียกร้องดังกล่าวของเครือข่ายไม่ได้รับความสนใจจากรัฐบาล การประกาศเคลื่อนขบวนไปยังหน้าทำเนียบรัฐบาล จึงทำให้เกิดการเคลื่อนไหวจากฝั่งรัฐบาล โดยเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2561 รัฐบาลได้ส่งสัญญาณมาว่า จะมีผู้รับผิดชอบมาเจรจากับเครือข่ายถึงข้อเรียกร้องที่ได้ยื่นไปยังรัฐบาล โดยระบุว่าวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงานจะมาพบกับเครือข่าย และยินดีรับข้อเสนอของเครือข่ายตามที่ได้ยื่นไปยังทำเนียบรัฐบาลก่อนหน้านี้ ในขณะที่นั้น เครือข่ายก็เตรียมตัวที่จะเคลื่อนไปยังทำเนียบรัฐบาล หากว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงานไม่ได้มาตามที่นัดหมายกันไว้

อย่างไรก็ตาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงาน ได้เดินทางมาตามที่นัดหมายไว้ ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561 ที่บริเวณหน้าสำนักงานสหประชาชาติ โดยการเจรจาเริ่มต้นขึ้น จากการพูดถึงข้อเรียกร้องของเครือข่ายที่ยื่นไปยังทำเนียบรัฐบาลเมื่อหลายวันก่อน โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงาน นายศิริ จิระพงศ์พันธุ์ ได้รับข้อเสนอของเครือข่าย แต่ขอพิจารณาในรายละเอียด โดยเครือข่ายเสนอให้มีการทำข้อตกลง และลงนามร่วมกันระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงาน และตัวแทนเครือข่าย เพื่อให้แนวทางที่ตกลงกันได้รับการปฏิบัติ การร่างสัญญาเกิดขึ้นในระหว่างการเจรจา โดยมีการปรับเนื้อความจากข้อเรียกร้องของเครือข่ายที่ส่งไปยังทำเนียบรัฐบาล เมื่อเห็นพร้อมกันทุกฝ่ายแล้ว จึงพิมพ์ออกมา 2 ชุด เมื่อลงนามแล้วแต่ละฝ่ายเก็บไว้ฝ่ายละ 1 ชุด การลงนามเกิดขึ้นท่ามกลางผู้ชุมนุม และสื่อมวลชน โดยเนื้อความที่ปรากฏในสัญญามีสาระสำคัญ ดังนี้

1. เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ในกระบวนการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพขอให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ถอนรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) โรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา และรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) โรงไฟฟ้าถ่านหินกระบี่ (ฉบับใหม่) ออกจากสำนักงานนโยบายและแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ภายใน 3 วัน นับตั้งแต่วันลงนามและให้ กฟผ. ส่งหนังสือแจ้งรับการถอนรายงานไปยังเครือข่ายทราบ

2. ให้กระทรวงพลังงาน ดำเนินการให้มีการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์(SEA) เพื่อศึกษาว่า พื้นที่จังหวัดกระบี่ และอำเภอเทพา จ.สงขลา มีความเหมาะสมในการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินหรือไม่ โดยจะต้องจัดทำด้วยนักวิชาการที่มีความเป็นกลาง ที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับร่วมกัน หากการศึกษาชี้ชัดว่า การสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินไม่เหมาะสม การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) จะต้องยุติการดำเนินโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินทั้งสองพื้นที่ โดยให้การจัดทำรายงาน SEA ดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายใน 9 เดือนนับตั้งแต่วันลงนาม และกระทรวงพลังงานจะต้องออกคำสั่งกระทรวงให้ผลการจัดทำรายงานเชิงยุทธศาสตร์ มีผลผูกพันการดำเนินงานโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินกระบี่ และเทพา โดยการออกคำสั่งการจัดทำรายงานและสาระของการผูกพันที่รายงานมีต่อการดำเนินโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินทั้งสองพื้นที่จะต้องดำเนินการภายใน 3 วันหลังการลงนาม

3. หากผลการศึกษารายงานการประเมินผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์ (SEA) บ่งชี้ว่า พื้นที่มีความเหมาะสมในการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน ในขั้นตอนการ

จัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) จะต้องจัดทำโดยคนกลางที่ยอมรับร่วมกัน

4. ให้เกิดความระหว่าง กฟผ. และเครือข่ายเล็กแล้วต่อกัน ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจและปฏิบัติร่วมกันทั้งสองฝ่ายจึงลงนามไว้เป็นหลักฐาน

บทเรียนจากการเรียกร้องที่หน้าสหประชาชาติ และทำเนียบรัฐบาล

1. ประชาชนย่อมมีสิทธิในการกำหนดอนาคตการพัฒนาพื้นที่ตัวเอง เพราะประชาชนในพื้นที่ย่อมเป็นผู้ได้รับผลกระทบสูงสุด การทักท้วงรูปแบบการพัฒนาที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตย่อมเป็นสิทธิอันชอบธรรม

2. การชุมนุมเรียกร้อง ย่อมเป็นการแสดงออกโดยชอบธรรม เมื่อพื้นที่ของประชาชนเกิดภาวะภัยคุกคามจากโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ และได้ใช้วิธีการต่างๆ เพื่อคัดค้านแล้วแต่ผู้ที่เกี่ยวข้องยังเมินเฉย การรวมตัวย่อมเป็นหนทางที่พึงกระทำ เพื่อให้สาธารณะรับทราบ และรัฐรับฟังข้อเรียกร้อง

3. ประเด็นที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ย่อมเป็นประเด็นที่สาธารณชนซึ่งอยู่ในพื้นที่อื่นย่อมรับทราบ และร่วมปฏิบัติการต่อข้อเรียกร้องนั้นได้ เนื่องจากผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นผลกระทบโดยรวมของประเทศและของโลก

4. การเคลื่อนไหวเรียกร้อง หากปราศจากข้อเท็จจริงรองรับการเคลื่อนไหวแล้ว ย่อมไม่สามารถทำให้การเคลื่อนไหวนั้นเติบโต และมีพลังได้ การเคลื่อนไหวย่อมต้องมีข้อมูลรองรับข้อเสนอ และเป็นข้อเท็จจริงที่สามารถพิสูจน์ได้

5. โครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในอนาคต ไม่สามารถเกิดขึ้นโดยการใช้อำนาจของรัฐ หรือกลุ่มทุนได้ เพราะประชาชนตื่นแล้ว ซึ่งการเลือกกำหนดอนาคตการพัฒนาพื้นที่ ข้อมูลข่าวสารย่อมเชื่อมต่อ และสามารถเข้าถึง ก่อเกิดการเรียนรู้ของประชาชนได้อย่างกว้างขวาง

6. พลังการสื่อสาร ไม่สามารถปิดกั้นได้ในปัจจุบัน และพลังการสื่อสารนี้ จะทำให้เกิดการรับรู้โดยสาธารณชนอย่างกว้างขวาง การรับรู้ที่กว้างขึ้นของสาธารณชน จะทำให้ประเด็นการเรียกร้องก่อเกิดพลังการเปลี่ยนแปลง

[2]

บทเรียนโครงการทำเรื่อน้ำลิกสงขลาแห่งที่ 2 บ้านสวนกง ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

เรียบเรียงโดย วรณิศา จันทร์หอม
เครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น

ที่มาของโครงการ

เนื่องจากการขนส่งสินค้าทางเรือ เป็นระบบการขนส่งที่ช่วยสนับสนุนการเคลื่อนย้ายสินค้าไปสู่ขบวนการผลิต และการออกสู่ตลาดได้รวดเร็วและมีการเชื่อมโยงกับระบบการขนส่งหลายรูปแบบ รัฐบาลจึงมีนโยบายในการเสริมสร้างสมรรถภาพทางเศรษฐกิจ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาให้ประเทศไทย เป็นศูนย์กลางการพัฒนาทางเศรษฐกิจของภูมิภาค ที่เน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสามารถก้าวทันกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจโลกที่เจริญเติบโต และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และได้กำหนดแผนรองรับการขยายตัวของท่าเรื่อน้ำลิกสงขลา และเพิ่มขีดความสามารถของท่าเรื่อน้ำลิกบริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตอนล่างของประเทศ

ลักษณะของโครงการ

โครงการทำเรื่อน้ำลิกสงขลาแห่งที่ 2 โดยกรมเจ้าท่า ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตอนล่างในเขตหมู่ที่ 7 บ้านนาเสมียน และหมู่ที่ 11 บ้านสวนกง ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา พื้นที่โครงการเป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ติดกับชายทะเลชื่อว่า “ปลักจาก” โดยจะมีการขอใช้พื้นที่ประมาณ 675 ไร่ ด้านที่ติดทะเลยาว 1,200 เมตร ลึก 900 เมตร โดยการพัฒนาโครงการทำเรื่อน้ำลิกสงขลาแห่งที่ 2 ได้มีการกำหนดระยะเวลาการพัฒนาโครงการออกเป็น 2 ระยะ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การพัฒนาในระยะที่ 1 เป็นการพัฒนาท่าเรือเพื่อรองรับสินค้า Hinterland ประกอบด้วย ท่าเทียบเรือสินค้าทั่วไป และท่าเทียบเรือสินค้าตู้ แอ่งกลับลำเรือ เชื้อกันคลื่น สะพานเชื่อมท่าเรือจำนวน 2 สะพาน ลานกองสินค้าทั่วไป ลานกองสินค้าตู้ อาคารคลังสินค้า และอาคารปฏิบัติการต่างๆ

การพัฒนาในระยะที่ 2 เป็นการพัฒนาท่าเรือเพื่อรองรับสินค้าสะพานเศรษฐกิจ (Land-Bridge) ประกอบด้วย การก่อสร้างท่าเรือสินค้าตู้สำหรับจอดเรือขนาด 7,000 TEU จำนวน 2 ลำ การขุดขยายร่องน้ำเดินเรือจากระยะที่ 1 ก่อสร้างเขื่อนกันคลื่นเพิ่มเติม ก่อสร้างสะพานเชื่อมท่าเรือเพิ่มเติม ก่อสร้างลานกองสินค้าเพิ่มเติม ต่อขยายอาคารคลังสินค้า และอาคารปฏิบัติการต่างๆ

โครงการท่าเรือน้ำลึกสงขลาแห่งที่ 2 คือ หนึ่งในส่วนประกอบของโครงการสะพานเศรษฐกิจสงขลา-สตูล (Landbridge) การเชื่อมต่อฝั่งทะเลอ่าวไทย และฝั่งทะเลอันดามัน ด้วยโครงการรถไฟรางคู่ขนส่งสินค้า โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญของอุตสาหกรรมพลังงาน และปิโตรเคมี เริ่มตั้งแต่โครงการโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย โครงการโรงไฟฟ้าจะนะโรงที่ 1 และโรงที่ 2 ตามมาด้วยโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา โครงการท่าเรือน้ำลึกสงขลาแห่งที่ 2 โครงการท่าเรือน้ำลึกปากบารา โครงการรถไฟรางคู่ขนส่งสินค้า โครงการมอเตอร์เวย์หาดใหญ่-ด่านสะเดา และโครงการระบบระบายน้ำปลักปลิง-จะนะ ทุกโครงการคือ โครงสร้างพื้นฐานของนิคมอุตสาหกรรมดังที่เคยเกิดขึ้นแล้วในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

ปัจจุบันโครงการ อยู่ระหว่างการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA)

ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

1. ประเทศไทยจะต้องสูญเสียแหล่งผลิตอาหารทางทะเล ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ชาวประมงในพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะ และพื้นที่ใกล้เคียงกว่า 1,000 คน จะต้องสูญเสียพื้นที่ทำประมง หรือจะต้องไปทำการประมงในพื้นที่ที่ไกลขึ้น เฉกเช่นเดียวกับชาวประมงในพื้นที่จังหวัดระยอง ซึ่งส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่เศรษฐกิจตั้งแต่ระดับชุมชน ระดับจังหวัด ระดับประเทศ รวมทั้งการส่งออกต่างประเทศ ที่มีมูลค่ามหาศาล

2. ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรสิ่งมีชีวิตในทะเล และสัตว์ทะเลหายากที่มีอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะ ได้แก่ โลมา เต่าทะเล ฉลามวาฬ ซึ่งเป็นสัตว์ที่จะต้องอนุรักษ์จะสูญพันธุ์ไป รวมทั้งจะต้องสูญเสียแหล่งอาศัยของสัตว์ทะเล หอยทะเล แพลงก์ตอนพืช แพลงก์ตอนสัตว์ และสัตว์หน้าดิน ซึ่งส่งผลให้ทรัพยากรทางทะเลเสื่อมโทรมลงอย่างไม่มีวันหวนกลับมา

3. ทำให้เกิดปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งอย่างรุนแรง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงความเร็ว และทิศทางของกระแสน้ำ เนื่องจากการสร้างท่าเรือน้ำลึก ก็จะต้องสร้างเขื่อนกันคลื่นในทะเล เพื่อปกป้องตัวท่าเรือทำให้การกัดเซาะชายฝั่งทะเลแผ่กว้างขึ้น

4. ประเทศไทยจะต้องสูญเสียพื้นที่ป่าสนทราย และสนทรายชายหาด ที่เกิดจากการทับถมกันของทรายนับพันปี อันเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าของประเทศไทย ที่ยังคงหลงเหลืออีกเพียงไม่กี่ที่เท่านั้น รวมทั้งจะต้องสูญเสียพื้นที่ชายหาด ซึ่งมีเพียงไม่กี่แห่งที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์

5. ก่อให้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ได้แก่ มลภาวะทางอากาศ เนื่องจากการขนส่งทางน้ำ และทางบก รวมทั้งการฟุ้งกระจายของฝุ่นละออง มลภาวะทางเสียง ก่อให้เกิดเสียงดังรบกวนประชาชนในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง ก่อให้เกิดน้ำเสียจากกิจกรรมการก่อสร้าง และการรั่วไหลของน้ำมันลงสู่ทะเล ขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นก่อให้เกิดการกระจายของเชื้อโรค

6. ก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคม ได้แก่ ปัญหาจากแรงงานต่างถิ่นกับประชาชนในพื้นที่ เช่น การทะเลาะวิวาท อาชญากรรม ยาเสพติด การลักขโมย

และรบกวนวิถีชีวิตประจำวันในชุมชน ส่งผลให้วิถีชีวิตวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

7. ทำเรื่อน้ำลิกสงขลาแห่งที่ 2 คือ “ประตุนิคมอุตสาหกรรมปิโตรเคมีของจังหวัดสงขลา” อันประกอบด้วย วัดถุดิบ (โรงเรียนกษัตริย์ราชินีไทย-มาเลเซีย) พลังงาน (โรงไฟฟ้าจะนะโรงที่ 1 และ 2 โรงไฟฟ้า ชีวมวล และโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา) ระบบการจัดการน้ำ (เขื่อนบ้านนาปรัง โครงการระบบระบายน้ำปลักปลิง-จะนะ) และโรงกลั่นน้ำมัน (ตามแผนได้มีการศึกษาในพื้นที่อำเภอสิงหนครและอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา) เมื่อองค์ประกอบทุกอย่างครบ นิคมอุตสาหกรรมสงขลา ก็จะเกิดขึ้นอย่างเต็มรูปแบบ เช่นเดียวกับพื้นที่อำเภอมาบตาพุด จังหวัดระยอง

8. ทำเรื่อน้ำลิกสงขลาแห่งที่ 2 คือ ชุดโครงการแลนด์บริดจ์สงขลา-สตูล อันประกอบด้วย ทำเรื่อน้ำลิกสงขลาแห่งที่ 2 ทำเรื่อน้ำลิกปากบารา และรถไฟรางคู่ 142 กิโลเมตร ซึ่งจะทำลายทะเลทั้งสองฝั่ง ทำลายพื้นที่การเกษตรและชุมชนตลอดแนวทางรถไฟ รวมทั้งจะมีการก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดสงขลา และจังหวัดสตูลตามมาอย่างแน่นอน

9. กระบวนการศึกษาผลกระทบทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อม (EHIA) และการรับฟังความคิดเห็นเป็นกระบวนการฉ้อฉล แยกส่วน แยกการศึกษา และแยกจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นเป็น 3 โครงการ เพราะไม่ต้องการให้ประชาชนทราบความจริง เพราะหากทราบจริงประชาชนจะเห็นภาพทั้งหมดของโครงการ ซึ่งเป็นเรื่องยากที่ประชาชนจะให้การยอมรับ เนื่องจากการพัฒนาที่จะทำลายฐานทรัพยากรของชุมชน

การลุกขึ้นมาคัดค้านของชุมชน

1. การยื่นหนังสือต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เช่น

- การยื่นหนังสือร้องเรียนไปยังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (เมื่อ พ.ศ.2554) เพื่อให้มีการ ตรวจสอบโครงการทำเรื่อน้ำลิกสงขลาแห่งที่ 2 ที่จะมีการก่อสร้างในพื้นที่บ้านสวนกง ตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการยืนยันว่า มีโครงการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลิกสงขลา

แห่งที่ 2 ในพื้นที่บ้านสวนกง และได้มีการชี้แจงความเหมาะสม ในการจัดทำโครงการดังกล่าว หนึ่งในเหตุผลที่มีการชี้แจง คือ “สัตว์น้ำในพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะส่วนใหญ่ มีปลาแบน และปลาหลังเขียว” ซึ่งชาวบ้านทราบดีว่าปลาทั้ง 2 ชนิดที่มีการกล่าวถึงนั้น แสดงถึงความไม่อุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ชายฝั่งทะเล และมีความเห็นตรงกันว่าข้อมูลดังกล่าวไม่เป็นความจริง

- การยื่นหนังสือถึงกรมเจ้าท่า สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) เพื่อติดตามกระบวนการ ขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการฯ

- การยื่นหนังสือถึงกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดสงขลา (กอ.รมน.) เพื่อให้ตรวจสอบการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ หลังจากที่ได้มีการนำแบบสอบถามซึ่งเป็นกระดาษแผ่นเดียวมีตราสัญลักษณ์ของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดสงขลา (กอ.รมน.) และมีคำถามที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ไปแจกให้ประชาชนในบ้านสวนกง ได้แสดงความคิดเห็น พร้อมกันนี้ ผู้ที่นำแบบสอบถามมาให้กรอก ยังแสดงท่าทีเชิงข่มขู่ว่า หากใครคัดค้านโครงการนี้จะถูกจับกุม ชาวบ้านจึงได้รวมตัวกันไปยื่นหนังสือ และแถลงการณ์ต่อสาธารณะ ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ณ มณฑลทหารบกที่ 42 (ค่ายเสนาณรงค์)

2. การจัดทำข้อมูลความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะ เพื่อยืนยันความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งทะเลจะนะ รวมทั้งจัดทำชุดข้อมูลที่ได้มาขับเคลื่อน เพื่อปกป้องทรัพยากร

ทางทะเลในพื้นที่แห่งนี้ จากการเก็บข้อมูลของชุมชน พบว่าพันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะ มีความหลากหลายมีทั้งสัตว์น้ำที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ และสัตว์น้ำที่มีคุณค่าต่อระบบนิเวศ โดยมีพันธุ์สัตว์น้ำที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ปลา กุ้ง หอย ปู รวมจำนวน 157 ชนิด และมีพันธุ์สัตว์น้ำที่มีคุณค่าต่อระบบนิเวศรวมจำนวน 39 ชนิด อีกทั้งยังมีสัตว์น้ำที่เป็นตัวชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ที่สำคัญ ได้แก่ เต่า โลมา และปลาดาววาฬ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สามารถยืนยันได้ว่าพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะมีใช้พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการสร้างท่าเรือน้ำลึกสงขลาแห่งที่ 2 ตามที่ภาครัฐได้กำหนดไว้

จากการจัดทำข้อมูลของชุมชนยังพบว่า ในแต่ละวันชาวประมงในพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะ ได้มีการทำการประมงและส่งสัตว์น้ำไปขายในพื้นที่อำเภอต่างๆ ในจังหวัดสงขลา และจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ นครศรีธรรมราช พัทลุง สตูล ปัตตานี ยะลา ภูเก็ต และกรุงเทพฯ รวมทั้งมีการส่งออกไปยังประเทศญี่ปุ่น จีน สิงคโปร์ มาเลเซีย และเกาหลี โดยพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อในชุมชน

3. การผลักดันพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะ ให้เข้าสู่ยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางอาหารจังหวัดสงขลา ซึ่งได้มีการร่วมกับสถาบันการจัดระบบสุขภาพ (สจรส.) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และเครือข่ายองค์กรชุมชน 14 เครือข่าย มีการประชุมร่วมกับส่วนจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดสงขลา รวมทั้งมีการร่างยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางอาหารจังหวัดสงขลาขึ้น เพื่อผลักดันเข้าสู่แผนยุทธศาสตร์จังหวัดให้พื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะ และเทพา เป็นพื้นที่ผลิตอาหารของคนสงขลาและอาเซียน โดยมีนายกิตติภพ สุทธิสว่าง ผู้ประสานงานเครือข่ายจะนะรักษ์ถิ่น เป็นตัวแทนของภาคประชาชน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการในการยกย่องยุทธศาสตร์ความมั่นคงทางอาหารจังหวัดสงขลา และได้มีการประชุมยกย่องยุทธศาสตร์ระบบบูรณาการอาหาร จังหวัดสงขลาในปี พ.ศ. 2558 ซึ่งได้มีการร่างยุทธศาสตร์ พร้อมนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาของชุมชนมาประกอบข้อเสนอ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อให้จังหวัดสงขลาเป็นแหล่งอาหารให้กับภูมิภาค นำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และทำให้คนสงขลามีอาชีพและสิทธิชุมชนในการปกป้อง อนุรักษ์ และพัฒนาฐานทรัพยากรอาหาร

หลังจากการประชุมคณะทำงานร่างยุทธศาสตร์ระบบบูรณาการอาหาร จังหวัดสงขลา ในเดือนเมษายน 2557 ได้มีการปรับเปลี่ยนผู้ว่าราชการจังหวัด สงขลา ทำให้การร่างยุทธศาสตร์ดังกล่าวต้องหยุดชะงัก แต่ชาวบ้านสวนกง ก็ได้มีการขับเคลื่อนเพื่อยกระดับให้ชายฝั่งทะเลจะนะ เป็นแหล่งผลิตอาหารของชุมชน มาอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดทำ “พิพิธภัณฑ์บ้านสวนกง” เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งศึกษาธรรมชาติที่สำคัญ เนื่องจากพื้นที่แห่งนี้ เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษ คือ เป็นเนินทรายที่มีอายุหลายพันปี ซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนทราย และการพัดพาของทิศทางลม และทิศทางน้ำตามธรรมชาติ

4. การร่วมกันจัดงาน “อะไบ้ยะมะเลจะนะหรรอยจ้าน” (เริ่มครั้งแรก ปี พ.ศ. 2556) เพื่อสื่อสารเรื่องราวความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะ แห่งนี้ มีการจัดทำปฏิญญาว่าด้วยการทำให้ทะเลจะนะเป็นแหล่งผลิตอาหารของคนสงขลาและอาเซียน และได้มีการลงนามร่วมกัน ได้แก่ รองผู้ว่าราชการ จังหวัดสงขลา องค์การบริหารส่วนตำบล ตลิ่งชัน องค์การบริหารส่วนตำบล สะกอม เทศบาลตำบลนาทับ ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 สงขลา (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นส่วนงานอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทาง ทะเลและชายฝั่งที่ 5) โรงพยาบาลจะนะ สมาคมรักษะทะเลไทย และเครือข่าย ประชาชน ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการประกาศ และร่วมมือกันขับเคลื่อนให้พื้นที่ ชายฝั่งทะเลจะนะ เป็นแหล่งผลิตอาหารของคนสงขลาและอาเซียน โดยมีสาระสำคัญของปฏิญญา ดังนี้

1) ภาควิชาเครือข่ายรักษะทะเลจะนะ จะประสานความร่วมมือในการสร้างคุณค่าทะเลจะนะ สู่อุตสาหกรรม

2) ภาควิชาเครือข่ายรักษะทะเลจะนะ จะประสานความร่วมมือในการอนุรักษ์ พื้นที่ทรัพยากรทางทะเลจะนะเพื่อเป็นแหล่งผลิตอาหารของภูมิภาคอาเซียน โดยการสร้างกลไกการทำงานร่วมระหว่างภาควิชาเครือข่าย

3) ภาควิชาเครือข่ายรักษะทะเลจะนะ ร่วมผลักดันนโยบายระดับพื้นที่ เช่น ข้อบัญญัติท้องถิ่น และการประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตาม พ.ร.บ. คุ้มครองสิ่งแวดล้อมปี พ.ศ. 2535

4) การรักษาทะเลจะนะ ถือเป็นภารกิจร่วมของจังหวัดสงขลา ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 สงขลา ประมงอำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน

หลังจากนั้นก็ได้มีการจัดงานอะบัยหมะขึ้นทุกปี ด้วยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนที่อยากให้เกิดการสื่อสาร และให้ผู้คนได้รับรู้ถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 ถึงปัจจุบัน

5. การแสดงเจตนารมณ์คัดค้านโครงการท่าเรือน้ำลึกสงขลาแห่งที่ 2

- เวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และผู้มีส่วนได้เสียในการกำหนดขอบเขต และแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (ค.1) เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2557 ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

ชาวบ้านอำเภอจะนะ และพื้นที่ใกล้เคียง ได้รวมตัวกันเข้าร่วมในเวทีงานสนทนากลุ่ม หลังจากที่นายอำเภอจะนะ และท่านรองอธิบดีกรมเจ้าท่า เปิดการสัมมนาและรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ชาวบ้านได้แสดงเจตนารมณ์ในการปกป้องแหล่งผลิตอาหาร และไม่เอาท่าเรือน้ำลึกสงขลาแห่งที่ 2 โดยมีชาวบ้าน นักวิชาการ และนักพัฒนาเอกชน (NGOs) เข้าให้ข้อมูลความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะ และเหตุผลที่ไม่ควรสร้างท่าเรือน้ำลึกสงขลาแห่งที่ 2 ในพื้นที่แห่งนี้ หลังจากนั้นชาวบ้านได้มีการเรียกร้องให้รองอธิบดีกรมเจ้าท่าลงนาม

รับรองว่าจะไม่สร้างท่าเรือน้ำลึกแห่งที่ 2 แต่รองอธิบดีกรมเจ้าท่าไม่ลงนามจึงทำให้เวทีต้องยุติไป

- เวทีที่รับฟังความคิดเห็นของประชาชน และผู้มีส่วนได้เสียในการกำหนดขอบเขต และแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (ค.1) เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2559 ณ โรงแรมบีพีสมิทธาปีช อำเภอมือง จังหวัดสงขลา เครือข่ายประชาชน

ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสองฝั่งทะเล ได้รวมตัวกันคัดค้านการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็น พร้อมปักหลักขู่ว่าจะคัดค้านโครงการในห้องประชุม แต่ตัวแทนบริษัทที่ปรึกษายังให้นักวิชาการบรรยายข้อมูลในห้องคุมควบเสียงแบบไม่สนใจว่าเกิดอะไรขึ้น จากนั้นมีการนำถังฉีดยาดับเพลิงใส่ห้องควบคุมเสียง ทำให้ทุกฝ่ายแตกฮือออกจากห้องประชุม การสัมมนาจึงยุติลง หลังจากนั้นในช่วงบ่ายทางบริษัทที่ปรึกษาได้แอบจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นในอีกโรงแรมหนึ่ง โดยได้มีการจัดเตรียมผู้เข้าร่วมเวทีดังกล่าว

ประสบการณ์สำคัญจากการลุกขึ้นสู้ และผลที่เกิดขึ้น

1. การยื่นหนังสือต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ทำให้ชาวบ้านได้รับรู้ข้อมูลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโครงการที่เกิดขึ้น ซึ่งที่ผ่านมา เจ้าของโครงการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่มีการชี้แจงโครงการที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน แต่เมื่อมีการยื่นหนังสือต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ทำให้ชาวบ้านได้รับการชี้แจงรายละเอียดโครงการ ตอบข้อกังวลสงสัยได้อย่างชัดเจน รวมทั้งทำให้ชาวบ้านได้รู้ว่าข้อมูลที่หน่วยงานของรัฐที่ได้นำมาเสนอนั้น เป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง และเป็นข้อมูลเก่า มีการนำเสนอข้อมูลนั้น เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการสร้างโครงการเท่านั้น จึงส่งผลให้ชาวบ้าน ชาวประมงลุกขึ้นมาจัดทำข้อมูลความอุดมสมบูรณ์ด้วยตนเอง

2. จากการจัดทำข้อมูลความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะ เพื่อยืนยันความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งทะเลจะนะ ทำให้ชาวบ้านมีความมั่นใจในการขับเคลื่อน เพื่อปกป้องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น สามารถพูดคุยเหตุผลบนฐานข้อมูลข้อเท็จจริงที่มีอาจปฏิเสศได้ รวมทั้งสามารถต่อยอดฐานข้อมูลที่ได้จัดทำไว้ในหลายรูปแบบ เช่น สร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็กและเยาวชน ชุมชนสามารถนำข้อมูลไปให้ประกอบการขับเคลื่อนเรื่องฝั่งเมืองได้เป็นอย่างดี การจัดทำเป็น **“พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ”** แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและภูมิปัญญาชุมชน

3. จากการร่วมกันจัดงาน **“อะโบบีหะทะเลจะนะหรรยจ้าน”** สื่อสารเรื่องราวความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะอย่างต่อเนื่องทำให้พื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะ และหมู่บ้านสวนกง ต.นาทับ อ.จะนะ จ.สงขลา เป็นที่รู้จักมากขึ้น ทำให้ผู้คนที่ในและนอกพื้นที่อำเภอจะนะได้รับรู้ถึงความอุดมสมบูรณ์และเห็นคุณค่าของทะเลแห่งนี้มากขึ้น

4. การยื่นหนังสือถึงกองอำนาจการรักษความมั่นคงภายในจังหวัดสงขลา (กอ.รมน.) เพื่อให้ตรวจสอบการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับโครงการฯ ทำให้ชาวบ้านได้มีการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของกองอำนาจการรักษความมั่นคงภายในจังหวัดสงขลา (กอ.รมน.) ซึ่งได้รับรู้ว่าการเข้ามาจัดทำแบบสอบถามในชุมชนมิใช่หน้าที่ของเขา และชาวบ้านได้มีการเรียกร้องให้หน่วยงานทำหน้าที่ของตนอย่างที่เคยบอกกล่าวกับชุมชน สามารถสร้างความมั่นใจในการใช้สิทธิในการทวงถามหน่วยงานของรัฐ ส่งผลให้หน่วยงานดังกล่าวเข้ามาดำเนินงานของโครงการฯ น้อยลง ซึ่งเป็นบทพิสูจน์ให้เห็นว่า ชุมชนมิได้เกรงกลัวต่ออำนาจที่ไม่ชอบธรรม กล้าที่จะเข้าไพบูตคุยอย่างตรงไปตรงมา

5. หลังจากที่ชาวบ้านได้มีการแสดงเจตนารมณ์ ในการคัดค้านการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และผู้มีส่วนได้เสีย ในการกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (ค.1) ทั้งสองครั้ง ทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ความไม่ชอบธรรมในการจัดเวที เช่น

- การกะเกณฑ์ผู้คนเข้ามาเข้าร่วมเวที โดยมีวิธีการจูงใจที่หลากหลาย และมีการประสานไปยังกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ตัวอย่างในการจัดทำเวที ครั้งที่ 1 เห็นได้ว่าคนในชุมชนรับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการน้อยมาก และส่วนใหญ่จะมีเฉพาะผู้นำชุมชนเท่านั้น

- การจัดเวทีรับฟังในครั้งที่ 2 หลังจากกับทางบริษัท ไม่สามารถจัดเวทีรับฟังได้นั้น ในช่วงบ่ายได้มีการย้ายไปจัดเวทีรับฟังในอีกพื้นที่หนึ่ง โดยอ้างว่า กลุ่มผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ที่มาจากตำบลนาทับ และตำบลจะโหนด ยังมีความประสงค์ที่จะรับฟังความคิดเห็น และแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาโครงการ จึงย้ายสถานที่ประชุมไปยังโรงแรมวิวา เพื่อดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในช่วงบ่าย จนกระทั่งเสร็จสิ้นเวทีรับฟังในตอนเย็น และมีการสรุปผลการจัดเวทีว่าผ่านเสร็จสิ้นไปด้วยดี และปัจจุบันอยู่ระหว่างการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียในการประเมิน และจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (ค.2) ซึ่งสร้างความสงสัยให้แก่ประชาชน และนักวิชาการเป็นอย่างยิ่งว่า เวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และผู้มีส่วนได้เสียในการกำหนดขอบเขต และแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (ค.1) ผ่านไปได้อย่างไร

[3]

โครงการขนาดใหญ่ที่จะเข้ามาส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต สังคม สุขภาพ วัฒนธรรมของพื้นที่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

เรียบเรียงโดย ศรเดช คงทอง

เมืองนครศรีธรรมราช เป็นบ้านเมืองที่ก่อร่างสร้างบ้านแปงเมือง และเจริญรุ่งเรืองมานานนับพันปี มีวิถีของแผ่นดินที่เจริญรุ่งเรือง เป็นต้นธารและศูนย์กลางของอารยธรรมแห่งภูมิภาค มีประวัติศาสตร์และรากเหง้าทางวัฒนธรรมอันยาวนาน มีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เป็นระบบนิเวศจำเพาะ มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ จังหวัดนครศรีธรรมราชจึงได้ชื่อว่าเป็น “เมือง 3 ธรรม” คือ เมืองแห่งธรรมะ เมืองแห่งวัฒนธรรม และเมืองแห่งธรรมชาติ เป็นแผ่นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ เขา ป่า นา เล ชุมชน นครศรีธรรมราชเจริญรุ่งเรือง ร่มเย็นเป็นสุข อยู่บนพื้นฐานและวิถีวัฒนธรรมเกษตรกรรมที่มั่นคงยั่งยืน นอกจากนั้น จังหวัดนครศรีธรรมราช ยังมีพระบรมธาตุ เมืองนครศรีธรรมราชซึ่งปัจจุบันกำลังจะถูกกำหนดให้เป็นเมือง “มรดกโลก” ทางด้านศิลปวัฒนธรรม

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ คือด้านทิศตะวันตก มีเทือกเขานครศรีธรรมราช (เขาหลวง) ที่ทอดตัวยาวจากอำเภอชนอม อำเภอสิชล อำเภอนาทวี อำเภอทับปด อำเภอพรหมคีรี อำเภอลานสกา อำเภอรัตนบุรี อำเภอทุ่งสง อำเภอชะอวดไปบรรจบที่เทือกเขาบรรทัด ลักษณะการทอดตัวจะเป็นรูปโค้ง แบบพระจันทร์เสี้ยว หรือ ตัว C เทือกเขานครศรีธรรมราชจะแบ่งจังหวัดนครศรีธรรมราชออกเป็น 2 ฝั่ง คือ ฝั่งด้านหน้าหันหน้าสู่ฝั่งทะเลอ่าวไทย

และด้านหลังหันสู่อันดามัน ฝั่งด้านหน้าจะห่างจากทะเลไม่เกิน 80 กิโลเมตร ก่อให้เกิดสายน้ำเป็นลำคลองสายต่างๆ ไหลลงสู่อ่าวไทยเป็นจำนวนมาก ลำคลองเหล่านี้เป็นตัวกระจายแร่ธาตุ โดยเฉพาะช่วงหน้ามรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ (ฝนตก) หรือมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ (ฝนพัด) สารอาหารแร่ธาตุต่างๆ จะถูกพัดพาจากจากเทือกเขานครศรีธรรมราชซึ่งเป็นระบบนิเวศที่เรียกว่า ระบบนิเวศขั้นสุด (Climax Ecology) ลงสู่พื้นราบเชิงเขา และลงสู่ทะเลจึงก่อให้เกิดอาชีพทางการเกษตรกรรม 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มชาวสวนปลูกพืชสวน ได้แก่ ผลไม้ยางพารา ฯลฯปลูกพืชไร่ พืชตามฤดูกาล 2) กลุ่มชาวนา มีอาชีพปลูกข้าวนาปี ข้าวนาปรัง และปลูกพืชไร่ตามฤดูกาล เช่น แตงโม ฝักเขียว ฝักทอง ข้าวโพด ถั่วลิสง 3) กลุ่มประมงชายฝั่ง ที่ประกอบการทำมาหากินทางการประมง โดยทั้ง 3 กลุ่มจะมีการปฏิสัมพันธ์ต่อกันมาช้านาน เรียกว่า “เกลอ” (สหายร่วมเป็นร่วมตาย) คืออ้ายเกลอเขา อ้ายเกลอนา อ้ายเกลอเล จึงเป็นตำนาน เขา ปา นา เล

กลุ่มชาวสวน ชาวนา จะอาศัยเศรษฐกิจพืช เลี้ยงสัตว์เป็นหลัก เรียกว่า เศรษฐกิจแบบสีเขียว (Green Economy) รายได้หลักมาจากการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ ทำไร่ เป็นระบบที่พัฒนายาวมีอายุไม่น้อยกว่า 1,800 ปี (ใช้อายุพระบรมธาตุเจดีย์เป็นหลัก)

กลุ่มประมงชายฝั่ง รายได้มาจากการทำประมงเป็นหลัก ทุกสิ่งทุกอย่างอาศัยทะเลเป็นหลัก ไม่สามารถประกอบอาชีพอื่นได้ เพราะส่วนใหญ่เป็นผู้จับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้น ระบบเศรษฐกิจของคนกลุ่มนี้ จึงเป็นเศรษฐกิจแบบสีน้ำเงิน (Blue Economy) ระบบเศรษฐกิจแบบสีเขียวและสีน้ำเงิน เป็นระบบเศรษฐกิจแบบยั่งยืนและเป็นมาอย่างช้านาน เป็นระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง และเป็นระบบที่พึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก สอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนาไม่ว่าศาสนาพุทธ หรืออิสลาม ที่มีความเชื่อในทิศทางเดียวกันว่า มนุษย์ สัตว์ พืช และสิ่งมีชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เพราะฉะนั้น การใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติ

ให้พอเหมาะต่อการดำรงชีวิตเท่านั้น การดำเนินชีวิตภายใต้ระบบเศรษฐกิจสีเขียว และสีน้ำเงิน จึงไม่ก่อให้เกิดมลพิษที่กระทบต่อสุขอนามัยของมนุษย์ สวัสดิภาพทางสังคม และสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยหลักต่อการดำรงชีพ คือ อากาศ น้ำ ดิน อาหาร แสงแดด และอุณหภูมิ

แผนพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอีกจังหวัดที่ตกเป็นพื้นที่เป้าหมายของโครงการขนาดใหญ่หลายโครงการ เนื่องจากถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่หลักของโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคใต้ (Southern Seaboard - SSB) ซึ่งเป็นนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจภาคใต้ที่สำคัญตลอดมา

โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคใต้ มีเป้าหมายต้องการส่งเสริมอุตสาหกรรมในภาคใต้ จังหวัดเป้าหมาย คือ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี กระบี่ พังงา และภูเก็ต มีแนวคิดจะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเปิดประตูการค้าใหม่

กลยุทธ์สำคัญ คือ การขยายพื้นที่อุตสาหกรรม และการขนถ่ายสินค้าข้ามคาบสมุทรระหว่างทะเลอ่าวไทยกับอันดามัน หรือสะพานเศรษฐกิจ (Land-Bridge) ประกอบด้วย การวางระบบทางด่วน ทางรถไฟท่อส่งน้ำมัน โรงกลั่นน้ำมัน คลังน้ำมัน และท่าเรือน้ำลึกสองฝั่งทะเล ตรงปลายทางหัวท้ายสะพานเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ตามแผนแม่บทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีของประเทศไทยยังระบุว่า พื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่รองรับอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ที่ล้นมาจากนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง และพื้นที่ใกล้เคียง ในช่วงที่ 2 ระยะที่ 3 ของแผนแม่บทดังกล่าว ตั้งแต่ พ.ศ.2559 เป็นต้นมา

พื้นที่เป้าหมายของนิคมอุตสาหกรรมปิโตรเคมี คือ อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านใน

พื้นที่เพียงครั้งเดียว เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2552 ที่ศาลาประชาคมอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช จัดโดยการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) มีชาวบ้านตำบลทุ่งปรัง อำเภอสิชล และพื้นที่ใกล้เคียงกว่า 300 คน ออกมายืนยันว่าไม่ต้องการนิคมอุตสาหกรรมปิโตรเคมี

นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมี มีกระทรวงพลังงานเป็นผู้กำหนดพิจารณาว่า การสร้างท่าเรือน้ำลึกและนิคมอุตสาหกรรมปิโตรเคมี มูลค่าโครงการ 85,195 ล้านบาท ที่บ้านคอเขา ตำบลทุ่งปรัง อำเภอสิชล มีความเหมาะสมที่สุด โครงการนี้ใช้พื้นที่ทั้งหมด 19,000 ไร่ ประกอบด้วย โรงกลั่นน้ำมัน-คลังน้ำมัน 39,000 ไร่ โรงแยกก๊าซ-ปิโตรเคมี 6,000 ไร่ อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ 750 ไร่ โรงงานทดแทน 750 ไร่ ระบบสาธารณูปโภค 5,700 ไร่ และพื้นที่สีเขียว-พื้นที่กันชน 1,900 ไร่ นอกจากนี้ ยังมีนิคมอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตร คือ นิคมอุตสาหกรรมนาบอน ตำบลแก้วแสน อำเภอนาบอน พื้นที่ 5,000 ไร่ ต่อมาการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) ได้ลดขนาดพื้นที่เหลือ 1,500 ไร่

ผลการศึกษาความเป็นไปได้ ในการพัฒนาอุตสาหกรรมเหล็กของกระทรวงอุตสาหกรรม ยังระบุพื้นที่ที่มีศักยภาพในจังหวัดนครศรีธรรมราชอีก 2 แห่งคือ บ้านบางปอ ตำบลทุ่งไส อำเภอสิชล และอำเภอขนอม ใช้พื้นที่ไม่ต่ำกว่า 5,000-10,000 ไร่ และต้องสร้างท่าเรือน้ำลึกรองรับขนาด 30,000 – 60,000 DWT ด้วย

ด้านพลังงาน จังหวัดนครศรีธรรมราชยังเป็นพื้นที่เป้าหมาย ในการก่อสร้างทั้งโรงไฟฟ้าถ่านหินขนาดใหญ่ 2 แห่ง จากทั้งหมด 13 แห่งทั่วประเทศ ได้แก่ พื้นที่ตำบลหน้าสตน ตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร และพื้นที่ตำบลท่าซัน อำเภوتاเสา โดยเป็นโรงไฟฟ้าถ่านหินขนาด 800 เมกะวัตต์ ส่วนโรงไฟฟ้า

นิวเคลียร์ จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นเพียงพื้นที่ศึกษา ซึ่งมีอยู่ 5 แห่ง ในอำเภอ
สิชล และอำเภอขนอม จากพื้นที่ศึกษาทั้งหมด 17 แห่งทั่วประเทศ

โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน เป็นโครงการที่ถูกต่อต้านจากภาค
ประชาชนในพื้นที่มากที่สุด เนื่องจากเชื่อว่าเป็นโครงการหัวหอก ที่จะนำโครงการ
อื่นๆ เข้ามาในพื้นที่ โดยเฉพาะนิคมอุตสาหกรรม ปิโตรเคมี ที่ต้องการพลังงาน
รองรับมหาศาล นอกจากนี้ ยังมีโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญอีกอย่าง คือ โครงการ
พัฒนาศูนย์กระจายสินค้าภาคใต้ – หุ่่งสง (Cargo Distribution Center : CDC
3 Thong song) เพื่อรองรับการขนส่งสินค้าเกษตร รับผิดชอบโดยเทศบาลเมือง
หุ่่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีพื้นที่โครงการเพียง 60 ไร่

ขณะเดียวกัน ยังมีโครงการพัฒนาแหล่งน้ำหลายแห่ง ในจังหวัด
นครศรีธรรมราช ที่มีเป้าหมายรองรับนิคมอุตสาหกรรมและพลังงานในพื้นที่
นอกเหนือจากทางด้านการเกษตร ได้แก่ โครงการก่อสร้างเขื่อนคลองกลาย หมู่ที่
6 บ้านปากลง ตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองท่า
หน หมู่ที่ 5 ตำบลสี่ขีด อำเภอ สิชล เพื่อกักเก็บน้ำใช้ในท่าเรือและอุตสาหกรรม
และโครงการเขื่อนลาไม ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด

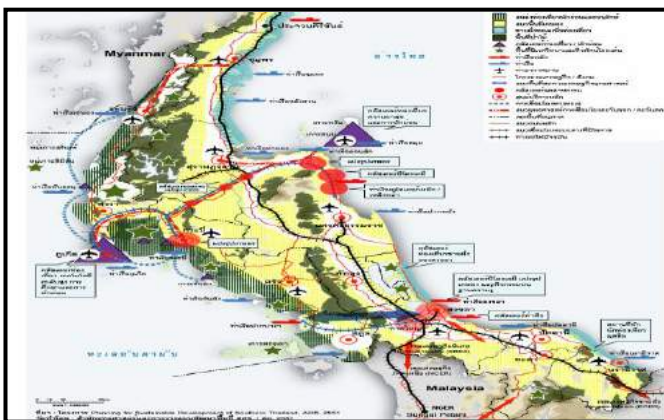
โครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือ และศูนย์สนับสนุนการปฏิบัติงานสำรวจ
และผลิตปิโตรเลียมในอ่าวไทย ของ บริษัท เชฟรอนประเทศไทยสำรวจและผลิต
จำกัด ที่ปากน้ำคลองกลาย บ้านบางสาร ตำบลกลาย อำเภอท่าศาลา บนเนื้อที่
390 ไร่ และโครงการก่อสร้างฐานบินเฮลิคอปเตอร์ ภายในท่าอากาศยาน
นครศรีธรรมราช ตำบลปากพูน อำเภอเมือง

ปัจจุบันโครงการขนาดใหญ่ต่างๆ ยังไม่สามารถก่อสร้างได้ ทั้งนี้ เป็น
เพราะชาวนครศรีธรรมราชตระหนักเห็นคุณค่าของทรัพยากร วิถีชีวิต สังคม และ
วัฒนธรรม ที่อาจจะถูกผลกระทบจากการเข้ามาของโครงการดังกล่าว โดยได้เห็น
บทเรียนการพัฒนาของจังหวัดระยอง (มาบตาพุด) ทำให้ทุกพื้นที่ลุกขึ้นมาปกป้อง

และร่วมกันแสดงเจตนารมณ์การพัฒนาที่สอดคล้อง กับทุนเดิมของเมือง นครศรีธรรมราช คือ พื้นที่ผลิตอาหาร และเมืองแห่งธรรมะและวัฒนธรรม

แม้ว่าโครงการต่างๆ ไม่สามารถสร้างได้ก็จริง แต่พบว่า ปัจจุบันก็ยังมี ความพยายามผลักดัน และเปิดทางให้โครงการต่างๆ สามารถสร้างได้โดยผ่าน ทาง “ผังเมือง” ซึ่งผังเมืองรวมจังหวัดนครศรีธรรมราชได้ประกาศกฎกระทรวงให้ บังคับใช้ผังเมืองรวมจังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2556 เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2557 หลังจากประกาศใช้ได้เพียงแค่ 3 เดือน ก็มีการปรับแก้ และได้แต่งตั้ง คณะกรรมการปรับแก้ 12 คน โดยได้ปรับแก้ผังสปีบริเวณอำเภอปากพนัง และ อำเภอหัวไทร แต่ยัดใส่โครงการขนาดใหญ่อยู่ในบัญชีท้ายข้อกำหนดกว่า 107 รายการ และได้ประกาศ 90 วัน ให้ผู้มีส่วนได้เสียสามารถทักท้วงได้ ตั้งแต่วันที่ 19 ธันวาคม 2557 ถึงวันที่ 18 มีนาคม 2558 และหลังจากนั้น มีหลายกลุ่ม องค์กรได้ไปยื่นหนังสือคัดค้าน และปัจจุบันประชาชนชาวเมืองนครศรีธรรมราช กำลังติดตามอยู่อย่างใกล้ชิด

แผนพัฒนาภาคใต้ พ.ศ. 2551

[4]

โครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือ และศูนย์สนับสนุนการปฏิบัติงาน

สำรวจและผลิตปิโตรเลียมในอ่าวไทย

บริษัท เชฟรอนประเทศไทยสำรวจและผลิต จำกัด

ณ ตำบลกลาย อำเภอบ้านลาด จังหวัดนครศรีธรรมราช

เรียบเรียงโดย ศรเดช คงทอง

ข้อมูลทั่วไปของโครงการ

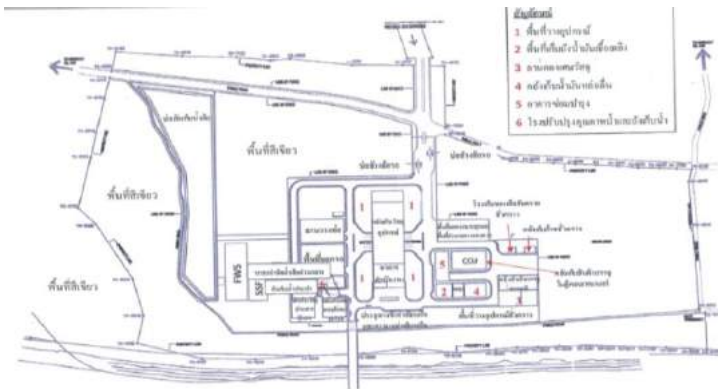
ศูนย์สนับสนุนการปฏิบัติงานสำรวจและผลิตปิโตรเลียมในอ่าวไทย ของ บริษัท เชฟรอนประเทศไทยสำรวจและผลิต จำกัด ตำบลกลาย อำเภอบ้านลาด จังหวัดนครศรีธรรมราช จากรายงาน EHIA ศูนย์สนับสนุนฯ แห่งนี้จะรวม การดำเนินกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันของศูนย์สนับสนุนบนฝั่งที่อำเภอ เมือง จังหวัดสงขลา และอำเภอสตูล จังหวัดสตูล (ยกเว้น ศูนย์ฝึกอบรมและ อาคารซ่อมบำรุง ซึ่งยังคงดำเนินการอยู่ที่ศูนย์สนับสนุนที่สงขลา) ซึ่งจะ ประกอบด้วยพื้นที่ต่างๆ ดังต่อไปนี้

รูปแสดงองค์ประกอบของโครงการฯ และโครงสร้างเขื่อนกันทราย

และคลื่นที่ร่อนน้ำปากแม่น้ำคลองกลาย

- พื้นที่บนฝั่งขนาดประมาณ 390 ไร่ ประกอบด้วย
 - พื้นที่ก่อสร้างศูนย์สนับสนุนฯ อาคารและพื้นที่เก็บกองวัสดุอุปกรณ์ ประมาณ 105 ไร่
 - พื้นที่สีเขียวที่ไม่มีการก่อสร้างประมาณ 249 ไร่
 - พื้นที่แนวถนนทางเข้าโครงการฯ ประมาณ 39 ไร่
- องค์ประกอบในทะเล ประกอบด้วย
 - ท่าเทียบเรือมีขนาด กว้าง x ยาว เท่ากับ 33 x 330 เมตร
 - สะพานท่าเรือยาวประมาณ 608 เมตร (ส่วนที่อยู่บนฝั่งยาวประมาณ 108 เมตร และส่วนที่อยู่ในทะเลยาวประมาณ 500 เมตร กว้าง 14 เมตร) มีโครงสร้างแบบโปร่งเชื่อมระหว่างพื้นที่ปฏิบัติงานบนฝั่งกับท่าเทียบเรือ
 - กำแพงกันคลื่นซึ่งอยู่บริเวณด้านหน้าท่าเทียบเรือ (ฝั่งทิศตะวันออก) และด้านข้างทั้ง 2 ด้าน ของท่าเทียบเรือ (ฝั่งทิศเหนือและทิศใต้) เพื่อช่วยการรบกวนของกระแสน้ำและคลื่นบริเวณที่จอดเรือและแอ่งกลับเรือ
 - ร่องน้ำทางเดินเรือระยะ 2.5 กิโลเมตร ความลึก 8.5 เมตร

แผนผังการก่อสร้างบนฝั่ง

สถานการณ์ขับเคลื่อนของบริษัท

บริษัทเซฟรอนฯ ได้เข้ามาดำเนินการในพื้นที่นครศรีธรรมราชอย่างเป็นทางการ พร้อมกับเดินทางการจัดทำการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ หรือที่เรียกว่า อีเอชไอเอ (EHIA) ของท่าเทียบเรือเซฟรอนฯ ควบคู่ไปด้วย ที่ผ่านมา เซฟรอนฯ ให้ความสำคัญ และทุ่มทุนไปกับการสร้างภาพลักษณ์ของนักลงทุนระดับโลก เน้น CSR เพื่อประชาสัมพันธ์ด้านดีเพียงด้านเดียว และงบประมาณมหาศาล ผ่านกลุ่มชุมชนท้องถิ่น และภาครัฐ โดยละเอียดข้อเท็จจริงเรื่องผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการก่อสร้างท่าเรือดังกล่าว

เซฟรอนฯ ได้มีการจัดทำมวลชนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2549 อีกทั้งได้จัดตั้งกลุ่มองค์กรภาคประชาชน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมของโครงการมาเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง และได้เริ่มจัดทำเวทีย่อยเข้ากระบวนการ EHIA เมื่อประมาณปี 2551 จากนั้นได้จัดเวทีการประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Scoping) (ค.1) เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2553

ต่อมาได้จัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมฯ ในขั้นตอนการประเมินและจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (ค.2) ช่วงเดือน เมษายน – กรกฎาคม 2553 และในช่วงเวลาเดียวกันยังได้มีการจัดเวทีการปรึกษาหารือ (Consultation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสำรวจทัศนคติโดยใช้แบบสอบถาม เป็นต้น

จากนั้นวันที่ 5 สิงหาคม 2553 ได้มีการจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นในการทบทวนร่างรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สังคม และสุขภาพ (Public Review) (ค. 3) ณ อาคารอเนกประสงค์ อบต.สระแก้ว อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช โดยมีประชาชนผู้มีส่วนได้เสียจำนวนมากเข้าร่วมและเวทีในวันนั้นไม่สามารถเดินต่อได้ เพราะกระบวนการจัดทำรายงาน EHIA ของเซฟรอนฯ นั้นไม่โปร่งใสและขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการเริ่มและไม่ครอบคลุมพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบอย่างแท้จริง โดยอ้างแครัศมี 5 กิโลเมตรจากพื้นที่ก่อสร้างโครงการเท่านั้น

หลังจากเวทีดังกล่าว เซฟรอนฯ ได้ทำกิจกรรมต่อ แต่กระแสการต่อต้านของประชาชนเริ่มรุนแรงมากขึ้น เมื่อประชาชนได้มีโอกาสศึกษารายงานการวิเคราะห์และประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และสุขภาพ (EHIA) ทำให้เกิดกระแสตกลับถึงความ “หมกเม็ด” ของข้อมูลโครงการฯ ทำให้เซฟรอนต้องพักโครงการในพื้นที่ระยะหนึ่ง ในช่วงเวลานั้นประชาชนต่างก็รู้สึกว่เซฟรอนถอนโครงการออกไปแล้ว

จนเมื่อรายงานการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ของโครงการท่าเรือเซฟรอนฯ ได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการชำนาญการ (คชก.) สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (สผ.) ชาวบ้านในพื้นที่ได้รู้สึกกลับอย่างหนัก เพราะความเข้าใจในตอนแรก ชุมชนคิดว่าเซฟรอนฯ ยอมถอนโครงการนี้ไปตั้งแต่ต้น หลังจากที่ชาวท่าศาลานับหมื่นคน ได้ออกมาลงนาม

สัญญาประชาคมไม่เอาโรงไฟฟ้าถ่านหิน และอุตสาหกรรมต่อเนื่องต่างๆ เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2554 แต่เมื่อชุมชนทราบว่า วันที่ 11 กันยายน 2555 คชก. ได้ให้ความเห็นชอบอีเอชไอเอ เชฟรอนฯ ได้สร้างความตื่นตัวของคนในชุมชน และกระแสวิกขมเป็นอย่างมาก อย่างไม่เคยเป็นมาก่อนต่อโครงการใดๆ เพราะบทเรียนการต่อสู้หลายๆ ครั้ง ย่อมรับรู้ไว้ว่า หากปล่อยไปจะมีโครงการขนาดใหญ่ต่างๆ ทยอยเข้ามาอีกมาก

ต่อมา 7 ธันวาคม 2555 ผู้บริหารระดับสูงของบริษัทเชฟรอนฯ ทั้งหมดก็แถลงข่าว พร้อมส่งหนังสืออย่างเป็นทางการไปถึงทุกองค์กรว่า ทางบริษัทเชฟรอนฯ ประกาศยกเลิกการดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับโครงการท่าเรือเชฟรอนฯ **กระบวนการคัดค้านของชุมชนชะลอลง** เพราะทางบริษัทไม่ยอมสร้างความขัดแย้งรุนแรงในพื้นที่ แต่ก็ยังติดตามต่อเนื่อง

จากนั้น 12 ธันวาคม 2555 บริษัทเชฟรอนฯ ได้ทำหนังสือ เรื่อง ขอแจ้งยุติการดำเนินโครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือฯ ของบริษัทเชฟรอนฯ และขอจัดส่งรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำหรับโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ โครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือฯ ฉบับสมบูรณ์ พร้อมแผ่นบันทึกข้อมูล (CD-ROM) มาถึงเลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยในหนังสือมีการชี้แจงด้วยว่า ได้มีการหารือภายในระหว่างผู้ร่วมทุน และมีแนวทางการดำเนินงานของโครงการฯ ในอนาคต โดยผู้ร่วมทุนในโครงการฯ จะไม่ดำเนินโครงการฯ นี้ต่อไปอีก โดยมีสาเหตุสำคัญ 3 ประการ คือ

1) ต้นทุนในการก่อสร้างท่าเทียบเรือ และศูนย์สนับสนุนการปฏิบัติงานสำรวจและผลิตปิโตรเลียมของโครงการฯ เพิ่มสูงขึ้นมากจนไม่อาจหาความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจได้เมื่อเปรียบเทียบกับ ระยะเวลาในการใช้งาน

2) ระยะเวลาเริ่มต้น ในการใช้งานจริงของท่าเทียบเรือฯ ไม่อาจทันต่อการใช้งานในช่วงที่มีความต้องการใช้งานสูงสุด เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานสำรวจ และผลิตปิโตรเลียมของบริษัทฯ

3) ปัจจัยข้อจำกัดด้านต่างๆ ที่ทำให้บริษัทฯ จำเป็นต้องย้ายท่าเทียบเรือฯ ออกจากจังหวัดสงขลาได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เอื้ออำนวยให้บริษัทฯ สามารถดำเนินงานในจังหวัดสงขลาต่อไปได้

วันที่ 7 กรกฎาคม 2556 สผ. ก็ออกประกาศว่า มติคณะกรรมการผู้ชำนาญการ (คชก.) ยืนยันว่า โครงการท่าเรือเซฟรอนฯ ผ่านความเห็นชอบ EHIA

วันที่ 31 กรกฎาคม 2556 สผ. ได้ส่งรายงาน EHIA ไปให้ทางคณะกรรมการองค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (กออส.)

ต่อมาทราบว่า กออส. ตั้งคำถามบริษัทเซฟรอนฯ เกี่ยวกับการประกาศยกเลิกโครงการท่าเรือเซฟรอนฯ ไปแล้ว และให้ยื่นถอนรายงาน EHIA เพื่อหยุดกระบวนการทุกอย่างตามที่ประกาศยกเลิกไว้ เพราะการเดินหน้ารายงาน EHIA ไปตามขั้นตอน ถือว่าเซฟรอนฯ ไม่ได้ประกาศยกเลิกโครงการจริง ขณะนี้รายงานการวิเคราะห์และประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และสุขภาพ (EHIA) ฉบับสมบูรณ์ ของบริษัทเซฟรอนฯ ได้ผ่านการอนุมัติแล้ว ถึงแม้ว่า กออส. จะมีความเห็นแตกต่าง แต่ด้วยข้อจำกัดเรื่องอายุของ EHIA ที่ไม่มีวันหมดอายุ จึงทำให้ประชาชนชาวนครศรีธรรมราชยังคงเคลือบแคลง และติดตามอยู่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ข้อห่วงกังวลเกี่ยวผลกระทบที่สำคัญของพื้นที่

1. ผลกระทบด้านกายภาพ

- ผลกระทบต่อคุณภาพน้ำทะเล จากการพังกระจายของตะกอนที่เกิดขึ้นในระหว่างการก่อสร้างท่าเทียบเรือ การขุดลอกร่องน้ำ (ทางเข้า – ออก) และการทิ้งตะกอนต่อคุณภาพน้ำทะเล และทรัพยากรประมง
- ความเป็นพิษของตะกอนเลนจากการขุดลอกที่จะนำไปทิ้ง ณ จุดทิ้งตะกอน
- ผลกระทบต่อการกัดเซาะชายฝั่งและการเปลี่ยนแปลงทิศทางของกระแสน้ำ
- ผลกระทบต่อพื้นที่การเกษตรบริเวณใกล้เคียง
- ผลกระทบต่อคุณภาพอากาศและเสียง ที่เกิดจากการดำเนินการต่างๆ ของโครงการ
- ผลกระทบเรื่องการจัดการน้ำเสียที่เกิดจากการดำเนินงานของโครงการ
- การจัดการของเสียที่เกิดจากการดำเนินโครงการฯ รวมทั้งของเสียที่มาจากแท่นขุดเจาะ

2. ผลกระทบด้านชีวภาพ

- สิ่งมีชีวิตในทะเล แพลงก์ตอนพืช แพลงก์ตอนสัตว์ รวมถึงสัตว์หน้าดินที่เกิดจากการก่อสร้างท่าเทียบเรือ
- ความหลากหลายของทรัพยากรสัตว์น้ำ และสัตว์ทะเลหายากที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ
- ผลกระทบต่อปริมาณปลาและสัตว์น้ำในทะเล
- ผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตบนบก (พืช และสัตว์) จากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ

3. ผลกระทบด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์

- พื้นที่ทำการประมงชายฝั่ง และการหาปลาของชาวประมง
- การเพิ่มขึ้นของปริมาณการสัญจรทางน้ำ และการเดินเรือ
- การเพิ่มขึ้นของยานพาหนะ เสียงดังและมลภาวะทางอากาศ ทั้งก่อนสร้าง ระหว่างสร้าง และหลังการก่อสร้าง
- ผลกระทบที่มีต่อธุรกิจรีสอร์ท ที่พัก รวมถึงธุรกิจต่อเนื่องจากการท่องเที่ยวและการประมง
- ความเพียงพอของแหล่งน้ำดิบที่นำมาใช้ในโครงการฯ และผลกระทบต่อการใช้ซ้ำของโครงการฯ เกิดการขาดแคลน

4. ผลกระทบด้านคุณค่าต่อคุณภาพชีวิต

- รายได้ของประชาชนในพื้นที่
- ทัศนียภาพและความสวยงามของชายหาด
- การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางสังคมและการโยกย้ายที่อยู่ของครัวเรือน
- ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- ความสัมพันธ์ของคนในสังคม
- อุบัติเหตุและอุบัติเหตุ

การขับเคลื่อนของภาคประชาชน

อำเภอท่าศาลาจังหวัดนครศรีธรรมราชมีประชากร 107,991 คน อาศัยอยู่ใน 10 ตำบล 109 หมู่บ้าน และ 10 อบต. ตลอดระยะเวลากว่า 10 ปี ชาวอำเภอท่าศาลาต้องเผชิญกับการพัฒนาที่พยายามเปลี่ยนแปลงสภาพให้กลายเป็นพื้นที่สำหรับดึงดูดอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาประเทศ เพื่รองรับโครงการขนาดใหญ่หลายโครงการ ตามแผนพัฒนาภาคใต้ โดยไม่ได้คำนึงถึงศักยภาพของพื้นที่และต้นทุนเดิมที่มี จึงเป็นสาเหตุที่ต้องทำให้ประชาชนชาวอำเภอท่าศาลาต้องถูก

ขึ้นมาปกป้องถิ่นฐานบ้านเกิด ในกระบวนการต่อสู้ของประชาชนนั้นมีทั้งการติดตามสถานการณ์และความเคลื่อนไหว การประท้วง การสร้างสัญลักษณ์ การยื่นหนังสือ การร่วมกันแสดงเจตนารมณ์ในเรื่องของทิศทางในการพัฒนาอำเภอท่าศาลา และการกำหนดอนาคตตนเองและสร้างองค์ความรู้อย่างเป็นรูปธรรมผ่านกระบวนการ CHIA

กระบวนการ CHIA ของท่าศาลาเริ่มต้นจากคนกลุ่มเล็กเพียงไม่กี่คน พุดคุยถึงปัญหาที่เกิดขึ้นพุดคุยเรื่องอนาคตของชุมชนจนเกิดเจตนารมณ์ร่วม และนำไปสู่การตัดสินใจใช้กระบวนการ CHIA เพื่อการกำหนดอนาคตตนเองก่อนที่จะเริ่มกำหนดทิศทางในการพัฒนาที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่อย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง

จากก่อนหน้านี้ที่พุดถึงเฉพาะปัญหาก็เริ่มปรับเปลี่ยนเป็นข้อดี และต้นทุนเดิมที่ชุมชนมีมากขึ้นทำให้ไม่เครียด และจมอยู่กับปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นการค้นหาประเด็นเริ่มจากกลุ่มเล็กๆ กลายเป็นกลุ่มใหญ่ จนได้**ประเด็นที่จะจัดทำข้อมูล 2 ประเด็น คือ 1) ระบบนิเวศจำเพาะ“ดอน” ระบบนิเวศใต้ท้องทะเล การไหลของน้ำและลม 8 ทิศ และ 2) เส้นทางเศรษฐกิจ (เส้นทางสัตว์น้ำจากผู้ผลิตสู่ผู้บริโภค)**

จากนั้น เมื่อได้ประเด็นมาแล้ว ก็เริ่มจัดเวที่ย่อยนับร้อยเวที เพื่อจัดเก็บข้อมูลและขยายความรู้ไปยังกลุ่มต่างๆ มากขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มองค์ความรู้สู่กลุ่มคนที่ไม่เคยรู้ ถักทอกลุ่มคนให้เกิดเจตนารมณ์ร่วม จากนั้นเมื่อได้เป็นฉบับร่างก็นำข้อมูลดังกล่าวลงพื้นที่อีกครั้ง เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้ตรวจสอบก่อนส่งตีพิมพ์ และเปิดเผยข้อมูลศักยภาพ “อ่าวทองคำ” สู่สาธารณะให้คนทั้งประเทศได้รู้จักมากยิ่งขึ้น

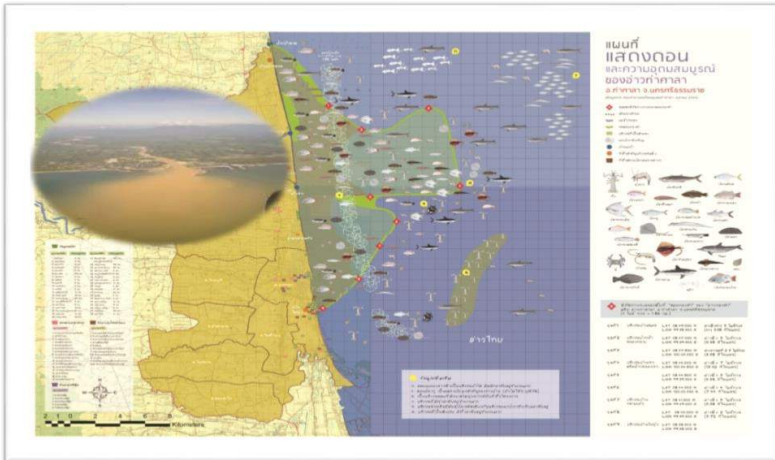
ผลผลิตที่ได้จากการนำกระบวนการ CHIA มาขับเคลื่อนในอำเภอท่าศาลาจนเกิด เจตนารมณ์ร่วมคนท่าศาลานั้น นอกจากจะได้ข้อมูลศักยภาพใต้ท้องทะเล และระบบนิเวศจำเพาะ ข้อมูลทางเศรษฐกิจสัตว์น้ำ และการจ้างงานแล้ว

ยังได้ “มวลชน” ที่มีองค์ความรู้ และตระหนักรู้ถึงฐานบ้านเกิด โดยเฉพาะกลุ่มชาวประมงได้มีการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นทางทะเลแห่งแรกของประเทศไทย ว่าด้วยการจัดการทรัพยากรในทะเลโดยชุมชน ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และที่สำคัญเกิดเจตนารมณ์ร่วมของประชาคมท่าศาลาทุกภาคส่วน ทั้งภาคราชการ ภาควิชาการ ภาคท้องถิ่น ภาคชุมชน และภาคประชาชน ว่าด้วย **“ท่าศาลาเมืองน่าอยู่ก้าวสู่พื้นที่ความมั่นคงทางอาหาร”** และปกป้องรักษาให้ท่าศาลาเป็นพื้นที่ผลิตอาหารหลักของประเทศและของโลก และเสนอทิศทางการพัฒนาอำเภอท่าศาลา ให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และไม่ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาที่กระทบกับต้นทุนเดิมของแผ่นดิน

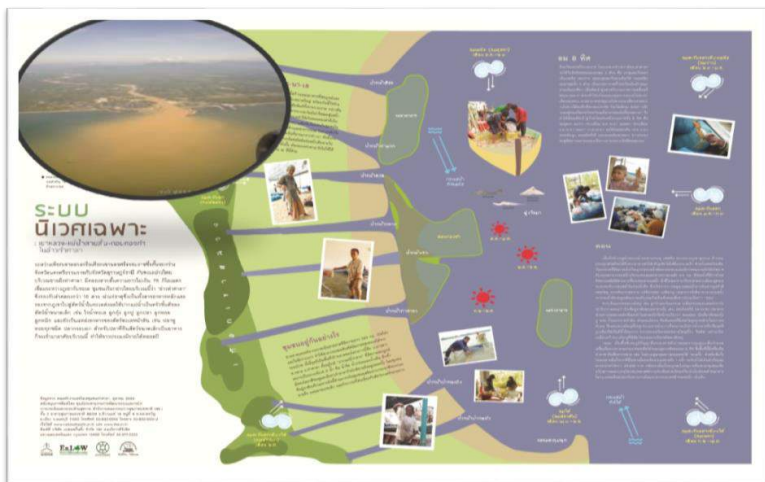
ทำให้สามารถทำลายความชอบธรรมของ บริษัท เชฟรอนประเทศไทยสำรวจและผลิต จำกัด ที่พยายามจะสร้างท่าเทียบเรือ และศูนย์สนับสนุนการปฏิบัติงานสำรวจและผลิตปิโตรเลียมในอ่าวไทย ที่ตำบลกลาย อำเภอท่าศาลา ลงได้ กระทั่งวันที่ 7 ธันวาคม 2555 เชฟรอน ได้ประกาศยกเลิกโครงการฯ ผ่านสื่อหลายช่อง และวันที่ 12 ธันวาคม 2555 ทางเชฟรอนก็ได้ทำหนังสือแจ้งอย่างเป็นทางการไปยังสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.)

ถึงแม้ เชฟรอน จะยังไม่ยกเลิก EHIA แต่เบื้องต้น ก็พอสามารถพิสูจน์ให้เห็นว่า การติดต่อหาความรู้ และความตระหนักรู้ในถิ่นฐานบ้านเกิด วิถีสังคม วัฒนธรรม ศาสนา และทรัพยากรนั้น เมื่อนำมาร้อยเรียงด้วยกระบวนการที่เรียกว่า **“การกำหนดอนาคตตนเอง”** (CHIA) นั้น สามารถต่อกรกับยักษ์ใหญ่ได้จริง ดังนั้น จะเห็นได้ว่าประชาชนไม่ได้ขัดขวางการพัฒนาของบ้านเมือง ประชาชนไม่ได้ปฏิเสธอุตสาหกรรม เพราะมีความสำคัญและจำเป็น แต่ต้องเป็นอุตสาหกรรมที่เหมาะสมสอดคล้อง สนองตอบต่ออุดมการณ์ และต้นทุนของ

แผ่นดิน เป็นอุตสาหกรรมการเกษตรที่ไม่กระทบทำร้ายทำลายธรรมชาติ
สิ่งแวดล้อม และวิถีวัฒนธรรมที่รุ่มเย็นเป็นสุขของชุมชน

ระบบนิเวศจำเพาะ“ดอน” ระบบนิเวศใต้ท้องทะเล

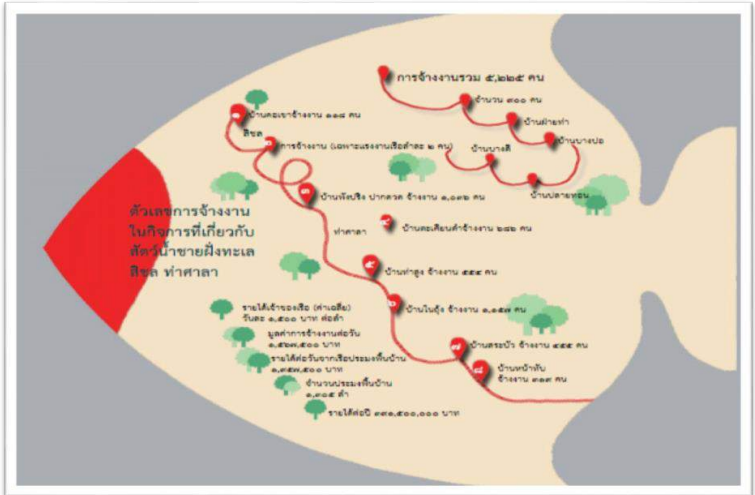

การไหลของน้ำและลม 8 ทิศ

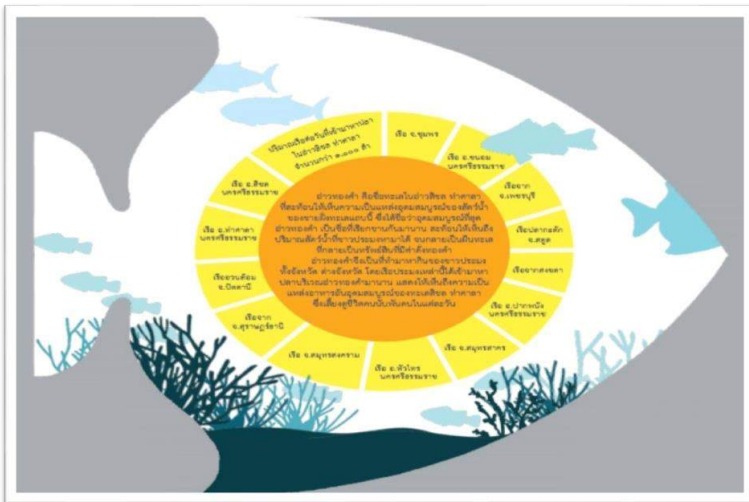
บทเรียนภาคประชาชน : การขับเคลื่อนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ [92]

เส้นทางเศรษฐกิจ (เส้นทางสัตว์น้ำจากผู้ผลิตสู่ผู้บริโภค)

การจ้างงานในพื้นที่ (อาชีพต่อเนื่องจากการประมง)

จำนวนเรือที่เข้ามาทำการประมงในอ่าวทองคำ กว่า 2,000 ลำ

กว่าจะเป็น “อ่าวทองคำ” ในวันนี้

จากความพยายามที่จะเข้ามาใช้พื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อตั้งโครงการต่างๆ นั้น กว่า 10 ปี ที่ผ่านมายังไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากประชาชนเริ่มตื่นรู้ และตระหนักในฐานทรัพยากรบ้านของตนเองมากยิ่งขึ้น ซึ่งในขณะที่แผนพัฒนาของสภาพัฒน์ฯ นั้นจะระบุให้สร้างโครงการขนาดใหญ่ เพื่อเป็นโครงสร้างพื้นฐานนั้นเริ่มมีประชาชนให้ความสนใจอย่างมาก เพราะโครงการต่างๆ เหล่านั้นเป็นโครงการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากร วิถี สังคม และวัฒนธรรมทั้งสิ้น ซึ่งประชาชนก็เริ่มออกแบบการพัฒนาที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่บ้านของเขามากขึ้น ในการกำหนดอนาคตตนเองนั้น ชุมชนก็ได้เริ่มเรียนรู้ และใช้กระบวนการ CHIA (Community Health Impact Assessment) ตัวอย่าง อำเภอท่าศาลา และอำเภอหัวไทร ก็ได้จัดทำระบบนิเวศจำเพาะ ความอุดมสมบูรณ์ใต้ท้องทะเล การเคลื่อนย้ายแร่ธาตุจากภูเขาลงสู่ทะเล

ผ่านลำคลองต่างๆ ที่เป็นเหตุให้อ่าววนครหรือที่เรียกกันว่า “เลเมืองคอนดอนพันล้าน” อุดมสมบูรณ์เพียงใดและทำไมถึงอุดมสมบูรณ์ การไหลของน้ำในทะเลและทิศทางของลม 8 ทิศ ที่มีอิทธิพลต่อทุกอาชีพ และอีกทั้งได้จัดทำข้อมูลเศรษฐกิจ ด้วยการตามเส้นทางอาหารว่าปลา ปู กุ้ง กุ้ง นั้นขึ้นมาแล้วจะไปที่ไหนบ้าง และเกิดการจ้างงานจากอาชีพประมงมากน้อยเพียงใด

การค้นหาคำรู้จากภูมิปัญญาชุมชนเพื่อสร้างให้เป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับการรักษาแผ่นดินได้ดำเนินการมานานนับปี ความรู้หลายชุดเกิดขึ้นจากกระบวนการค้นหาดังกล่าว ความรู้ที่แฝงฝังซึ่งซ่อนอยู่บนแผ่นดินและท้องน้ำได้ถูกนำออกมาสู่สาธารณะ จนกลายเป็นปัญญาที่สำคัญ สำหรับการขับเคลื่อนชุมชนให้รอดภัยจากภัยคุกคาม และกว่าจะมาถึงวันนี้ได้เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ครั้งแล้วครั้งเล่า นับไม่ถ้วน สำหรับการสร้างความรู้สึกร่วมของคนเพื่อรักษาชุมชนให้รอดพ้นจากภัยทำลายแผ่นดินที่อยู่มาบัดนี้แต่วันนี้ชุมชนได้ทำความเข้าใจ ภูมิปัญญาออกมาปกป้องแผ่นดินเกิด และจะเห็นได้ว่าหนังสือปลา หรือแผนที่ตอนหนึ่งเล่ม และคนอีกนับหมื่นถูกชักจูงมาจากกระบวนการที่เรียนกว่าการกำหนดอนาคตตนเอง กลายเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับการประกาศให้แผ่นดินนี้กลายเป็นพื้นที่เพื่อการผลิตอาหาร

อ้างอิงที่มาของข้อมูล

- 1) รายงานฉบับสมบูรณ์ (เล่มที่ 1/4,2/4,3/4 และ 4/4) “รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ โครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือและศูนย์สนับสนุนการปฏิบัติงานสำรวจและผลิตปิโตรเลียมในอ่าวไทยของ บริษัท เชฟรอนประเทศไทยสำรวจและผลิต จำกัด” ธันวาคม 2555 โดย บริษัท อีอาร์เอ็ม-สยาม จำกัด และบริษัท ยูไนเต็ด แอนด์ เอ็นจิเนียริง คอนซัลแตนท์ จำกัด
- 2) หนังสือ “เจาะแผนพัฒนาภาคใต้” โดยกลุ่มศึกษาและติดตามแผนพัฒนาภาคใต้ พิมพ์ครั้งที่ 2 พฤษภาคม 2556

[5]

บทเรียนโครงการท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

เรียบเรียงโดย วรณิศา จันทร์หอม

ที่มาของโครงการ

โครงการท่อส่งก๊าซ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติจากแหล่งพัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย โครงการนี้มีที่มาจากข้อตกลงแก้ปัญหาข้อขัดข้องของไหลทวีปด้านอ่าวไทยของสองประเทศ ที่ด้านหนึ่งอยู่ประชิดเขตแดนไทยที่จังหวัดปัตตานีและนราธิวาส ในขณะที่อีกด้านหนึ่งอยู่ประชิดรัฐกลันตันของประเทศมาเลเซีย ซึ่งทั้งสองประเทศต่างอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ขนาด 7,250 ตารางกิโลเมตรแห่งนี้ เพื่อแก้ปัญหาข้างต้น ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2522 รัฐบาลไทยและมาเลเซีย จึงได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding -MOU) ตกลงจัดตั้งองค์กรร่วมดูแลการสำรวจ และแสวงหาประโยชน์ในพื้นที่พัฒนามาเลเซีย - ไทย (Malaysia-Thailand Development Area JDA) รัฐบาลทั้งสองประเทศได้ลงนามอนุมัติ MOU โดยได้มีการจัดตั้งองค์กรร่วมไทย - มาเลเซีย (Malaysia-Thailand Joint Authority - MTJA) ขึ้นในปี พ.ศ. 2533 (สำนักนายกรัฐมนตรี (2). 2533) และองค์กรร่วมให้สิทธิสำรวจ และลงนามสัญญาแบ่งปันผลผลิตกับผู้ประกอบการ

คณะรัฐมนตรีมีมติในวันที่ 7 เมษายน 2541 เห็นชอบการซื้อขายก๊าซธรรมชาติจากพื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย และหลักการร่วมทุนระหว่างการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) กับบริษัทปิโตรนาส ประเทศมาเลเซีย ในโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติไทย - มาเลเซีย (TTM : Trans Thailand-Malaysia Pipeline) โครงการโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย - มาเลเซีย (GSP : Thailand Malaysia Gas Separation Plant) และโครงการใช้ประโยชน์ก๊าซธรรมชาติในประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย โดยการดำเนินการตามหลักการ

ร่วมทุนในส่วนของโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย - มาเลเซีย

ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ว่าจ้างบริษัทเอเชียน เอ็นจิเนียริง คอนซัลแทนซ์ และวิลเบอร์สมิทแอสโซซิเอท เป็นบริษัทที่ปรึกษา (โครงการเจดีเอ ปตท.ร่วมทุน - ปีไตรนาส (1), 2542) จากการศึกษาพบว่า ความต้องการใช้ก๊าซธรรมชาติในพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างของไทยค่อนข้างต่ำ บริษัทที่ปรึกษาจึงได้เสนอให้มีการก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมในบริเวณจังหวัดสงขลา โดยเน้นการส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมประเภทที่มีการใช้พลังงานอย่างเข้มข้นเป็นสำคัญ (วุฒิสภา (1), 2543 ; วุฒิสภา (2) 2543) ได้มีการศึกษา และจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย - มาเลเซีย ตามที่คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ได้รับมอบหมายจาก บริษัท ทรานส์ ไทย- มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด

ลักษณะโครงการ

เป็นการนำก๊าซธรรมชาติจากพื้นที่พัฒนาร่วมไทย - มาเลเซีย มาผ่านกระบวนการแยกชนิดก๊าซ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ 3 ชนิด คือ ก๊าซเชื้อเพลิงอุตสาหกรรม (Sales Gas) ก๊าซหุงต้ม (LPG) คอนเดนเสท หรือก๊าซโซลีนธรรมชาติ (NGL) และมีก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เป็นผลพลอยได้โดยใช้กระบวนการลดอุณหภูมิก๊าซด้วยการลดความดันผ่าน Turbo Expander และการกลั่นลำดับส่วนในหอกลั่น เพื่อให้ก๊าซควบแน่นเป็นของเหลวแยกเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ออกมาโดยอาศัยคุณสมบัติ จุดเดือดของก๊าซแต่ละชนิดที่มีค่าแตกต่างกัน

พื้นที่ตั้งโครงการอยู่ในพื้นที่ตำบลลิงชัน อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 1 กิโลเมตร ตัวโรงงานใช้พื้นที่ประมาณ 400 ไร่ เมื่อรวมพื้นที่กันชน และพื้นที่สีเขียว มีเนื้อที่รวมทั้งสิ้นประมาณ 940 ไร่ ประกอบด้วยอาคารสิ่งปลูกสร้างที่สำคัญ ได้แก่ อาคารสำนักงาน สถานพยาบาล อาคารควบคุม อาคารซ่อมบำรุง โรงเก็บอุปกรณ์ อาคารห้องวิเคราะห์ โรงอาหาร

อาคารดับเพลิง ที่จอดรถ ป้อมยาม และอาคารสถานีสูบน้ำ NGL (รายงานการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดโครงการในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย (ฉบับสมบูรณ์))

การลุกขึ้นมาคัดค้านของชุมชน

1. การยื่นหนังสือต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การยื่นหนังสือคัดค้านโครงการต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ก่อสร้างโครงการ สำนักงานนโยบายและแผน (สผ.) สำนักงานรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การยื่นหนังสือให้มีการตรวจสอบเรื่องที่ดินสาธารณประโยชน์ ต่อสำนักงานที่ดินจะนะ และอัยการ การยื่นหนังสือถึงคณะสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ เกี่ยวกับรายงานการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (EIA)

2. การจัดเวทีเรียนรู้ผลกระทบในทุกๆ หมู่บ้านในพื้นที่ก่อสร้างโครงการฯ และพื้นที่ใกล้เคียง และมีการจัดเวทีเสวนา ที่มีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ รวมทั้งการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) เจ้าของโครงการขึ้นพูดคุยตอบคำถาม ทำให้ชาวบ้านได้รับรู้ว่า หน่วยงานไหนมีการพูดความจริง ความเท็จอย่างไรบ้าง ซึ่งได้มีการเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน

3. ขบวนการณรงค์เพื่อสื่อสารและคัดค้านโครงการ โดยมีการแจกใบปลิว ขันป้ายรณรงค์ และรถเครื่องเสียงพูดคุยให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ทั้งในพื้นที่ชุมชน ในอำเภอจะนะ อำเภอหาดใหญ่ และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

4. การชุมนุมประท้วง เช่น การชุมนุมประท้วงคัดค้านการทำประชาพิจารณ์ เพื่อขอให้หยุดการทำประชาพิจารณ์โดยให้เหตุผลหลักกว่า เป็นการประชาพิจารณ์ ที่ผิดรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีการจัดเวทีประชาพิจารณ์ ขึ้น 2 ครั้ง ครั้งแรกในวันที่ 29 กรกฎาคม 2543 ณ ห้อง

ประชุมเทศบาลนครหาดใหญ่ ครั้งที่ 2 ในวันที่ 21 ตุลาคม 2543 ณ ยิมเนเซียม สนามกีฬาเทศบาลนครหาดใหญ่

ประสบการณ์สำคัญจากการลุกขึ้นสู้

1. จากการศึกษา การจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย – มาเลเซีย ของนักวิชาการและประชาชนในพื้นที่พบว่า มีการศึกษาผลกระทบเพียงโครงการท่อก๊าซและโรงแยกก๊าซเท่านั้น ไม่มีการศึกษาครอบคลุมถึงอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ที่จะตามมาในพื้นที่จังหวัดสงขลา นอกจากนั้น ทางคณะกรรมการผู้ชำนาญการ ซึ่งทำหน้าที่พิจารณารายงานทั้งสองฉบับดังกล่าว เห็นว่าการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมครั้งนั้นยังมีข้อบกพร่อง โดยต้องส่งกลับไปให้ศึกษา และแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาตินั้น ทั้งหมดเป็นจำนวน 4 ครั้ง ส่วนโรงแยกก๊าซธรรมชาตินั้นทั้งหมดจำนวน 6 ครั้ง แม้รายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงแยกก๊าซธรรมชาติ จะผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้ชำนาญการไปในที่สุด แต่ในส่วนของรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ของโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาตินั้นยังไม่ผ่านการอนุมัติ โดย มล.วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์ กรรมการผู้ชำนาญการยืนยันว่า ประเด็นด้านสังคมมีความบกพร่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งขาดการรับฟังเสียงของประชาชนในพื้นที่ (*Bangkok Hoot (1), 2001*) ดังนั้น มติการประชุมครั้งสุดท้ายจึงมีขึ้นในวันที่ 14 พฤศจิกายน 2554 โดยคณะกรรมการผู้ชำนาญการโครงการโครงสร้างพื้นฐานและอื่นๆ (คชก.) เห็นชอบต่อรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย เฉพาะประเด็นเทคนิควิชาการ ยกเว้นประเด็นด้านสังคม ให้นำเสนอคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเพื่อพิจารณาต่อไป (*คณะกรรมการผู้ชำนาญการโครงการโครงสร้างพื้นฐานและอื่นๆ, 2544*)

ต่อมาคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้แจ้งว่า เนื่องจากโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย เป็นโครงการที่จัดทำโดยเอกชน จึงไม่รับพิจารณาประเด็นผลกระทบด้านสังคมตามมติของคณะกรรมการผู้ชำนาญการโครงสร้างพื้นฐาน และอื่นๆ (คชก.) (*Supara Janchitfah 2002*) ซึ่ง

มล.วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์ กรรมการผู้ชำนาญการ กล่าวว่า “หลังจากที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติปฏิเสธที่จะอนุมัติ ก็ควรที่จะมีการคืนตัวรายงานกลับมาให้คณะกรรมการผู้ชำนาญการโครงการโครงสร้างพื้นฐานและอื่นๆ (คชก.) แต่ทางสำนักงานนโยบายและสิ่งแวดล้อมกลับนำไปดำเนินการอนุมัติเองทั้งๆ ที่มีฐานะเพียงเลขานุการเท่านั้น (Supara Janchitfah)

ขณะเดียวกัน นายวสันต์ พานิช (Supara Janchitfah) กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กล่าวยืนยันว่า การอนุมัติรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ครั้งนี้ เป็นการละเมิดระเบียบวิธีบริหารงานราชการของประเทศ เนื่องจากขัดต่อพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ข้อ 47,48 และ49 ซึ่งให้อำนาจคณะกรรมการผู้ชำนาญการ เป็นผู้ใช้อำนาจในการอนุมัติรายงานศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการที่ดำเนินการโดยเอกชน แม้ประเด็นผลกระทบด้านสังคมในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังไม่ได้รับการประเมินจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการ และยังถูกปฏิเสธการพิจารณาจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ดังกล่าวข้างต้น แต่บริษัท ทรานส์ ไทย – มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด กลับมีการขออนุญาตดำเนินโครงการ ในขั้นตอนต่างๆ จึงเป็นเหตุให้ประชาชนในพื้นที่ฟ้องร้องต่อศาลปกครอง โดยมีสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม และกรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวีเป็นผู้ถูกฟ้อง

2. เมื่อรัฐบาลเริ่มดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนขึ้น ประชาชนผู้คัดค้านโครงการฯ จึงพยายามเรียกร้องให้ยุติการทำประชาพิจารณ์โครงการก่อสร้างท่าอากาศยานนานาชาติ และโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซียในครั้งนี้ โดยสาเหตุที่ไม่เห็นด้วย คือ เป็นการทำประชาพิจารณ์ที่ผิดรัฐธรรมนูญ จัดทำขึ้นภายหลังการตัดสินใจให้ดำเนินการไปแล้ว ที่สำคัญเนื้อหาของการประชาพิจารณ์แยกส่วนมาเพียงโครงการก่อสร้างท่าอากาศยานนานาชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซียเท่านั้น ไม่ได้ศึกษารวมถึงโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่มีขึ้นในอนาคต เป็นการทำประชาพิจารณ์โดยขาดข้อมูลประกอบการตัดสินใจให้ครบถ้วน เนื่องจากการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ยังไม่แล้วเสร็จ ภาครัฐ

และบริษัทผู้รับผิดชอบโครงการฯ ได้กะเกณฑ์ประชาชนให้เข้าร่วมเป็นฝ่ายสนับสนุนโครงการฯ อย่างไม่โปร่งใส กลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ พยายามยับยั้งการจัดทำประชาพิจารณ์ด้วยการยื่นหนังสือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อยุติการทำประชาพิจารณ์แต่ไม่เป็นผล

ดังนั้น ประชาพิจารณ์ครั้งแรกจึงเกิดขึ้นในวันที่ 29 กรกฎาคม 2543 ณ ห้องประชุมเทศบาลนครหาดใหญ่ แต่ในที่สุดก็ต้องล้มเลิกลงกลางคัน เนื่องจากเกิดความซุลมุนวุ่นวายขึ้น หลังจากมีผู้เดินทางมายังห้องประชุมประชาพิจารณ์ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มอย่างเห็นได้ชัด คือ กลุ่มผู้คัดค้านโครงการจากอำเภอจะนะ อำเภอนาหม่อม อำเภอสะเตา และอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวนประมาณ 3,000 คน เดินทางมายื่นหนังสือให้ประธานคณะกรรมการประชาพิจารณ์ เพื่อขอให้หยุดการทำประชาพิจารณ์ครั้งนี้ โดยให้เหตุผลหลักๆ เป็นการประชาพิจารณ์ที่ผิดรัฐธรรมนูญ โดยส่วนหนึ่งเป็นตัวแทนนำหนังสือเข้าไปในห้องประชุม กลุ่มคนดังกล่าวแต่ละคนถือธงสีเขียวมาเป็นสัญลักษณ์

ส่วนอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มผู้สนับสนุนให้มีการทำประชาพิจารณ์ซึ่งจัดเตรียมป้ายผ้า ข้อความยินดีต้อนรับความเจริญที่มาจากโครงการฯ และถือธงสีฟ้าเป็นสัญลักษณ์ และนายบัญญัติ จันท์เสนะ ผู้ว่าราชการจังหวัด ออกมาประกาศยุติการทำประชาพิจารณ์ในที่สุด

การจัดทำประชาพิจารณ์ครั้งที่ 2 เกิดขึ้นตามที่ภาครัฐกำหนดไว้ ณ ยิมเนเซียมสยามกีฬาเทศบาลนครหาดใหญ่อย่างรวดเร็ว ในวันที่ 21 ตุลาคม 2543 ท่ามกลางความซุลมุนวุ่นวายมากกว่าครั้งแรกหลายเท่า กลุ่มผู้คัดค้านผู้สนับสนุนโครงการฯ และเจ้าหน้าที่ตำรวจต่างมีผู้ได้รับบาดเจ็บ เนื่องจากที่เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายหนึ่งปิดกั้นไม่ให้กลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ เข้าไปในห้องประชุม และดำเนินการประชาพิจารณ์กระทั่งเสร็จสิ้นลงในเวลาต่อมา

เบื้องหลังผลสรุปของการพิจารณาครั้งนี้ก็คือ ประธานกรรมการประชาพิจารณ์เพียงใช้วิธีการตั้งคำถามว่าใครสนับสนุนโครงการฯ แล้วให้ยกมือลงมติ โดยไม่มีการชี้แจงข้อมูล ไม่มีการแสดงเหตุผลประกอบการตัดสินใจใดๆ ทั้งสิ้น ประธานคณะกรรมการประชาพิจารณ์กล่าวต่อสื่อมวลชนเพียงว่า “ขบวนการประชาพิจารณ์ดำเนินไปเรียบร้อยแล้ว ได้สอบถามประชาชนในที่ประชุมว่าใคร

เห็นด้วยให้ยกมือ ซึ่งทั้งหมดก็ยกมือ และขั้นตอนสุดท้าย คือ สรุปผลเสนอ คณะรัฐมนตรีพิจารณา ซึ่งถือเป็นเรื่องของคณะรัฐมนตรีแล้วจะให้สร้างหรือไม่ให้สร้าง” (มติชน (3),2543) หลังจากนั้น คณะกรรมการประชาสัมพันธ์ชุดดังกล่าว สรุปผลการจัดทำประชาสัมพันธ์ เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2543 โดยเห็นควร ดำเนินการก่อสร้างโครงการฯ ด้วยข้ออ้างว่าโครงการนี้เป็นผลดีต่อประเทศ มากกว่าผลกระทบที่เกิดขึ้น ส่วนสภาพการเตรียมที่ประชุมประชาสัมพันธ์ ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเสาไฟฟ้าท่อซีเมนต์ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ มาปิดกั้นทางเข้าสนามกีฬาจิระนคร ซึ่งเป็นที่ประชุมประชาสัมพันธ์เพื่อไม่ให้กลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ เข้าไปได้

หลังจากทำประชาสัมพันธ์จบลง แต่ละฝ่ายก็แยกย้ายกลับสู่สถานที่ของตัวเอง สำหรับในส่วนของกลุ่มผู้คัดค้านโครงการนั้นฯ เมื่อขบวนรถของกลุ่มเดินทางถึงอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ก็ถูกตักยั้งแต่ไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บ เพียงแต่ได้ทิ้งรอยกระสุนปืนไว้เป็นหลักฐานบริเวณด้านข้างของรถบรรทุก 6 ล้อ เท่านั้น จากเหตุการณ์ดังกล่าว จึงเป็นสาเหตุให้ขบวนผู้คัดค้านโครงการฯ เดินทางไปล้อมสถานที่ตำรวจภูธรอำเภอจะนะ เพื่อเรียกร้องให้จับกุมผู้กระทำความผิด จนกระทั่งเจ้าหน้าที่ตำรวจออกมาจับผู้ต้องสงสัยในที่สุด

ขณะเดียวกัน นายเกร่ง สุวรรณวงศ์ นายกเทศมนตรีเทศบาลนครหาดใหญ่ ในขณะนั้น ได้แจ้งความที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอหาดใหญ่ ให้ดำเนินคดีกับกลุ่มผู้ชุมนุม ที่บุกเข้าไปทำลายทรัพย์สินในโรงแรมเนเชียม สนามกีฬาจิระนคร (เดลินิวส์,2543) และออกหมายจับ นายอุเชนทร์ เชียงเสน นักศึกษาซึ่งมาร่วมชุมนุมกับประชาชนกลุ่มคัดค้านการทำประชาสัมพันธ์ในเวลาต่อมา

3. รัฐบาลภายใต้การนำของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544) ได้ส่งทีมลงมาศึกษาข้อมูลจากกลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ หลายชุด แต่ไม่มีความคืบหน้าในการทบทวนโครงการฯ อย่างที่ประกาศไว้แต่เดิมแม้แต่น้อย ผู้คัดค้านโครงการฯ จึงประกาศว่าจะไม่เจรจากับหน่วยงานใดอีกต่อไป นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีเท่านั้น และต้องการให้นายกรัฐมนตรีมารับฟังความคิดเห็น รวมทั้งศึกษาข้อเท็จจริงในพื้นที่ด้วยตนเอง ในวันที่ 11 เมษายน 2545 พ.ต.ท.ทักษิณ

ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางมารับฟังความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ค้านโครงการฯ ที่ลานหอยเสียบ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา และเดินทางไปรับฟังความคิดเห็นจากนักวิชาการ รวมทั้งกลุ่มผู้สนับสนุนโครงการฯ ด้วยเช่นกัน (มติชน (7),2545) โดยนายกรัฐมนตรีกล่าวกับประชาชนผู้คัดค้านโครงการฯ ที่ลานหอยเสียบว่า “บนพื้นฐานการตัดสินใจของตนนั้น วิถีชีวิตของคนสำคัญมากที่สุด ถ้าต้องตัดสินใจให้มีโครงการผลกระทบต้องอยู่ในขีดจำกัด และต้องไม่เกิดขึ้น พร้อมทั้งต้องฟังความเห็นของทุกฝ่ายด้วย” (ข่าวสด (8) ,2545)

หลังจากนั้นเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2545 สำนักนายกรัฐมนตรีออกแถลงการณ์ชี้แจงผลการศึกษาตามมาภายหลังการรับฟังความเห็นของประชาชนว่า ผลการศึกษาใหม่ตามที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเห็นว่า น่าจะพิจารณาบริเวณบ้านควนบ่อหิน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ในแนวท่อส่งก๊าซและที่ตั้งโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ซึ่งเป็นทางเลือกที่ 2 ใน 7 ทางเลือกเดิมในสมัยรัฐบาลชุดก่อนหน้า นายกรัฐมนตรีจึงมอบหมายให้เร่งศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่ตามทางเลือกที่ 2 นี้เป็นพิเศษ เพื่อเปรียบเทียบกับทางเลือกอื่นๆ อันเป็นการลดความขัดแย้งของชุมชนในพื้นที่ (สำนักนายกรัฐมนตรี (3),2545) จากนั้นสำนักนายกรัฐมนตรีได้ชี้แจงอีกครั้งในวันที่ 10 พฤษภาคม 2545 แต่เนื้อหาหลักกลายเป็นว่ารัฐบาลตกลงที่จะดำเนินการต่อไปตามทางเลือกเดิม คือทางเลือกที่ 5 ซึ่งเป็นทางเลือกเดิม และไม่ให้เกิดปัญหาส่งผลกระทบต่อสังคมและชุมชน จึงให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย เปลี่ยนจุดวางท่อนขึ้นฝั่งจากจุดเดิมไปในรัศมีไม่เกิน 5 กิโลเมตร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้ศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมไว้แล้ว และให้ทำความเข้าใจกับราษฎรในพื้นที่ด้วย (สำนักนายกรัฐมนตรี (4),2545) ซึ่งขัดแย้งกันโดยสิ้นเชิงกับถ้อยคำที่นายกรัฐมนตรีให้ไว้กับประชาชนที่ลานหอยเสียบว่า “ผมยังไม่ได้ตัดสินใจใดๆ ไว้ก่อนทั้งสิ้น จนกว่าจะได้รับฟังข้อเท็จจริงจากประชาชนในพื้นที่ และไม่ว่าจะตัดสินใจอย่างไรจะต้องมีเหตุผลชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจอย่างชัดเจน”

4. ในวันที่ 21-22 ธันวาคม 2545 ได้มีกำหนดการประชุมร่วมกันระหว่างคณะรัฐมนตรีประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย ณ โรงแรมเจบี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประชาชนในพื้นที่อำเภอจะนะ อำเภอนาหม่อม อำเภอ

สะเดา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งอยู่ในพื้นที่เป้าหมายโครงการจึงตกลงร่วมกันว่า จะยื่นหนังสือให้คณะรัฐมนตรีมีมติทบทวนโครงการ ในวันที่ 20 ธันวาคม 2545 กลุ่มผู้คัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย จำนวนประมาณ 1,500 คน เดินทางมายังอำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา แต่กลับถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจสลายการชุมนุม ในขณะที่ผู้ชุมนุมส่วนหนึ่งกำลังทำพิธีละหมาด นอกจากผู้ชุมนุมจะได้รับบาดเจ็บเป็นจำนวนมากแล้ว เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนยังถูกจับกุมคุมขังจำนวน 12 คน โดยได้รับการประกันตัวในวันที่ 23 ธันวาคม 2545 (*คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (1),2546*)

และภายหลังเหตุการณ์สลายการชุมนุมดังกล่าว กลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ ยังคงถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมอย่างต่อเนื่อง โดยมียอดผู้ถูกดำเนินคดีรวม 32 คน ถูกแยกออกเป็น 2 คดี คดีแรกจำนวน 20 คน (รวมเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนถูกจับกุมจากเหตุการณ์การสลายการชุมนุม 12 คน และชาวบ้าน 8 คน) คดีที่สอง จำนวน 12 คน (เป็นนักศึกษา 1 คน และชาวบ้าน 11 คน) โดยทั้งสองคดีศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา พิพากษายกฟ้อง คดีเสร็จสิ้นแล้ว

5. ภายหลังสลายการชุมนุมดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในปีถัดมา การเริ่มต้นก่อสร้างโครงการฯ อย่างเป็นทางการกำลังการผลิต 425 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน บนพื้นที่ประมาณ 950 ไร่ ในบริเวณตำบลลิงชัน อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ก็เกิดขึ้นเมื่อ พ.ล.อ.สันต์ สรุตตานนท์ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นประธานประชุมเตรียมความพร้อมแผนรักษาความปลอดภัย และให้ความคุ้มครองผู้ดำเนินการโครงการท่อส่งก๊าซที่จะเข้าไปดำเนินการ ในวันที่ 19 มิถุนายน 2546 โดยอ้างว่าเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงขึ้น ในเบื้องต้นใช้กำลังตำรวจภูธรร่วมกับตำรวจตระเวนชายแดนกว่า 400 นาย โดยมีกำลังทหารเป็นหน่วยสนับสนุนอยู่ในที่ตั้งของทหารเอง (*มติชน (13),2546*) พร้อมๆ กันนั้นก็มียางงานข่าวว่า “ทีม 53 นายพลบ้านพิษณุโลก” ได้เปิดไฟเขียวให้บริษัทใช้หน่วยทหารทักษิณพัฒนา เข้าร่วมลุยกวาดล้างผู้ชุมนุม โดยประสานงานกับรองแม่ทัพภาคที่ 4 ไว้แล้ว พร้อมปฏิบัติการทุกเมื่อ ส่วนงบประมาณในการใช้จ่ายนั้น ให้ทางปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยเป็นผู้สนับสนุน (*มติชน (14),2546*)

จากนั้นวันที่ 21 มิถุนายน 2546 กำลังตำรวจชุดควบคุมฝูงชนชุดปราบ จลาจลภูธร และตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) ที่ 43 รวม 4 กองร้อย กระจาย กำลังลงพื้นที่ตำบลสะกอม และตำบลลิ้นช้าง อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา และ บริเวณศูนย์รวมเครือข่ายคัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย (ที่ประชาชนรู้จักกันในนามลานหอยเสียบ) ตามคำร้องขอของ บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด โดยมีการตั้งฐานและที่พัก เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่เริ่มโครงการจนแล้วเสร็จ (มติชน (1),2546) โดยเจ้าหน้าที่ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย เริ่มนำรถแบ็คโฮไถปรับพื้นที่ เพื่อก่อสร้างโรง แยกก๊าซ ถือเป็นวันแรกของการเริ่มต้นโครงการอย่างเป็นทางการ (ข่าวสด (14),2546)

6. ภายหลังการดำเนินการก่อสร้างโครงการดังกล่าว มีการร้องเรียน จากประชาชนไปยังหน่วยงานต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ว่าการดำเนินการก่อสร้าง โครงการมีการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ในพื้นที่ตำบลสะกอม และตำบลลิ้น ช้าง อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา รวมทั้งมีการบุกรุกเส้นทางสาธารณะประโยชน์ ซึ่ง พื้นที่ของมุสลิมเรียกว่า “ทางวะกัฟ” อันหมายถึง อุทิศเพื่อพระผู้เป็นเจ้าของ ให้ ประชาชนทั่วไปใช้ประโยชน์ร่วมกัน ในขณะที่ผู้รับผิดชอบโครงการชี้แจงว่า มี เส้นทางรอบโรงแยกก๊าซ แยกให้เป็นเส้นทางเดินแทนเส้นทางเดิม (ที่มา: การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาของรัฐ กรณีศึกษาโครงการท่อส่งก๊าซ ธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย, ศุภวรรณ ชนะสงคราม, 2549)

ผลที่เกิดขึ้น

ผลจากเหตุการณ์สลายการชุมนุมในครั้งนั้น ได้มีการฟ้องคดีปกครอง ฐานละเมิดเสรีภาพในการชุมนุมของผู้ชุมนุม ศาลปกครองสูงสุดจึงพิพากษาว่า การชุมนุมดังกล่าวเป็นการชุมนุมโดยสงบ และการที่ตำรวจเข้าสลายการชุมนุม โดยมีได้ดำเนินการตามหลักสากล คือ จากเบาไปหาหนัก จึงเป็นการกระทำที่ไม่ ชอบด้วยกฎหมาย ทำให้ผู้ชุมนุมไม่สามารถใช้สิทธิเสรีภาพชุมนุมโดยสงบต่อไปได้ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ผู้ถูกฟ้องที่ 1) จึงต้องรับผิดชอบ ทั้งนี้ คดีถึงที่สุดแล้ว

โดยศาลปกครองสูงสุดพิพากษาให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ถูกฟ้องที่ 1-24 รวมกันจำนวน 100,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี

นอกจากนั้น ยังมีการฟ้องร้องดำเนินคดีกับฝ่ายผู้ชุมนุม และฝ่ายเจ้าหน้าที่ผู้สั่งการ และเข้าสลายการชุมนุม ดังนี้

1. ผู้ชุมนุมบางส่วนถูกจับกุม และถูกฟ้องดำเนินคดีอาญา ในข้อหาว่าสมุ่ก่อความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมืองต่อผู้ขัดขวาง และทำร้ายร่างกายเจ้าพนักงาน และทำลายทรัพย์สินสาธารณะประโยชน์ต่อศาลจังหวัดสงขลา รวม 2 คดี ซึ่งศาลจังหวัดสงขลา มีคำพิพากษายกฟ้องทั้งสองคดี และพนักงานอัยการโจทก์ ยื่นอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค 9 มีคำพิพากษายกฟ้องโจทก์ทั้ง 2 คดี ต่อมาพนักงานอัยการโจทก์ ยื่นฎีกา ศาลฎีกาก็ยังคงพิพากษายกฟ้องโจทก์ทั้งสองคดี เช่นเดียวกัน ขณะนี้คดีถึงที่สุดแล้ว

2. ผู้ร่วมชุมนุมซึ่งได้รับบาดเจ็บ และทรัพย์สินเสียหาย จากการสลายการชุมนุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้ยื่นฟ้องคดีแพ่ง เรียกค่าเสียหายต่อศาลแขวงสงขลา (คดีหมายเลขดำที่ 395/2548) ปัจจุบันศาลมีคำสั่งจำนายคดี เพื่อรอผลการพิจารณาของคดีอาญา

3. ผู้ร่วมชุมนุมได้ยื่นฟ้องคดีอาญา พลตำรวจเอกสันต์ ศรีตานนท์ กับพวกรวม 48 คน ในข้อหาเป็นพนักงานปฏิบัติ และละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ กระทำการให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในบ้านเมืองร่วมกันทำร้ายผู้อื่น จนเป็นเหตุให้เกิดอันตราย ร่วมกัน ก่อให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมศาสนิกชนต่อศาลจังหวัดสงขลา เป็นคดีหมายเลขดำที่ 1818/2546 ขณะนี้คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา

[6]

บทเรียน โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา

เรียบเรียงโดย วรณิศา จันทร์หอม

ที่มาของโครงการ

โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา เป็นหนึ่งในแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย พ.ศ.2558-2579 (PDP 2015) ของกระทรวงพลังงาน เน้นการสร้าง ความมั่นคงของระบบไฟฟ้า ด้วยการกระจายเชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้า ลดการพึ่งพาก๊าซธรรมชาติ เพิ่มสัดส่วนการผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินเทคโนโลยีสะอาด และตามแนวทางการจัดทำแผน PDP 2015 พบว่า พื้นที่ภาคใต้มีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดไฟฟ้าดับในวงกว้าง และมีปริมาณความต้องการไฟฟ้าเพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาโรงไฟฟ้าเพิ่มเติมในช่วงปี 2562-2567 เพื่อสนองความต้องการใช้ไฟฟ้าของประเทศและเสริมความมั่นคงของระบบไฟฟ้าในภาคใต้

ลักษณะของโครงการ

โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา ตำบลปากบาง อำเภอเทพาจังหวัดสงขลา ประกอบด้วยโรงไฟฟ้าขนาดกำลังผลิตติดตั้ง (Gross Capacity) ประมาณ 1,100 เมกะวัตต์ จำนวน 2 เครื่อง มีกำหนดเดินเครื่องเชิงพาณิชย์ เครื่องที่ 1 ในปี พ.ศ. 2564 และเครื่องที่ 2 ในปี พ.ศ. 2567 โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา ตั้งอยู่ที่บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเล ตำบลปากบาง อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ประมาณ 2,960 ไร่ ทิศเหนือจรดทะเลชายฝั่งอ่าวไทย ทิศใต้จรดทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 43 ทิศตะวันออกจรดคลองตูลูหยง และป่าสงวนแห่งชาติเกาะแลหนัง ตำบลปากบาง อำเภอเทพาจังหวัดสงขลา

โดยมีการพัฒนาท่าเทียบเรือ ด้านหน้าโครงการเพื่อรองรับเรือขนส่ง ถ่านหินบิทูมินัส/ซับบิทูมินัส ที่นำเข้าจากต่างประเทศ สำหรับเป็นเชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้า นอกจากนี้ ยังมีการก่อสร้างแนวสายส่งไฟฟ้าขนาด 500 กิโลวัตต์

ระยะทางประมาณ 70-80 กิโลเมตร เพื่อเชื่อมต่อจากโครงการไปยังสถานีไฟฟ้าแรงสูงขนาดใหญ่ 3 ซึ่งตั้งอยู่ที่อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา โรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา เป็นโรงไฟฟ้าพลังความร้อน (Thermal Power Plant) หลักการทำงานเป็นกระบวนการเผาไหม้ ในการเปลี่ยนรูปพลังงานเคมีที่อยู่ในเชื้อเพลิงถ่านหินให้กลายเป็นความร้อน โดยอาศัยออกซิเจนเป็นตัวช่วยให้เกิดปฏิกิริยา ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม พลังงานความร้อนที่ได้จะใช้ในการผลิตไอน้ำแรงดันสูง ในการขับเคลื่อนเครื่องกังหัน และเครื่องกำเนิดไฟฟ้าให้หมุน ทำให้เกิดกระแสไฟฟ้า

ถ่านหินจะถูกนำเข้ามาทางทะเล โดยการขนส่งทางเรือลักษณะเป็นเรือบรรทุกถ่านหินระบบปิดขนาดระวางบรรทุกประมาณ 13,000 เดทเวทตัน ออกจากท่าเรือส่งออกในต่างประเทศ หรือจากบริเวณจุดขนถ่ายอื่นๆที่มีความเหมาะสม มาทำการขนถ่ายถ่านหินขึ้นจากเรือบริเวณหน้าท่าเทียบเรือโครงการฯ และลำเลียงเข้าระบบสายพานลำเลียงถ่านหิน เพื่อไปเก็บยังอาคารเก็บถ่านหินของโครงการฯ ต่อไป ทั้งนี้ความต้องการใช้ถ่านหินของโครงการประมาณ 21,700 ตัน/วัน คิดเป็นจำนวนเที่ยวเรือบรรทุกถ่านหินสูงสุด ประมาณ 4 เที่ยว/วัน (ข้อมูลโครงการโรงไฟฟ้าเทพา, การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.))

การลุกขึ้นมาคัดค้านโครงการของชุมชน และผลที่เกิดขึ้น

การลุกขึ้นมาคัดค้านโครงการของชุมชน เริ่มจากความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เกิดจากการรวมตัว เรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร และพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน สนทนาพูดคุยกันในชุมชน เพื่อปกป้องทรัพยากรในชุมชน เริ่มจากการจัดเวทีให้ความรู้ และข้อมูลเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าถ่านหิน โดยนักวิชาการ นักพัฒนาองค์กรเอกชน (NGOs) และชาวบ้านที่มีความรู้ และประสบการณ์โดยตรง เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีการจัดเวทีทั้งในชุมชน และในสถาบันการศึกษา เพื่อสร้างการเรียนรู้ข้อมูล และทำให้เกิดข้อถกเถียงร่วมกัน โดยสามารถสรุปรูปแบบการเคลื่อนไหว (ปลายปี พ.ศ.2557- พ.ศ.2561) ดังนี้

1. การยื่นหนังสือต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การยื่นหนังสือถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเพื่อให้มีการตรวจสอบการดำเนินงานของโครงการ

การยื่นหนังสือถึงสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) เพื่อเรียกร้องให้ยกเลิกรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) ที่ไม่โปร่งใส และไม่มีความชอบธรรม การยื่นหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี เพื่อให้ยุติการดำเนินโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน การยื่นจดหมายเปิดผนึกถึงองค์กรสหประชาชาติ (UN) เพื่อขอให้ทำหนังสือส่งถึงรัฐบาลให้ทบทวน และยกเลิกโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา และโรงไฟฟ้าถ่านหินกระบี่

2. การจัดเวทีเรียนรู้ข้อมูลโครงการ ข้อมูลผลกระทบ และบทเรียนผลกระทบโรงไฟฟ้าโรงไฟฟ้าถ่านหินแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เพื่อเป็นตัวอย่างในการพิจารณาก่อนดำเนินการ เช่น

- การจัดเวทีให้ความรู้เกี่ยวกับศักยภาพการพัฒนาของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่อำเภอเทพา ข้อมูลและผลกระทบจากโรงไฟฟ้าถ่านหินที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งจัดเป็นเวทีเล็กๆ ในชุมชนหลายๆ ชุมชนในพื้นที่อำเภอเทพา

- เวทีเสวนา “บทบาทนักศึกษาและประชาชน กับมหันตภัยโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา” เพื่อเปิดพื้นที่พูดคุยถึงปัญหา และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ณ อาคารเรียนรวมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยมีนักวิชาการตัวแทนภาคประชาสังคม และตัวแทนนักศึกษา ร่วมเสวนา ภายหลังเสร็จสิ้นเวทีเสวนา ตัวแทนนักศึกษาได้อ่านแถลงการณ์แสดงจุดยืนคัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา

- เวทีสาธารณะ “อนาคตเทพายุค 4.0” ซึ่งจัดขึ้นหน้าโรงเรียนเทพา อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา โดยมีนักวิชาการ และนักพัฒนาองค์กรเอกชน (NGOs) จากหลากหลายองค์กรพูดคุยข้อมูลให้ความรู้เชิงวิชาการในประเด็นหายนยะจากโรงไฟฟ้าถ่านหิน รวมถึงการให้ข้อมูลเกี่ยวกับความอุดม

สมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่อำเภอเทพา ผลกระทบที่เกิดขึ้นหากเกิดโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา

- เวทีวิชาการ “โรงไฟฟ้าถ่านหินเทพากับ EHIA และการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืน” ณ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ โดยมีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ และวิทยาเขตปัตตานี และนักวิชาการอิสระ รวม 15 คน ได้ตั้งข้อสังเกตความบกพร่องของรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) ในหลากหลายประเด็น เช่น ประเด็นการศึกษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสัตว์พืชที่ไม่ตรงตามข้อเท็จจริงในชุมชน ประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ประเด็นการจัดทำเวทีรับฟังความคิดเห็นในพื้นที่ที่มีความไม่ชอบธรรมหลายประการ

3. การเดินเท้าเพื่อสื่อสาร และแสดงเจตนารมณ์ ในการคัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหินในหลายๆ สถานที่หลายๆ ครั้ง เช่น

- การเดินขบวนรณรงค์ของชาวบ้าน เพื่อร่วมประกาศเจตนารมณ์ ไม่เอาโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา เป็นการเดินขบวนแบบเคาะประตูบ้าน เพื่อเชิญชวนประชาชนในพื้นที่อำเภอเทพา เข้าร่วมแสดงพลังในการคัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา รวมทั้งมีการแจกเอกสารข้อมูลผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากโครงการดังกล่าว

- การเดินขบวน “หยุดถ่านหิน:ต่อลมหายใจชายแดนใต้” ร่วมกันเดินจากปัตตานีสู่เทพา เพื่อให้ความรู้ผลกระทบโรงไฟฟ้าถ่านหินแก่ประชาชน โดยใช้เวลาเดินทาง 3 วัน เริ่มจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สู่บ้านคลองประดู่ ตำบลปากบาง อำเภเทพา จังหวัดสงขลา พื้นที่ตั้งของโครงการฯ ระหว่างการเดินทางมีการอ่านแถลงการณ์เชิญชวนพี่น้องมาร่วมเดิน จบด้วยการเสวนาเรื่อง

“หยุดถ่านหิน : ต่อลมหายใจชายแดนใต้”

- การเดินขบวนของเครือข่ายนักศึกษา ม.อ.ปัตตานี เพื่อความเป็นธรรม ซึ่งมีนักศึกษากว่า 1,000 คน เข้าร่วมแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ว่าไม่เห็นด้วยกับโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา จังหวัดสงขลา โดยมีการเดินขบวน ไปยังบริเวณหน้าลานพระบรมรูปรัชกาลที่ 5 (หน้าศาลากลางจังหวัดปัตตานี)

- การเดินเท้าเพื่อยื่นหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่มาจัดประชุมคณะรัฐมนตรีสัญจรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เมื่อปลายเดือนพฤศจิกายน 2560 เป็นการแสดงออกเพื่อต้องการให้ผู้มีอำนาจรับรู้ถึงปัญหาและความอัดอั้นในการดำเนินนโยบาย แต่ก็มีความรุนแรงเกิดขึ้นมีชาวบ้านถูกจับกุม 17 ราย ทั้งที่มีการขออนุญาตการชุมนุมแล้วอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีหลายองค์กรออกแถลงการณ์ และขอเรียกร้องต่อเหตุการณ์ดังกล่าวจำนวนมาก พร้อมทั้งการแจ้งข้อหา รวม 4 ข้อหา คือ 1) ร่วมกันเดินหรือเดินแห่อันเป็นการกีดขวางการจราจร ปิดกั้นทางหลวงหรือกระทำการด้วยประการใดๆ บนถนนหลวงในลักษณะที่อาจเกิดอันตราย หรือเสียหายแก่ยานพาหนะหรือบุคคลอื่น 2) ปิดกั้นทางหลวง หรือกระทำการด้วยประการใดๆ บนถนนหลวงในลักษณะที่อาจเกิดอันตรายหรือเสียหายแก่ยานพาหนะ หรือบุคคล 3) ร่วมกันตั้งแต่ 3 คนขึ้นไปต่อสู้หรือขัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่โดยใช้กำลังประทุษร้าย และร่วมกันทำร้ายเจ้าพนักงาน ซึ่งกระทำการตามหน้าที่หรือเพราะเหตุที่กระทำ หรือได้รับ

การตามหน้าที่เป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจ 4) พกพาอาวุธ (ไม้คั้น ธงปลายแหลม) ไปในเมือง หมู่บ้าน ทางสาธารณะโดยไม่มีเหตุอันสมควร แต่ผู้หาทั้งหมดให้การปฏิเสธ ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลจังหวัดสงขลา

4. การนั่งประท้วง เช่น

- การนั่งประท้วงหน้ากระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) เพื่อคัดค้านรายงานการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) ของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา พร้อมให้ตั้งคณะกรรมการที่ได้รับการยอมรับทั้งสองฝ่าย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของรายงานดังกล่าว โดยมีการอ่านแถลงการณ์ปกป้องเทพาจากถ่านหิน และการสวดมนต์ขอพร (ดูอาร์) ตามหลักการของศาสนาอิสลาม เพื่อขอพรอัลเลาะห์ให้ช่วยคุ้มครองชาวบ้านพ้นภัยจากอันตรายของถ่านหิน และภัยคุกคาม

- การนั่งประท้วงด้วยการปักหลักประท้วงและอดอาหาร โดยร่วมกับเครือข่ายปกป้องอันดามันจากถ่านหิน ประกาศจุดยืนนั่งปักหลักอดอาหาร จนกว่ารัฐบาลจะมีคำสั่งยกเลิกโรงไฟฟ้าถ่านหินทั้งสองพื้นที่ รวมทั้งได้มีการยื่นหนังสือต่อ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เพื่อขอให้ยุติโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพาและกระบี่ โดยสาระสำคัญในหนังสือดังกล่าวได้ ระบุถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหากมีการดำเนินการโครงการดังกล่าว เช่น ในพื้นที่อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา ที่ต้องเสียสละชุมชนบ้านบางหลัง ที่มีประชากรเกือบ 200 ครอบครัว และจะต้องเคลื่อนย้ายอพยพประชาชน มัสยิด วัด โรงเรียน ปอเนาะ สุสาน (กูโบร์) ให้ออกไปจากพื้นที่ทั้งหมดนั้น

ประสบการณ์สำคัญจากการลุกขึ้นสู้

1. การเข้ามาของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา ก่อให้เกิดคำถาม และความกังวลทางด้านผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับคนในพื้นที่ หนึ่งในประเด็นสำคัญคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งมีการกำหนดขอบเขตการศึกษาการประเมินผลกระทบทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อมเพียง 5 กิโลเมตรเท่านั้น ซึ่งน้อยนิดเมื่อเทียบกับขนาดของโครงการที่มีขนาดใหญ่ และมีผลกระทบต่อผู้คนในวงกว้าง จากการสอบถามชาวบ้านในพื้นที่อำเภอเทพาพบว่า หลายคนทราบว่าจะมีโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเกิดขึ้นในอำเภอเทพา ในวันที่มีการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นเพื่อกำหนดขอบเขตการศึกษา (ค.1) เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2557 โดยในเวทีการรับฟังความคิดเห็นจะมีการนำเสนอข้อมูล โดยให้เวลาผู้เข้าร่วมในการแสดงความคิดเห็นคนละ 5 นาที มีเวทีการนำเสนอข้อมูลของโครงการและรับฟังความคิดเห็นซึ่งแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงเช้าโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา และช่วงบ่ายโครงการทำเทียบเรือขนส่งถ่านหิน ในขณะที่มีการดำเนินเวทีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ก็จะมีประชาชนจำนวนหนึ่งอยู่ด้านนอกห้องประชุม ซึ่งในช่วงเที่ยงของวันนั้นพบว่า มีการแจกข้าวสาร และมีผู้คนจำนวนมากเข้าแถวรอรับข้าวสารอยู่ด้านนอกห้องประชุม และในช่วงบ่ายซึ่งเป็นช่วงของการรับฟังความคิดเห็นโครงการทำเรือขนส่งถ่านหิน ซึ่งพบว่า มีผู้เข้าร่วมเวทีจำนวนน้อยมาก เมื่อเทียบกับเวทีในช่วงเช้า และผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เมื่อรับข้าวสารก็เดินทางกลับบ้าน

ต่อมาได้มีการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นเพื่อทบทวนร่างรายงาน (ค.3) เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2559 ซึ่งมีการจัดเวทีในลักษณะเดียวกัน และที่สำคัญมีป้ายคำสั่ง กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดสงขลา ห้ามบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้าไปชุมนุม เคลื่อนไหวหรือดำเนินการใดๆ

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นคือ มีการห้ามมิให้ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการเข้าร่วมในเวทีดังกล่าว แต่หากใส่เสื้อเห็นด้วยกับโครงการสามารถเข้าร่วมเวทีได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันในการแสดงออกของกลุ่มผู้เห็นต่าง การกระทำดังกล่าวสร้างความกังขาให้กับประชาชนที่มีความเห็นต่างเป็นอย่างมาก

2. โรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา ประกาศจุดขายประการสำคัญ คือ การสร้างอาชีพให้คนเทพา ซึ่งเป็นความจริงในระดับหนึ่ง คือ ในช่วงก่อสร้างต้องการแรงงานกรมการก่อสร้างจำนวนมาก ประสบการณ์ของโรงไฟฟ้าจะนะ ในช่วงการก่อสร้างจะมีการจ้างงานกรรมกรชุดแบกหามมากถึง 3,000 คน แต่เกือบทั้งหมดนี้เป็นแรงงานต่างด้าว หลังจากการก่อสร้างเสร็จแล้ว จะมีการจ้างงานเป็นพนักงาน หรือลูกจ้างในโรงไฟฟ้าถ่านหินไม่น่าจะเกิน 300 คน รวบรวม 30-40 คนเป็นวิศวกร อีกประมาณ 100 คน เป็นนายช่างที่จบระดับอาชีวศึกษา และที่เหลือเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยเป็นแม่บ้าน เป็นคนสวนและภารโรง นี่คือการจ้างงานของโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา ไม่ได้มากมายเหมือนโฆษณาขายฝันว่า จะทำให้คนเทพามีงานทำ การมีงานทำที่เปลี่ยนสถานะจากเกษตรกรที่สามารถหรือชาวประมงที่ตระหนง รวมทั้งสตรีที่เป็นแม่ค้าขายกุ้งขายปลาขายผักขายแตงโม ต้องเปลี่ยนอาชีพเพราะสภาพแวดล้อมค่อยๆ เปลี่ยนไป มาเป็น รบภ. เป็นคนสวน เป็นแม่บ้าน นั่นคือความเจ็บปวดยิ่งของชุมชน จากเสรีชนที่มีอาชีพและรายได้เลี้ยงครอบครัว และดูแลชุมชนได้อย่างสบายๆ มาเป็นลูกจ้างที่ต้องตอกบัตรเข้าทำงานตามคำสั่งอย่างซ้ำซาก นี่หรือที่เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

3. กรณีที่ดิน และความเป็นวะกัฟ ของโรงเรียนปอเนาะตะเยาะห์ซูดิบบอหรือโรงเรียนอิตซอมูนิฮามูลินิซึ่งเป็นปอเนาะเก่าแก่ที่มีชื่อเสียง และเป็นที่รู้จักของคนชายแดนใต้ ประเด็นก็คือในพื้นที่ 3,000 ไร่ ที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) หมายมั่นจะสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพานั้น มีปอเนาะแห่งนี้ อยู่เกือบจะใจกลางพื้นที่สร้าง การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) จึงมีกระบวนการเข้าไปเจรจากับปอเนาะอย่างต่อเนื่อง จนได้ข้อสรุปว่า “ทางคณะกรรมการมูลนิธิและคณะกรรมการโรงเรียนรวมทั้งเจ้าของปอเนาะยินดีย้ายโดยที่ไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ต้องจัดหาที่ดินใหม่พร้อมสร้างอาคาร

ให้ใหม่ด้วย” ทั้งนี้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ไม่มีทางเลือก เรียกเท่าไรก็ต้องยอม เพราะหากไม่มีการย้ายปอเนาะโรงไฟฟ้าถ่านหินแห่งนี้ อาจสร้างได้เพียง 1,100 เมกะวัตต์ หรือเล็กลงครึ่งหนึ่ง “วะกัฟ” คือ การบริจาคที่ผู้บริจาคทรัพย์สินที่ดินให้เพื่อศาสนาหรือสาธารณกุศล เป็นการบริจาคเพื่อองค์อัลเลาะห์ ซึ่งหากเป็นการยกให้ตามหลักวะกัฟแล้ว ก็จะต้องเข้าตามวิธีปฏิบัติตามหลักวะกัฟ นั่นคือ จะไม่สามารถแลกเปลี่ยนซื้อขายที่ดิน หรือสิ่งของอื่นได้ ซึ่งกรณีของปอเนาะตะเยาะห์ซูติบอ หรือโรงเรียนอิติซอมวิทย์มานูนิธินั้น ชาวบ้านในพื้นที่พร้อมโต๊ะครูหลายท่านยืนยันว่า “นี่เป็นตามหลักวะกัฟ ไม่สามารถนำมาซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนได้ ดังนั้น จะเพียงมีหนังสือยินยอมไม่ได้ผิดหลักศาสนา” ความจริงเรื่องของปอเนาะตะเยาะห์ซูตินั้น มีรายละเอียดที่ยังไม่มีการทำให้กระจ่างแจ้งหลายประการ เช่น ที่ดินของปอเนาะนั้น บอบอตะเยาะห์ซูติบอได้วะกัฟหรือไม่ กรณีอาคารเรียนอาคารพักนักเรียน ซึ่งสร้างมาด้วยเงินบริจาคมากมาย จะถือว่าเป็นการวะกัฟหรือไม่ หากเป็นที่วะกัฟหรืออาคารทรัพย์สินที่วะกัฟให้จะสามารถแลกเปลี่ยนได้หรือไม่ โดยเฉพาะแลกกับโรงไฟฟ้าถ่านหินที่เข้ามาสร้างมลพิษและทำลายชุมชน

4. ด้านผลการศึกษา EHIA โรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา และท่าเรือขนถ่ายถ่านหิน สอบตกทั้งด้านเนื้อหาและจริยธรรมด้านเนื้อหา ยังมีหลายประเด็นที่ศึกษาไม่ครอบคลุม เช่น ด้านความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ การกีดเซาขยายหาการกระจายมลพิษ ผลกระทบทางสังคมมากมาย เป็นต้น แต่ที่สำคัญคือ “สอบตกด้านจริยธรรม” โดยเฉพาะส่วนของงานศึกษาด้านชีววิทยาความอุดมสมบูรณ์ในปากแม่น้ำและทะเล พบว่า ข้อมูลคลาดเคลื่อนหลายสิบเท่า ผลการศึกษบอกว่า ปากแม่น้ำเทพาและคลองตุหยง แทบไม่มีลูกกุ้งลูกปลา ไม่พบกุ้งเคย ชนิดของปลาไม่น้อยมากมาย ผิดจากความเป็นจริง ข้อมูลป่าไม้ก็แปลกๆ เหมือนป่าภาคเหนือ ข้อมูลป่าชายเลนก็มั่วๆ เหมือนนักวิจัยไม่ได้มาสำรวจจริง จึงน่าจะมีปัญหาด้านจริยธรรมอย่างร้ายแรง สอบตกทั้งเนื้อหา และอาจจะลึกถึงการศึกษาวิจัยด้วยนักวิชาการต่างเสนอว่า ควรต้องมีการปฏิรูประบบการจัดทำ EHIA ของประเทศ ต้องมีการศึกษา SEA ด้วย (การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ – คือศึกษาภาพรวมไม่ใช่ทำแต่เป็นรายโครงการ) และต้องให้คนในพื้นที่มีส่วนร่วมใน

การกำหนดอนาคตเองอย่างจริงจัง ไม่ใช่เพียงพิธีกรรม ไม่ใช่อะไรๆ ก็ตัดสินใจมาจากกรุงเทพ

5. การต่อสู้ของภาคประชาชนสิ่งสำคัญ คือ การร่วมมือกันของหลายๆ ฝ่ายทั้งในชุมชน และนอกชุมชนที่ต้องมาร่วมพลังในการขับเคลื่อน ซึ่งในแต่ละฝ่ายก็จะมีทัศนคติที่ต่างกัน แต่สิ่งสำคัญ คือ **พลังของคนในชุมชนที่ลุกขึ้นมาปกป้องบ้านเกิดของตนเอง**

ผลที่เกิดขึ้น

หลังจากได้มีการนัดอาหารประท้วงกดดันรัฐบาล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงาน ได้มีการเจรจากับทางแกนนำกลุ่มเครือข่ายปกป้องสองฝั่งเลกกระบี่-เทพา ยุติโครงการถ่านหิน และกลุ่มเครือข่ายฯ ลงนามในการถอนการศึกษา EHIA โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินกระบี่-เทพา เตรียมประเมินยุทธศาสตร์พื้นที่อีก 9 เดือน (ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2561) ผลการเจรจาจบลงด้วย การลงนามในบันทึกข้อตกลง (MOU) ระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงาน และเครือข่ายฯ เพื่อยุติข้อขัดแย้งของการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินในพื้นที่จังหวัดกระบี่ และอำเภอเทพา จังหวัดสงขลา และสร้างความเป็นธรรมในกระบวนการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพรวมถึงการพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยมีรายละเอียดของบันทึกข้อตกลงดังกล่าวมี 4 ประเด็นสำคัญ คือ

1. ให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ถอนรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) ของโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา และโรงไฟฟ้าถ่านหินกระบี่ออกจากสำนักงานนโยบายและแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ภายใน 3 วันนับตั้งแต่วันลงนาม

2. ให้กระทรวงพลังงาน จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์ (SEA) เพื่อศึกษาว่าพื้นที่จังหวัดกระบี่ และอำเภอเทพา จังหวัดสงขลา มีความเหมาะสมในการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินหรือไม่ ให้เสร็จสิ้นภายในเวลา 9 เดือน โดยนักวิชาการที่เป็นกลาง และเป็นที่ยอมรับทั้งสองฝ่าย หากผลออกมาว่าพื้นที่ไม่เหมาะสมทำโรงไฟฟ้าถ่านหิน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ต้องยุติโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินทั้งสองพื้นที่

3. หากผลรายงานออกมาว่า เหมาะสมต่อการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินในขั้นตอนการทำ EHIA จะต้องจัดทำโดยคนกลางที่ยอมรับร่วมกัน

4. ให้คดีระหว่างเครือข่ายผู้ชุมนุม กับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) เลิกแล้วต่อกัน การลงนามในบันทึกข้อตกลง (MOU) ครั้งนี้ถือเป็นโมเดลที่ดีที่ภาครัฐ และประชาชนสามารถหาทางออกร่วมกันได้

หลังจากการลงนามในบันทึกข้อตกลง (MOU) ระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงาน และเครือข่ายฯ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้มีการทำหนังสือขออนุญาตรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) ของโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา และโครงการทำเทียบเรือสำหรับโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพาจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2561 ปัจจุบันอยู่ระหว่างการจัดทำรายงานการศึกษาสิ่งแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ (SEA)

บทเรียน

“คดีเทพาน่าศึกษาการให้ร้ายทำลายการเคลื่อนไหวภาคประชาชน”

โดย “ปัญญาชุมชน”

วันอังคารที่ 17 กรกฎาคม 2561

คดีศาลจังหวัดสงขลา กรณีประชาชนเดินเพื่อไปยื่นหนังสือให้นายกรัฐมนตรีที่มาประชุม ครม.สัญจร ณ จ.สงขลา เพื่อขอร้องไม่ทำลายชุมชนด้วยโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา แต่ไม่ได้ยื่น กลับถูกจับกุมคุมขังตั้งแต่เย็นวันที่ 27 พฤศจิกายน 2560 และอัยการยื่นฟ้อง 17 คน เป็นจำเลยคดีอาญาต่อศาล

ศาลได้เริ่มสืบพยานมาตั้งแต่วันที่ 13 มิถุนายน 2561 ถึงขณะนี้สืบพยานโจทก์ผ่านไปแล้ว 6 นัด 6 วัน ทั้ง เช้า บ่าย ถึงเย็น บางวันถึงคำพยานโจทก์ขึ้นเบิกความต่อศาลแล้ว 14 ปาก จากที่อัยการยื่นบัญชีพยานโจทก์ไว้ทั้งหมด 57 คน ที่มาเบิกความแล้วเป็นตำรวจ 12 คน ทหาร 2 คน

ตีหนึ่งก่อนรุ่งเช้าวันที่ 28 พฤศจิกายน 2560 ตำรวจพึงทำบันทึกการจับกุมเสร็จ เอามาให้ผู้ต้องหา โดยกล่าวหาผู้ต้องหาทุกคน มีข้อหาร่วมกันทำร้ายร่างกายเจ้าพนักงาน ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ โดยมีและใช้อาวุธ

และเพราะข้อหาดังกล่าว ที่จำต้องใช้เงินประกันผู้ต้องหาหลายคน รวมมากกว่าล้านบาท เช้าวันรุ่งขึ้น เมื่อตำรวจยื่นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตฝากขังผู้ต้องหาระหว่างการสอบสวน และศาลอนุญาต พี่น้องทั้งหมดจึงจำต้องเดินเข้าคุก ด้วยไม่อาจจะหาเงินจำนวนมากมาประกันตัวได้ทัน

แต่จริงๆ แล้ว พี่น้องไม่มีอาวุธ ทั้งไม่ได้ทำร้ายเจ้าหน้าที่!!!!

ยังมีจากบันทึกการจับกุมที่กล่าวหาผู้ต้องหาทั้งหมดว่า ร่วมกับพวกที่หลบหนีปิดกั้นทางหลวง หรือกระทำความผิดประการใด บนทางหลวงในลักษณะที่อาจเกิดอันตรายหรือเสียหายแก่ยานพาหนะหรือบุคคล เดินขบวนในลักษณะที่เป็นการกีดขวางการจราจร

แต่พี่น้องล้วนแต่เดินมาด้วยความสงบเรียบร้อย ริมขอบถนน กำลังเจ้าหน้าที่ทั้งตำรวจ ทหารและอาสาสมัคร ได้มาตั้งแถวบนถนน ริมรั้วมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา เป็นแถว 4 แถวเรียงยาวปิดกั้น จากฟุตบอลไฮลั่น ตลอดถึงช่องทางเดินรถ เหลือให้รถผ่านด้านเข้าเมืองได้เพียง 1 ช่องทาง ก่อนที่พี่น้องประชาชนจะเดินมาถึงหลายๆ นาที่ เจ้าหน้าที่ได้ตั้งกรวยจราจรไว้ก่อนขบวนเดินจะมาถึง เพื่อให้รถวิ่งเบี่ยงเส้นทางออกด้านขวา เจ้าหน้าที่จึงเป็นผู้ปิดกั้นทางหลวง กีดขวางการจราจร ไม่ใช่ชาวบ้านผู้เดินเท้า

และเมื่อชาวบ้านเดินมาถึง ขณะรอการเจรจากับเจ้าหน้าที่ เพื่อขอผ่านทางไปกินข้าวกลางวัน ณ สถานที่ที่ได้แจ้งเจ้าหน้าที่ไว้ก่อนแล้ว เพราะขณะนั้นเป็นเวลาช่วงบ่ายสองโมง ซึ่งต่อมาผู้เฒ่าบางคนก็หัวข้าวจนเป็นลม ชาวบ้านทั้งหมดก็อยู่ภายในแนวกรวยแดงกั้นถนน ที่เจ้าหน้าที่วางไว้ก่อนแล้ว

...ยังมีประเด็นที่น่าสนใจที่จะต้องให้ชัดเจนกันต่อไปอีก

ไม่มีการแสดงหมายจับ หรือคำสั่งให้จับกุมใดๆ ก่อนการจับกุม เพราะที่ข้ามมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มีเสียงนายทหารพูดว่า **“มีคำสั่งมาตรา 44 ให้หยุดเดิน และการจับกุมก็ชัดเจนว่า ไม่ใช่ในขณะที่เกิดการกระทำความผิดซึ่งหน้า”**

ผู้ถูกจับกุมทั้งหมดในตอนเย็น ก่อนจะถูกจับกุม ก็ไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหา ไม่มีการแจ้งสิทธิตามกฎหมายใดๆ

ในวันที่ 27 พฤศจิกายน 2560 ณ สถานีตำรวจภูธรเมืองสงขลา สถานที่จับกุมคุมขังผู้ต้องหาคดีนี้ ตอนเวลาประมาณสามทุ่ม รองผู้กำกับ การรักษาราชการแทนผู้กำกับการ ได้มาแจ้งผู้ต้องหาทั้งหมดว่า จะแจ้งข้อหาและสอบสวนเพียง 4 คน ที่เหลือจะปล่อยตัวกันไว้เป็นพยาน ให้ทั้ง 4 คน ร่วมกับทนายความ รวมทั้งรองคณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ 2 ท่าน ที่มาเยี่ยมเยียนผู้ต้องหาถึงโรงพักในคืนนั้น นั่งรออยู่ในห้องประชุม ที่มีนักข่าวพร้อมกล้องอยู่เต็มห้อง รอผู้บังคับบัญชา มา แล้วจะสืบสวน 4 คน โชว์ความบริสุทธิ์ของการสืบสวน

แต่เมื่อรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ พลตำรวจเอกศรีวราห์ รังสิพราหมณกุล เดินเข้ามาในห้องประชุมเพียงไม่กี่นาที ก็กลับออกไปจากห้องประชุม โดยนายตำรวจแจ้งผู้ต้องหาว่าขอเวลาประชุมกันก่อน จนถึงตอนดึกในคืนนั้น บันทึกรับจับกุมที่ตำรวจทำเสร็จกลับกลายเป็น การกล่าวหาผู้ต้องหาที่ถูกจับกุมมาทุกคนทั้งหมด โดยมีชื่อพลตำรวจเอกศรีวราห์ เป็นชื่อแรกอำนวยการสั่งการ แต่เมื่อเป็นคดีไปถึงศาล กลับไม่มีชื่อพลตำรวจเอกศรีวราห์ ในบัญชีพยานโจทก์ที่อัยการยื่นต่อศาล

หากเพียงต้องการยื่นหนังสือร้องทุกข์ต่อนายกรัฐมนตรี นอกจากไม่มีโอกาสได้ยื่น กลับกลายเป็นผู้ต้องหา ถูกจับกุมคุมขัง จนเป็นจำเลยในศาล แล้วสังคมจะอยู่เย็นเป็นสุขได้อย่างไร

หลายกรณี รวมทั้งเรื่องนี้ ประชาชนล้วนแต่ยื่นหนังสือแล้ว ยื่นหนังสืออีก หลายหน่วยงาน หลายระดับชั้น ล้วนแล้วแต่เจียบหาย แถมยังมีมากกว่านั้นถึงขั้นบางหน่วยงานของรัฐกลับสนับสนุนส่งเสริมโครงการที่มีผู้คัดค้านเสียเอง หากไม่ให้สังคมสาธารณะได้รับรู้ ประชาชนจะอย่างไร โครงการที่ถูกที่ควร ที่ถูกต้องชอบธรรมจะเกิดขึ้นได้อย่างไร

การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในปัจจุบัน มีโอกาสที่จะกลับกลายเป็นคดี จึงจำเป็นที่ภาคประชาชนจะต้องเรียนรู้ ถอดบทเรียน เตรียมโอกาส แล้วเดินหน้าต่อไป...

[7]

เหมืองแร่ทองคำ...หายนะบนความหวังที่เลื่อนราง

โดย ญัฐวุฒิ อุปะ
กลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเนินมะปราง

“เขาบอกว่าถ้ามีเหมือง เราจะมีรายได้มากขึ้น
เราจะมั่งคั่ง ไม่ต้องออกไปทำงานข้างนอก
หรือใครไปทำงานที่อื่น ก็จะได้กลับมาทำงานใกล้บ้าน
ชุมชนจะเจริญกว่านี้ แล้วคุณภาพชีวิตเราจะดีขึ้น”

คำบอกเล่า ที่เป็นดังความหวังครั้งใหม่ของชุมชนบ้านเขาหม้อ หมู่ 9 ต.เขาเจ็ดยอด อ.ทับคล้อ จ.พิจิตร หมู่บ้านที่อยู่ในเขตรอยต่อพื้นที่ 3 จังหวัด คือ พิจิตร พิษณุโลก และเพชรบูรณ์ ที่ได้รับฟังจากหลายส่วนที่เข้ามาพูดคุยในหมู่บ้าน เรื่องการทำเหมืองแร่ ช่วงประมาณปี 2540 แม้ว่าจะยังไม่รู้รายละเอียดอะไรมาก และแทบมองไม่ออกหรือจินตนาการไม่ได้เลยว่า “เหมืองแร่ทองคำ” คืออะไร และมีการดำเนินการอย่างไรบ้าง โดยส่วนใหญ่มีข้อมูลเพียงว่า “บ้านเรามีทองคำ และทองคำจะทำให้เรามั่งคั่ง มีความเป็นอยู่ดีขึ้น เราจะไม่ลำบากแล้ว”

เพราะเมื่อกล่าวถึง “ทองคำ” ภาพที่นึกถึงคือสิ่งล้ำค่า บ่งบอกถึงความมั่งคั่ง เป็นเครื่องประดับที่หลายคนต้องการ และมีมูลค่าทางการตลาดเพิ่มขึ้นมาโดยตลอด ซึ่งนอกเหนือจากความต้องการใช้เป็นเครื่องประดับแล้ว ทองคำยังเป็นหลักประกันในการซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ รวมถึงการเป็นส่วนประกอบในกิจการต่างๆ เช่น ในเครื่องมือวิทยาศาสตร์ และอุปกรณ์ในยานอวกาศ เป็นต้น

ดังนั้น ในช่วงแรกอาจเรียกได้ว่า การเข้ามาของเหมืองแร่ทองคำเป็นดังภาพหวัง ภาพฝันครั้งใหม่ของคนบางส่วนในชุมชนขณะนั้น

ในประเทศไทย เริ่มทำ “เหมืองแร่ทองคำ” ครั้งแรก ในปี 2414 โดยเป็นการดำเนินการช่วงสั้นๆ ก่อนปิดตัวไป และกลับมาดำเนินการอีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 5 จนเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยในปี 2527 กรมทรัพยากรธรณี¹ (เปลี่ยนเป็นกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ หรือ กพร. เมื่อครั้งปฏิรูปกระทรวง ทบวง กรมเดือนตุลาคม 2545) ได้ดำเนินการสำรวจแร่ทองคำ และพบพื้นที่ศักยภาพของแร่ทองคำ 2 บริเวณใหญ่ คือ บริเวณขอบที่ราบสูงโคราชในท้องที่จังหวัดเลย หนองคาย เพชรบูรณ์ พิจิตร นครสวรรค์ ลพบุรี ปราจีนบุรี สระแก้ว ชลบุรี และระยอง กับบริเวณท้องที่จังหวัดเชียงราย ลำปาง แพร่ อุตรดิตถ์ สุโขทัย และตาก ส่วนบริเวณอื่นๆ ที่พบทองคำอยู่ด้วย อาทิ บ้านป่าร่อน อ.บางสะพาน จ.ประจวบคีรีขันธ์ บริเวณแหล่งโตะโมะ อ.สุคริพ จ.นราธิวาส บริเวณบ้านบ่อทอง อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี และมักพบปะปนอยู่ในลานแร่ดีบุก แถบจังหวัดกาญจนบุรี ภูเก็ต และพังงา เป็นต้น

ผลจากการค้นพบศักยภาพของแร่ทองคำดังกล่าว คณะรัฐมนตรีสมัยนั้นมีมติเห็นชอบ “นโยบายว่าด้วยการสำรวจและพัฒนาแร่ทองคำ” ตามที่กระทรวงอุตสาหกรรม โดยกรมทรัพยากรธรณีเสนอมา เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2530 เพื่อส่งเสริมให้เอกชนเข้ามาลงทุนสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำ หลังจากนั้น คณะรัฐมนตรียังมีมติเห็นชอบ “นโยบายการสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำ” ต่อมาอีกด้วย

นโยบายว่าด้วยการสำรวจและพัฒนาแร่ทองคำ พ.ศ. 2530

กระทรวงอุตสาหกรรม โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2530 ได้ออกประกาศ “นโยบายว่าด้วยการสำรวจและพัฒนาแร่ทองคำ” ซึ่งมีสาระสำคัญคือ กระทรวงอุตสาหกรรมจะส่งเสริมให้ภาคเอกชนสำรวจ และทำเหมืองแร่ทองคำได้ใน 2 กรณี คือ (1) ภาครัฐเปิดประมูลพื้นที่ กรณีนี้กระทรวงอุตสาหกรรม โดยกรมทรัพยากรธรณีกำหนดพื้นที่ เพื่อการพัฒนาเหมืองแร่ทองคำเป็นโครงการใหญ่ พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ

¹ เลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์, โครงการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านทรัพยากรแร่ กลุ่มนิเวศวัฒนธรรมศึกษา, 4 ธันวาคม 2552

และเงื่อนไขการขอสิทธิเป็นคราวๆ ไป (2) เอกชนขอสิทธิสำรวจโดยตรง ด้วยการขออาชญาบัตรพิเศษ โดยผู้ขอจะต้องเสนอผลประโยชน์พิเศษแก่รัฐ ทั้งในขั้นตอนการสำรวจและการทำเหมือง ซึ่งส่งผลให้พบแหล่งแร่ทองคำในเชิงพาณิชย์ 2 แห่ง ได้แก่

1) แหล่งแร่ทองคำที่ภูทับฟ้า ต.เขาหลวง อ.วังสะพุง จ.เลย ของบริษัท ทุ่งคำ จำกัด ในพื้นที่โครงการขนาดใหญ่ที่เปิดประมูล

2) แหล่งแร่ทองคำในพื้นที่รอยต่อของ จ.พิจิตรและ เพชรบูรณ์ ของบริษัท อัครา ไมนิ่ง จำกัด ในพื้นที่ที่ส่งเสริมให้เอกชนขออาชญาบัตรพิเศษสำรวจแร่

จากผลสำเร็จของนโยบายดังกล่าว ทำให้บริษัท อัครา เปิดดำเนินการทำเหมืองแร่ทองคำ และเงินในแหล่งชาติรี ตั้งแต่ปี 2543 และชาติรีเหนือเมื่อปี 2551 รวมพื้นที่ทั้ง 2 แหล่งประมาณ 5,463 ไร่

ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีพื้นที่ทำเหมืองแร่ที่ได้ประทานบัตรกว่า 1,500 แปลง เฉพาะแปลงแร่ทองคำที่ได้รับประทานบัตร หรือใบอนุญาตให้ขุดแร่ ได้มีทั้งหมด 33 แปลง และมีพื้นที่อีก 16 แปลง ที่ได้รับอาชญาบัตรหรือใบอนุญาตสำรวจแร่ โดยบริษัทที่ได้รับประทานบัตรมีทั้งหมด 6 แห่ง ซึ่งบริษัท อัครา ไมนิ่ง จำกัด² เป็น 1 ใน 6 บริษัท ที่ได้รับประทานบัตรในการดำเนินการในเขตรอยต่อ 3 จังหวัด คือ พิจิตร พิษณุโลก และเพชรบูรณ์ โดยมีทั้งหมด 14 แปลง แบ่งเป็นที่ ต.เขาเจ็ดยอด อ.ทับคล้อ จ.พิจิตร 8 แปลง และอยู่ใน ต.ท้ายดง อ.วังโป่ง จ.เพชรบูรณ์ จำนวน 6 แปลง ดังนี้

แปลงที่ 1 มีพื้นที่ 93 ไร่ 1 งาน 77 ตารางวา สิ้นอายุประทานบัตรแล้ว ตั้งแต่ 2 ธันวาคม 2555

แปลงที่ 2 ขนาดพื้นที่ 299 ไร่ 1 งาน 92 ตารางวา ซึ่งได้ประทานบัตร ตั้งแต่ 19 มิถุนายน 2543 – 18 มิถุนายน 2563

² <https://thaipublica.org/2013/12/gold-mining-1/> , 8 ธันวาคม 2556

ส่วนอีก 4 แปลง ได้รับสัมปทานช่วง 21 กรกฎาคม 2551 – 20 กรกฎาคม 2571 รวมพื้นที่ 1,155 ไร่ 6 งาน 16 ตารางวา ทั้งนี้เห็นได้ว่าบริษัท อัครา ไมนิ่ง จำกัด เป็นบริษัทที่ทำเหมืองแร่ทองคำที่ใหญ่ และเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย

อย่างไรก็ดี ได้มีการเริ่มดำเนินการเหมืองแร่ทองคำหลังจากปี 2543 โดยเริ่มจากโครงการเหมืองแร่ชาตรี ประกอบด้วย เหมืองแร่ชาตรีใต้ ซึ่งเป็นโครงการแรกเริ่มดำเนินการผลิตเชิงพาณิชย์ เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2544 จำนวน 5 แปลง ครอบคลุมพื้นที่ 1,400 ไร่ โดยได้รับประทานบัตรในปี 2543 และหมดอายุในปี 2563 ขณะที่ โครงการเหมืองแร่ชาตรีเหนือ เริ่มดำเนินการผลิตเชิงพาณิชย์ เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2551 จำนวน 9 แปลง ครอบคลุมพื้นที่ 2,500 ไร่ โดยได้รับประทานบัตรในปี 2551 และหมดอายุในปี 2571 ทั้งนี้ การดำเนินการในช่วงแรกอยู่ในพื้นที่ตามสัมปทาน ซึ่งเป็นพื้นที่ไม่กว้างมากนัก และยังไม่เห็นผลกระทบ รวมถึงคนในชุมชนส่วนใหญ่ก็ทำงานในเหมือง การดำเนินงานจึงเป็นไปตามปกติในระยะแรก

จากกระบวนการทำเหมืองแร่ทองคำที่เหมืองทองของบริษัท อัคราฯ นั้น โดยทั่วไปจะมีการระเบิดทุกวัน วันละ 1 ครั้ง ในการระเบิดแต่ละครั้งจะใช้ระเบิดถึง 7,500 - 12,000 กิโลกรัมโดยประมาณ และระเบิดในช่วงเวลา 12.00 น. ซึ่งชุมชนจะได้ยินเสียงระเบิด รับแรงสั่นสะเทือน รับฝุ่นถึง 365 ครั้งต่อปี จากการใช้ระเบิดในแต่ละปีประมาณ 1,850 ตัน ซึ่งเป็นปริมาณที่สูงมาก ทั้งนี้เมื่อมีการระเบิด ผลที่ตามมาก็คือ เสียงดัง แรงสั่นสะเทือน และฝุ่นที่ปลิวตามลม ซึ่งทั้งสามสิ่งนี้ล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อชุมชน

แม้แรงสั่นสะเทือนอาจจะดูเป็นเรื่องที่ไกลตัว แต่เมื่อสะสมเป็นเวลานาน อาจมีผลต่อการร้าวของโครงสร้างบ้านเรือน หรือสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ ขณะที่เสียงเกิดผลกระทบได้ทั้งระยะสั้นและระยะยาว ตั้งแต่เกิดความรำคาญ หงุดหงิด เครียด รบกวนการนอนหลับ หูอื้อ หูตึง และอาจทำให้สูญเสียการได้ยินอย่างถาวรในที่สุด ส่วนฝุ่น ไม่เพียงทำให้สกปรก ระคายเคืองเมื่อเข้าตา หรือเป็นโรคทางเดินหายใจเท่านั้น แต่จริงๆ แล้วในฝุ่นประกอบด้วยสารเคมีที่ใช้ในการ

ระเบิด เมื่อสัมผัสผิวหนัง หรือปนเปื้อนในน้ำก็จะเป็นอันตราย เช่น ถ้าใช้อาบน้ำก็อาจเกิดผื่นคัน ตุ่มใส และแผลพุพองได้ เป็นต้น

ไม่เพียงเท่านั้น เมื่อระเบิดหินที่ปิดทับสายแร่ทองคำ จะมีหินจำนวนมาก ซึ่งไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ใดๆ ได้ เพราะเป็นหินที่ไม่มีทองคำ โดยหินจะแบ่งได้ 2 ประเภท คือ กลุ่มหินที่มีศักยภาพในการก่อฤทธิ์ให้เป็นกรด (PAF หรือ Potentially Net Acid Forming) จะมีปริมาณกำมะถันมากกว่าคาร์บอนेट และกลุ่มหินที่ไม่มีศักยภาพในการก่อฤทธิ์ให้เป็นกรด (NAF หรือ Non Acid Forming) ซึ่งมีปริมาณกลุ่มแร่คาร์บอนेटมากกว่ากำมะถัน โดยที่หินในกลุ่ม PAF จะก่อให้เกิดการรั่วไหลของกรดจากกองหินได้ หากมีมาตรการป้องกันที่ไม่ดีพอ ซึ่งปฏิกิริยานี้จะเกิดขึ้นในกระบวนการต่างๆ ของการเปิดหน้าดินทำเหมือง

ทั้งนี้ การไหลของกรดจากมูลหิน เป็นผลมาจากปฏิกิริยาของออกซิเจนในอากาศกับแร่ที่มีกำมะถันเป็นองค์ประกอบ พร้อมกับมีน้ำไหลผ่านชั้นหิน พาเอาสิ่งที่ได้จากการออกซิเดชันออกมา ก่อให้เกิดกรดซัลฟิวริกและสารอื่นๆ กระบวนการนี้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม คือ การรั่วซึมของสภาพความเป็นกรดได้ผิวดิน หรือการชะล้างความเป็นกรดผิวดิน และการเคลื่อนที่ของโลหะต่างๆ เนื่องมาจากกระบวนการรั่วซึมของกรด

อย่างไรก็ตาม กองมูลหินในโครงการชาตรีใต้ และชาตรีเหนือมี 9 พื้นที่ กินเนื้อที่กว่า 3,477,505 ตารางเมตร หรือ 2,147 ไร่ ซึ่งถือเป็นพื้นที่ที่กว้างมาก โดยมีกองหินแต่ละกองสูงกว่า 30 เมตร

ขณะที่สินแร่ หรือหินซึ่งมีทองคำ จะเข้าสู่กระบวนการแต่งแร่ คือ แยกทองคำจากหิน โดยบดหินให้ละเอียดจนเป็นโคลน (slurry) แล้วนำไปแช่ในไซยาไนด์ (cyanide) เพื่อแยกทองคำจากดินโคลนให้อยู่ในสารละลาย เดิมเมสส์ถ่านกัมมันต์เพื่อดูดซับทองคำก่อนชะล้างด้วยกรดเกลือ จากนั้นใช้กระแสไฟฟ้าเพื่อแยกทองคำอีกครั้งหนึ่ง จึงจะได้ทองคำที่มีสิ่งปนเปื้อนน้อยที่สุด พร้อมส่งไปทำให้บริสุทธิ์ที่ต่างประเทศ รองรับการแปรรูปต่อไป

การแต่งแร่นี้ใช้สารเคมีเข้ามาเกี่ยวข้องหลายอย่าง โดยเฉพาะไซยาไนด์ ซึ่งเป็นสารเคมีที่ร้ายแรงมาก ไซยาไนด์จะปะปนอยู่กับโคลนซึ่งแยกทองคำออกแล้ว ในรูปของโซเดียมไซยาไนด์ (NaCN) ดินโคลนเหล่านี้จะถูกส่งไป

ยังบ่อกักเก็บกากโลหะกรรม หรือ ‘บ่อไฮยาไนต์’ โดยเฉพาะ และไฮยาไนต์ยังถูกปล่อยออกมาในรูปของก๊าซไฮโดรเจนไฮยาไนต์ (HCN) ในขั้นตอนการแยกทองคำด้วยไฟฟ้าอีกด้วย

บ่อกักเก็บกากโลหะกรรม ปัจจุบันมีขนาด 200 ไร่ และในอนาคตจะสร้างอีก 1 บ่อ ซึ่งมีขนาด 606 ไร่ โดยอยู่ห่างจากคลองสายยางรัง ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของโครงการเพียง 1 กิโลเมตร นับว่าเสี่ยงต่อการรั่วไหลรั่วซึมลงสู่แหล่งน้ำได้ง่าย

ทั้งนี้ หากบ่อไฮยาไนต์เกิดการรั่วไหล ไฮยาไนต์จะปนเปื้อนตามดิน และแหล่งน้ำเกิดอันตรายได้ เพราะพิษของไฮยาไนต์นั้น ถ้ากินหรือสูดดมเข้าไปในปริมาณน้อย จะมีอาการปวดหัว วิงเวียน คลื่นไส้ อาเจียน ระคายเคืองจมูก คอ ปาก กล้ามเนื้อแขนขาล้า หายใจลำบาก แต่ถ้าได้รับในปริมาณมากจะทำให้หมดสติ และถึงตาย โดยไฮยาไนต์ปริมาณแค่เมล็ดข้าวสารสามารถทำให้ถึงตายได้³

จากกระบวนการดำเนินการทำเหมืองดังกล่าว ชุมชนเริ่มสัมผัสได้ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ทั้งผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและวิถีชุมชน รวมถึงคนในชุมชนบางส่วนเริ่มมีอาการป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุในช่วงแรก และเริ่มมีการยื่นข้อร้องเรียน ขอความเป็นธรรม และแสดงความไม่เห็นด้วยกับการขยายแปลงสัมปทาน รวมถึงคัดค้านการขอประทานบัตร ไม่ให้ดำเนินการทำเหมืองต่อไปในพื้นที่ ดังเป็นจุดเริ่มต้นมหากาพย์การต่อสู้ เพื่อหยุดเหมืองทองจากนั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ตัวอย่างแผ่นป้ายคัดค้านเหมืองทองในชุมชน ที่ยังคงมีให้เห็นอยู่จนถึงในปัจจุบัน

³โสธิดา นุราช, โครงการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านทรัพยากรแร่ กลุ่มนิเวศวัฒนธรรมศึกษา, 5 ธันวาคม 2552

ยกตัวอย่างเช่น เมื่อ 2 มีนาคม 2548 ชาวบ้านทำหนังสือคัดค้านการขอประทานบัตรถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เขาเจ็ดลูก นายอำเภอทับคล้อ ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจิตร และอุตสาหกรรมจังหวัดพิจิตร เนื่องจากเกรงว่า จะได้รับผลกระทบกระเทือนทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมและชุมชน อีกทั้งผู้ที่อยู่ในเขตคำขอประทานบัตรเลขที่ 4/2546 และ 6/2546 ถูกละเมิดสิทธิรอนสิทธิ ชาวบ้านได้เรียกร้องเสนอแนะให้ทางบริษัท อัคราฯ ดำเนินการโยกย้ายชาวบ้านที่จะได้รับผลกระทบออกจากพื้นที่

19 กรกฎาคม 2551 มีการทำหนังสือตอบ กพร. โดยอ้างถึงหนังสืออก.0503/3223 ลงวันที่ 26 มิถุนายน 2551 เนื่องจากการปิดประกาศการขอประทานบัตรของบริษัท อัคราฯ ตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงความคิดเห็นนั้น ผลปรากฏว่าในการประชุมหมู่บ้าน มีชาวบ้านคัดค้านเกินกึ่งหนึ่ง และแสดงความคิดเห็นคัดค้านภายใน 20 วันมาแล้ว

อีกทั้งก่อนหน้านี้ ในปี 2548 ในวันที่ปิดประกาศการขอประทานบัตรของบริษัท อัคราฯ จากอุตสาหกรรมพิจิตร ยังมีผู้มีที่ดิน ที่มีเอกสารสิทธิ์อยู่ในเขตคำขอประทานบัตรเลขที่ 4/2546 และ 5/2546 อยู่ ซึ่งถือว่าผิดกฎหมาย รวมถึงในการขอความเห็นชอบเรื่องการอนุญาตประทานบัตรจาก อบต. เขาเจ็ดลูก ที่ผู้ขอฯ ได้รับความเห็นชอบไปนั้นเป็นการกระทำโดยมิชอบ โดยไม่ฟังเสียงคัดค้านจากชุมชน⁴

22 มกราคม 2554 ฟันองเครือข่ายในพื้นที่ 3 จังหวัด เขตรอยต่อ จ. พิจิตร เพชรบูรณ์ และพิษณุโลก รวมตัวกันไปร่วมเวทีรับฟังความคิดเห็น เพื่อกำหนดขอบเขต และแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ซึ่งดำเนินการจัดเวทีโดยมหาวิทยาลัยนเรศวร โดยชาวบ้านต่างแสดงความคิดเห็นแย้งการทำประชาพิจารณ์ เนื่องจากเกรงว่าจะเป็นการให้ความเห็นชอบให้บริษัทฯ ดำเนินการเหมืองแร่ทองคำ ในส่วนที่ได้รับอนุญาตบัตรพิเศษอีกประมาณ 1

⁴ การศึกษารูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชนฯ กรณีกระบวนการจัดทำรายงาน (Environmental Impact Assessment: EIA) กรณีศึกษา: เหมืองแร่ทองคำ จ.พิจิตร

แสนไร่ และนำเสนอถึงผลกระทบในหลายด้าน ทั้งเรื่องมลพิษ สิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ รวมทั้งทรัพยากรในพื้นที่ซึ่งจะถูกทำลายไปจากการทำเหมือง

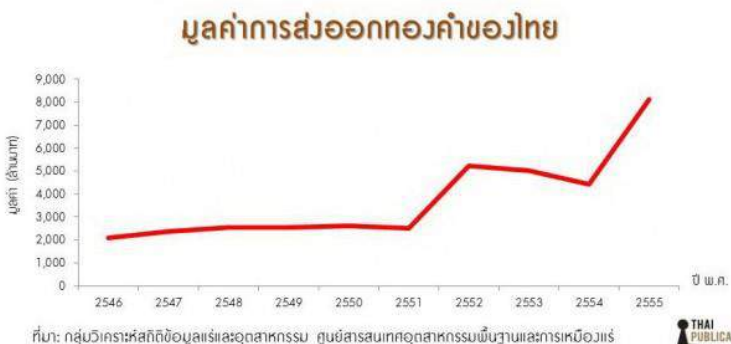
นอกจากนี้ ยังมีการเคลื่อนไหวและยื่นข้อร้องเรียน ขอกังวลต่อหน่วยงานในพื้นที่ และหน่วยงานส่วนกลางที่เกี่ยวข้องมาโดยตลอด แต่เหมืองก็ยังสามารเปิดดำเนินการต่อไปได้ ซึ่งการต่อสู้ของพี่น้องเครือข่ายตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นำมาสู่การมีมติความจนถึงในปัจจุบันนี้ และยังมีหลายคดีอยู่ในชั้นศาลที่ต้องต่อสู้กันอีกยาวนาน

อนึ่ง ประเด็นที่ว่า ประเทศไทยได้ประโยชน์จากการอนุญาตให้มีการทำเหมืองแร่ทองคำนั้น คงไม่สามารถพูดได้เต็มปากนัก โดยต้นเดือนสิงหาคม 2549 เว็บไซต์คมชัดลึกรายงานว่า บริษัท อัคราฯ ทำรายได้ไม่ต่ำกว่าปีละพันล้านบาท แต่เสียค่าธรรมเนียมให้รัฐเพียงร้อยละ 2.5 โดยมีผู้ถือหุ้นเป็นชาวออสเตรเลียทั้งหมด หลักเสียงไม่ให้คนไทยเข้าไปมีส่วนตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งยังกว้านซื้อที่ดินจากชาวบ้านใน จ.พิจิตร และ จ.เพชรบูรณ์ กว่า 2,000 ไร่ เพื่อทำเหมือง ขุดทองเพิ่ม พร้อมมีความพยายามขอสนับสนุนการลงทุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (บีโอไอ) เพิ่ม เพื่อดึงเงินภาษี

นับเป็นเวลา 5 ปีแล้วที่บริษัทฯ ขุดทองส่งออกนอกประเทศ แต่ให้ผลประโยชน์กลับคืนประเทศไทยน้อยกว่าที่ควรจะเป็น คือ 1) การพยายามขอยกเว้นภาษีจากบีโอไอ 2) การเสียค่าภาคหลวงแร่เพียงร้อยละ 2.5 ตามกฎหมายเดิม ซึ่งเป็นกฎหมายเก่าที่ใช้มานานหลายสิบปี 3) ในการขอบีโอไครั้งแรกมีเงื่อนไขว่า ภายใน 5 ปี ต้องจัดสรรให้คนไทยเป็นหุ้นส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 51 โดยจะครบกำหนดภายในปี 2549 แต่บริษัทฯ พยายามยื่นเรื่องไปบีโอไอ เพื่อขอต่อรองการกระจายหุ้นให้คนไทย

นายสันต์ พานิช กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กล่าวถึงข้อสรุปผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีเหมืองแร่ทองคำและเงินบริเวณ ต.เขาเจ็ดยอด อ.ทับคล้อ จ.พิจิตร โดยระบุว่า บริษัทฯ ได้รับรายได้จากการขุดเหมืองแร่ทองคำเป็นเงินเกือบ 1 หมื่นล้านบาท และเสียภาษีให้รัฐเพียง 300 ล้านบาท

ถือเป็นการทำเหมืองแร่ที่ไทยได้รับประโยชน์อย่างไม่คุ้มค่า เพราะบริษัทเป็นของต่างชาติ 100%⁵

หากพิจารณาข้อมูลจากรายงานจะพบว่า ในมิติของชุมชน การมีเหมืองแร่ทองคำไม่ได้ทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามคำกล่าวอ้างในระยะแรก รวมทั้งยังนำผลกระทบมาสู่ชุมชนทั้งด้านสิ่งแวดล้อม การล่มสลายของวิถีชีวิตชุมชน การเจ็บป่วยที่ยังรอการพิสูจน์และรักษา ความสวยงามและคุณค่าของชุมชนที่เคยมี ไม่สามารถเรียกกลับคืนมาได้อีกแล้ว รวมถึงประเด็นที่ว่าเหมืองทองสร้างเศรษฐกิจของชาติ คงเป็นคำกล่าวที่ไม่อาจใกล้เคียงกับความเป็นจริงได้เลย เมื่อการอนุญาตให้บริษัทข้ามชาติมากอบโกยทรัพยากรของประเทศแล้วเสียค่าธรรมเนียมให้รัฐเพียงร้อยละ 2.5 หรือเท่ากับว่า เขาหาประโยชน์จากทรัพยากรบ้านเราได้ 100 บาท จ่ายคืนเราเพียง 2 บาท 50 สตางค์ ทั้งยังมีแนวโน้มในการส่งออกเพิ่มขึ้น ซึ่งหมายถึงผลประโยชน์ของบริษัทข้ามชาติที่เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

⁵ <http://www.komchadluek.net/> , สิงหาคม 2549

พัฒนาการการทำเหมืองแร่ เขตรอยต่อ 3 จังหวัด
(พิจิตร พิษณุโลก และเพชรบูรณ์)

หน้างานบริเวณเขาหม้อ (แปลงสัมปทานเดิมฝั่งเพชรบูรณ์)

การบุกเบิกหน้างานบริเวณเขาหม้อ (แปลงสัมปทานใหม่ ฝั่งพิจิตร ตุลาคม 2551)

หลุมระเบิดหินและกองแร่บริเวณการทำเหมือง ปี 2558

ในวันนี้ ชุมชนบ้านเขาหม้อ ต.เขาเจ็ดยอด อ.ทับคล้อ จ.พิจิตร ซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่มีการทำเหมืองแร่ แทบไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นชุมชนได้อีกต่อไปแล้ว

เนื่องจากบ้านเรือนที่เคยมีมากกว่าร้อยหลัง เหลือไม่ถึงสิบหลัง ภาพโรงเรียนร้าง วัดที่ก่อสร้างไม่เสร็จและไม่มีการดำเนินการต่อ ผู้คนที่เคยมีกิจกรรมร่วมกัน มีวิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรม ไปมาหาสู่กัน ไม่มีให้เห็นอีกแล้ว

ภาพแทนที่ของบ้านเขาหม้อในวันนี้ คือ กองภูเขาหินขนาดมหึมา หลุมขนาดใหญ่จากการระเบิดหิน ที่มองเข้าไปเห็นรถชนแร่ แม้คันใหญ่มาก แต่เหลือเพียงแท่งล่องไม้ขีดไฟเมื่อเทียบกับภูเขาหินกองใหญ่

ภาพการทำเหมืองแร่ที่หยุดดำเนินการชั่วคราวจากคำสั่งหัวหน้า คสช. โดยใช้มาตรา 44 ระงับการดำเนินการเหมืองทองทั่วประเทศ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2560 แต่ยังไม่มีความชัดเจนว่าจะเปิดต่อหรือฟื้นฟูอย่างไร

ภาพที่แต่ละบ้านต้องมีถังเก็บน้ำของตนเอง ที่ต้องนำน้ำจากนอกพื้นที่มาอุปโภคบริโภค ภาพพี่น้องต้องรับคุปองเพื่อไปแลกผัก ที่นำมาจากนอกพื้นที่มาใช้ในการประกอบอาหารรับประทาน เนื่องจากไม่สามารถปลูกผักได้ในพื้นที่ หรือหากปลูกแล้วบริโภค ก็มีความกังวลเรื่องสารพิษตกค้าง จึงแทบไม่มีใครกล้ากิน ภาพกลุ่มชาวบ้านที่ยังยืนหยัดต่อสู้ นอกจากจะป่วยด้วยการมีสารโลหะหนักในร่างกายเกินค่ามาตรฐานแล้ว ยังต้องเดินทางไปศาลหรือหน่วยงานต่างๆ ในแต่ละเดือนมากกว่าได้อยู่บ้านของตนเอง

“เขาหม้อ” ในวันนี้ จึงเป็นชุมชนที่ **“เคยเป็น”** ชุมชนมาก่อน ซึ่งหากจะกล่าวคำว่า **“ชุมชนล่มสลาย”** ก็คงไม่ไกลจากความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากนัก การทำลายสิ่งแวดล้อม ทำลายพื้นที่ผลิตอาหาร ทำลายวิถีวัฒนธรรมชุมชน ทั้งไว้เพียงเศษซากการพัฒนา คราบน้ำตาและชีวิตคนไทย ในขณะที่ทองคำที่ได้ถูกส่งไปสร้างมูลค่าในต่างแดน ในอีกมุมหนึ่ง ฝ่ายนโยบายกลับยังมองการขายทรัพยากรประเทศเป็นโอกาสทางเศรษฐกิจ ยังคงมีการพยายามผลักดันการทำเหมืองไว้ในยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นประเด็นที่ยังคงต้องติดตามต่อไป

[8]

บทเรียนจากเขาหม้อ พิจิตร สู่เนินมะปราง พิษณุโลก

โดย ญัฐฉิ อุปะ

กลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเนินมะปราง

“ไหนดว่ามีเหมืองแล้วเศรษฐกิจจะดี จะรวยขึ้น

เราไปดูที่เขาหม้อมาแล้ว มันไม่ใช่บ้านก็หาย

เหมือนชุมชนร้างเลย สารพิษก็เยอะ ปลุกอะไรก็ได้กิน

คนป่วยก็เยอะ ไหนดจะมีคดียีก เดินทางไปศาลตลอดแทบไม่ได้กลับบ้าน
ต้นไม้ที่เคยมีก็ไม่มี มีแต่หลุมระเบิด เราไม่อยากให้บ้านเราเป็นแบบนี้

เราอยากอยู่กับการทำเกษตร อยู่กับอากาศดีๆ แบบนี้

เรายืนยัน และอยากส่งเสียงบอกกับทุกๆ คนว่า เราไม่อยากได้เหมือง”

คำยืนยันจากกวางพุดคุดของชุมชนบ้านเขาเขียว ต.วังโพรง อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก ชุมชนเล็กๆ เขตรอยต่อกับ ต.เขาเจ็ดยอด อ.ทับคล้อ จ.พิจิตร ที่เป็นที่ตั้งของเหมืองแร่ทองคำที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ที่ซึ่งมีความพยายามที่จะขยายพื้นที่การทำเหมืองแร่มาในเขต อ.เนินมะปราง ด้วยการขออนุญาตจาก อบต.พิเศษแร่ทองคำและรับจดทะเบียนไว้เป็นคำขอที่ 19 - 27/2554 เพื่อการสำรวจศักยภาพแร่และประกอบการขอสัมปทาน โดยมีทั้งหมด 9 คำขอ บนเนื้อที่ 75,669 ไร่ ในพื้นที่ ต.บ้านม่วง ต.วังโพรง ต.ไทรย้อย ต.วังยาง และ ต.บ้านน้อยชุมชี่เหล็ก ของ อ.เนินมะปราง ซึ่งสร้างความกังวลให้กับคนในชุมชนเกี่ยวกับความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และวิถีการประกอบอาชีพ ที่ส่วนใหญ่ทำการเกษตร และไม่มีอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

ภายหลังจากทราบข่าว ชุมชนบ้านเขาเขียวเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีการขออนุญาตจาก อบต.พิเศษในการสำรวจแร่ จากบทเรียนที่ชุมชนได้เรียนรู้ และเห็นโดยประจักษ์และสรุปร่วมกันทั้งชุมชนแล้วว่า “เหมืองแร่คือภัยนะ” ไม่ใช่ความหวังอีกต่อไป คนในชุมชนก็ได้พูดคุย และติดตามนโยบายที่เกี่ยวข้อง รวมถึง

ส่งเสียงยืนยันและลุกขึ้นมาปกป้องวิถีชีวิตการทำงานเกษตร และพื้นที่ผลิตอาหาร ตลอดเวลากว่าสิบปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อเหมืองแร่ไม่ใช่คำตอบอีกต่อไป ชุมชนยืนยันถึงสิทธิชุมชน วิถี การเกษตรและสิ่งแวดล้อมที่ดี จึงได้มีการเปิดวงพูดคุยกันในชุมชน รวบรวมทุน ทั้งทางเศรษฐกิจและทางสังคม นำไปสู่การตั้งสมมติฐานและกำหนดแผนงาน ร่วมกัน โดยหยิบยกประเด็นที่เป็นมายาคติที่มาพร้อมกับการพัฒนาขนาดใหญ่ เสมอว่า “เมื่อมีแล้วจะรวย” โดยใช้ชุดประสบการณ์จากกรณีเหมืองทอง จ.พิจิตร มาเป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบว่า สิ่งที่ชุมชนมี และสิ่งที่ได้จากการทำเหมือง สิ่ง ไหนที่ควรอยู่กับชุมชนต่อไป

“ชุมชนบ้านเขาเขียว” สร้างรูปธรรมของชุมชนด้วยการประเมินคุณค่า จากสิ่งที่ชุมชนมีให้เป็นมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อแสดงถึงศักยภาพของพื้นที่ และเป็นการยืนยันถึงความเหมาะสมในการเป็นพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ผลิต อาหาร และสร้างเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางอาชีพและรายได้ของชุมชน ผ่านการ ปรัชญาหรือถึงแนวทางในการเก็บข้อมูลรายได้จากภาคการเกษตรของชุมชน โดยส่วนหนึ่งได้รับความช่วยเหลือให้คำแนะนำ และแนวทางในการดำเนินการ เก็บข้อมูลจาก ผศ.ดร.ปิยะรัตน์ นิยมพิทักษ์พงศ์ จากคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มูลนิธิคนเพียงไพร่ ชมรมพิทักษ์ธรรมชาติ (คนกับป่า) จ. พิษณุโลก รวมถึงสำนักงานคณะกรรมการ สุขภาพแห่งชาติ และพี่น้องเครือข่ายที่เข้า มาร่วมพูดคุยกำหนดแผนการทำงาน ทั้งใน ด้านการสร้างองค์ความรู้ การสื่อสาร สาธารณะ การจัดทำฐานข้อมูล ซึ่งเป็น ประเด็นสำคัญที่จะตอบว่า “ไม่มีเหมือง เรา ก็มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้” โดยมีสิ่งแวดล้อม และสุขภาพที่ดี ด้วยการออกแบบเครื่องมือ เก็บข้อมูล ที่เข้าใจง่าย ทั้งกับผู้เก็บข้อมูล และผู้ให้ข้อมูล มีกระบวนการออกแบบ แบบสอบถามร่วมกัน และทดลองเก็บข้อมูล

โดยกลุ่มนักวิจัยชุมชนบ้านเขาเขียว จากนั้น ได้สรุปบทเรียน ปรับแก้แบบสอบถาม และกำหนดแผนการทำงานร่วมกัน

ความมุ่งหมายหนึ่งในการดำเนินการครั้งนี้ คือ การสร้างความตระหนักให้กับคนในชุมชนให้เห็นคุณค่าของบ้านตัวเอง และลุกขึ้นมาพัฒนาการทำงาน และชุดข้อมูลชุมชนด้วยคนในชุมชนเอง โดยการสร้างเครื่องมือที่ง่ายต่อความเข้าใจในการลงพื้นที่ จัดเก็บข้อมูลและประมวลผล ซึ่งเป้าหมายหลัก คือ ให้อคนในชุมชนได้ “รับรู้” และ “เรียนรู้” สิ่งต่างๆ จากการทำงาน รวมถึงสามารถนำชุดข้อมูลไปอธิบายหรือนำเสนอสู่สาธารณะได้จริง

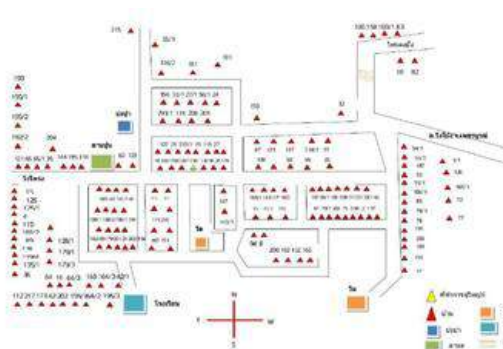
อนึ่ง ปัจจัยที่ควรตระหนักในการพัฒนาชุดข้อมูลคือ “เสียงจากแนวราบ” หรือคนในชุมชนเป็นผู้กำหนดหัวข้อในการวิเคราะห์และพัฒนาข้อมูลชุมชน ดังนั้น การระดมคำถามและสิ่งที่ชุมชนสนใจอยากรู้ เป็นจุดเริ่มต้นในการออกแบบกระบวนการทำงานที่สำคัญ โดยเริ่มจาก Problem Tree หรือการใช้เครื่องมือต้นไม้ปัญหาในการวิเคราะห์ จากนั้นจึงนำไปสู่การลงมือทำ สรุปบทเรียนร่วมกัน (learning by doing) และปรับแผนงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ วิถีแนวปฏิบัติของชุมชนอย่างเป็นธรรมชาติ

จากการระดมปัญหาอันนำไปสู่การตั้งคำถาม และออกแบบกระบวนการหาคำตอบนั้น พบว่าประเด็นสำคัญที่ชุมชนจะร่วมหาคำตอบเป็นชุดข้อมูลสนับสนุนแนวคิดเพื่อเป็นเสียงยืนยันต่อสาธารณะ คือ การพัฒนาชุดข้อมูล “รายได้ภาคการเกษตร” เพื่อไปเปรียบเทียบกับการใช้ประโยชน์ที่ดินในลักษณะอื่นๆ ภายใต้แนวคิดรวบยอดว่า “เรามีทองคำบนดินแล้ว และมันคือทองคำที่ยังยืม”

การเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งคือการพัฒนาชุดข้อมูลรายได้ภาคการเกษตรระดับอำเภอ และการเก็บข้อมูลการเกษตรระดับหมู่บ้าน โดยมีพื้นที่ศึกษาที่บ้านเขาเขียว ต.วังโพรง เป็นพื้นที่นำร่องเริ่มดำเนินการ มีแผนงานเป็นรูปแบบ และกระบวนการในการจัดทำข้อมูล ก่อนขยายไปสู่ชุมชนที่สนใจข้างเคียง

อย่างไรก็ดี ขั้นตอนการเก็บข้อมูลนั้นจะใช้วิธีการพัฒนาคนในชุมชนให้เป็น “นักวิจัยชุมชน” โดยมีกระบวนการทดลองความเข้าใจในเครื่องมือ และการ

กรอกข้อมูล ซึ่งกลุ่มนักวิจัยชุมชนและ อสม.ในชุมชนบ้านเขาเขียวจะเป็นผู้ลงเก็บข้อมูล โดยการแบ่งกันเก็บตามคุ้มในหมู่บ้าน กระจายตามการดูแลคนของ อสม. โดย 1 คนดูแลคน 10 คน ดังนั้น การเก็บข้อมูลก็ใช้สัดส่วนเดียวกันคือ อสม.1 คน เก็บแบบสอบถามคนในหมู่บ้าน 10 คน จนครบตามเป้าหมายในการเก็บข้อมูล

แผนที่ชุมชนบ้านเขาเขียว

ไม่เพียงเท่านั้น การสรุปข้อมูลเพื่อเรียนรู้ และเห็นผลสรุปจากการเก็บข้อมูลร่วมกัน นอกจากจะทำให้เห็นถึงภาพรวมรายได้ภาคการเกษตรของชุมชนแล้ว ยังมีการแลกเปลี่ยนถึงความเหมาะสมของแบบสอบถาม วิธีการ ช่วงเวลา ปัญหาอุปสรรค เพื่อปรับแผนงานในการทำงานครั้งต่อไปอีกด้วย

ทั้งนี้ จากการค้นคว้าและสรุปผลการศึกษา ข้อมูลจากสำนักงานเกษตรอำเภอเนินมะปราง จ.พิษณุโลก เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2558 พบว่า รายได้จากการปลูกพืชเศรษฐกิจของ อ.เนินมะปราง ชุมชนเนินมะปรางมีรายได้จากภาคการเกษตรกว่า 5,337,061,666 บาท จากพืชกว่า 10 ชนิด ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเขียวผิวมัน มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน มะม่วง ลำไย ทุเรียน สับปะรด ปาล์มน้ำมัน และยางพารา ซึ่งหากมองในมิติของการเป็นพื้นที่ผลิตอาหารนั้นชุมชนเนินมะปรางปลูกข้าว นอกจากเพื่อบริโภคแล้ว ยังสามารถขายสร้างรายได้ โดยมีพื้นที่ปลูกข้าวนาปี 105,907 ไร่ ได้ผลผลิต 56,210 ตัน/ปี คิดเป็นมูลค่า 707,068,350 บาท/ปี

อย่างไรก็ตาม หากดูเฉพาะผลผลิตที่เป็น “มะม่วง” จะพบว่า ชุมชนเนินมะปรางมีรายได้จากการขายมะม่วง โดยเป็นมะม่วงตามฤดูกาล มีมูลค่ากว่า 3,248,000,000 บาท จากผลผลิต 55,998 ตัน/ปี บนพื้นที่ปลูกมะม่วง 65,881 ไร่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และคนในชุมชนมีองค์ความรู้และการบริหารจัดการสวนมะม่วง จนนำไปสู่การเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการทำการเกษตร ที่กระจายรายได้และความมั่นคงแก่คนในชุมชน สมกับนาม “เนินมะปราง พื้นที่ทองคำบนดิน”

เมื่อเห็นตัวเลขมูลค่าทางเศรษฐกิจของ อ.เนินมะปรางแล้ว ชุมชนเขาเขียว กลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเนินมะปรางและภาคีเครือข่ายได้หารือร่วมกันเพื่อเก็บข้อมูลในส่วนของมูลค่าพืชเศรษฐกิจ รายได้ภาคการเกษตร และการเป็นพื้นที่ผลิตอาหารในระดับหมู่บ้าน เพื่อใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนที่อ้างอิงได้ โดยทำการศึกษาที่บ้านเขาเขียว ต.วังโพรง อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก ให้เป็นพื้นที่นำร่องและสร้างกระบวนการศึกษามูลค่าภาคการเกษตร และพื้นที่ผลิตอาหารของชุมชน

จากการเก็บข้อมูล 169 ครัวเรือนในชุมชนเขาเขียว พบว่า มีพื้นที่ทำการเกษตรรวม 8,772 ไร่ มีรายได้จากการทำการเกษตรและรับจ้าง เช่น การปลูกข้าวนาปี ข้าวนาปรัง ข้าวโพดในฤดูกาล ข้าวโพดนอกฤดูกาล มะม่วง และพืชอื่นๆ เป็นต้น รวมถึงมีรายได้จากการรับจ้างและงานอื่นๆ ซึ่งสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนกว่า 76,303,666 บาท/ปี แต่หากดูเฉพาะพื้นที่ปลูกมะม่วงในชุมชนเขาเขียวชุมชนเดียว มีพื้นที่ปลูกมะม่วงทั้งหมด 16,640 ตัน สร้างรายได้ให้คนในชุมชน 4,839,200 บาท/ปี

ผลการศึกษาข้อมูลนี้ทำให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์และความเหมาะสมในการเป็นพื้นที่ผลิตอาหารและ “วิถีเกษตร” ของชุมชนเนินมะปราง ที่ควรคงอยู่และสืบทอดกันไปรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ ยังเป็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการตื่นตัวของชุมชนที่ลุกขึ้นมาจัดการตนเอง สร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาที่สอดคล้องกับชุมชน โดยเป็นชุมชนที่เรียนรู้จากการลงมือทำและเป็นตัวอย่างเพื่อขยายผลสู่ชุมชนข้างเคียงต่อไป

นอกจากการสื่อสารกันเองภายในชุมชนแล้ว พี่น้องชุมชนเขาเขียว กลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเนินมะปราง และภาคีเครือข่ายยังตระหนักถึงการสื่อสารคุณค่าและสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเผยแพร่สู่สาธารณะ เพื่อให้คนทั่วประเทศได้รับรู้ถึงความสวยงามและคุณค่าของ อ.เนินมะปราง ทั้งในส่วนของ “มะม่วงทองคำบนดินเนินมะปราง” ผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การสื่อสารผ่านทีวีสาธารณะ การจัดกิจกรรม “ปั่นเพื่ออนาคตเนินมะปราง ครั้งที่ 1 - 2” ที่นำเสนอเรื่องมะม่วงเนินมะปราง และการท่องเที่ยวชุมชน หรือการจัดนิทรรศการในการประชุมสัมมนาระดับชาติในเวทีต่างๆ รวมถึงช่องทางอื่นๆ ที่จะสามารถสื่อสารคุณค่าของ อ.เนินมะปราง อันสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ (UN)

ที่สำคัญคือ ยุทธศาสตร์การ

ปกป้องชุมชนจากการพัฒนาที่ไม่พัฒนา คือ การสร้างเครือข่ายและการเรียนรู้ร่วมกับเครือข่ายเพื่อนมิตรซึ่งเป็นประเด็นที่กลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเนินมะปรางตระหนักและกำหนดเป็นยุทธศาสตร์หลักของการขับเคลื่อนงาน และร่วมเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ เช่น การร่วมกิจกรรม “เดินด้วยรัก จากภูผาถึงทะเล” การร่วมเคลื่อนไหวกับเครือข่ายประชาชนผู้เป็นเจ้าของแร่ กิจกรรม “We walk

เดินมิตรภาพ” เป็นต้น บนความเชื่อการสร้างพื้นที่ให้เป็นรูปธรรมควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย บนฐานคิด “แบ่งปัน เท่าเทียม เป็นธรรม” เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันมีชุมชนเป็นผู้นิยาม

“ฉากใหญ่ของภูเขาอันอุดมสมบูรณ์ที่มีได้ดินเป็นทรัพยากรมูลค่ามหาศาล ภายใต้อำนาจของยอดไม้ที่ค่อยๆ หายไป...มีเหมืองแร่ทองคำขนาดมหึมาเข้ามา แทน การปะทะของทุนและสิทธิชุมชน นิยามความมั่นคงและยั่งยืนที่แตกต่าง การระเบิดแผ่นดิน พื้นที่ผลิตอาหาร ท่ามกลางการล่มสลายของชุมชน เศรษฐกิจ การพิษและการคร่ำชีวิต เพียงเพื่อโลหะที่เรียกว่า ‘ทองคำ’ ผลประโยชน์ที่ไม่ได้เกิดขึ้นกับคนไทย จะหยุดชะงักเพียงชั่วคราว หรือตลอดไป ชุมชนต้องเป็นคนที่ลุก ขึ้นมากำหนดอนาคตด้วยชุมชนเอง”

"9-9-9" วันที่ 9 9คน 9บาทฝัก
ก้าวเดินเพื่อต่อลมหายใจคนไทย หยุดเหมืองทอง

ทำไมเราต้องเดิน?
 เราต้องการส่งเสียงของประชาชนและยื่นข้อเสนอไปถึงนายกรัฐมนตรี ให้ตัดสินใจ **หยุดต่ออายุใบอนุญาตประกอบโรงประกอบโลหะกรรมเหมืองทองคำ**
ฉ.ศิวิธร ซึ่งกำลังจะหมดอายุลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2559

เราต้องการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ และชีวิตคนไทยจากพิษภัยเหมืองทอง

เราต้องการสร้างความมั่นคง นิ่ง คั่ง ยั่งยืน ด้วยวิถีเกษตรกรรม, ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ดี

เหมืองทองดีกับประเทศไทยจริงหรือ?
 เหมืองทองสร้างมลพิษร้ายแรงต่อสุขภาพของชุมชน

- เป็นเหมืองแบบเปิด ฝุ่นผงพิษโลหะหนักซึ่งเป็นพิษในอากาศ
- เป็นเหมืองที่ปล่อย **ไซยาไนด์** ซึ่งเป็นสารพิษรุนแรงถึงขั้น **150,000** กิโลกรัมต่อสัปดาห์
- รายได้ของทองคำราว **59** ล้านบาท
- รายได้ **300** ล้านบาทต่อปีแต่เหมืองต้องจ่ายค่าของชุมชน
- เสียค่าภาคหลวงแร่ให้ไทยเพียง **6.6 %** เท่านั้น
- ภาวะผลตรวจเลือดประชาชน **1,004** คนรอบเหมือง พบว่า **ผู้ใหญ่ 55% และ เด็ก 63%** มีสารโลหะหนักในเลือด
- แร่ทอง ที่เกิดมาในทองคำมีเพียง **1%** ที่ถูกนำมาสกัดเป็นทอง เหลือ **9%** ที่ถูกนำมาสกัดเป็นทองคำ

โดย คณะกลุ่มผู้พิทักษ์สิ่งแวดล้อมนิคมแร่, มูลนิธิสิทธิและประชาธิปไตยประชาชนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

“วิเคราะห์เส้นทางของโครงการ
เพื่อหาช่องทางในการตัดปัญหา
ไม่จำเป็นต้องตรงไปตรงมา
แต่ต้องมีหลากหลายวิธีการ
มีการออกแบบ แบ่งบทบาทหน้าที่กัน
และทุกคนเป็นผู้นำ
เป็นแกนนำด้วยกันทั้งหมด
ถ้าเราไม่มีสรรพกำลังสู้ เราก็เอาใจสู้”

ลุงวิชาญ เชาวลิต

“การรวบรวมบทเรียน และประสบการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น
จากพื้นที่ทั่วทุกภูมิภาคเหล่านี้ น่าจะเป็นการรวบรวมขึ้นครั้งแรก
ในรอบ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา

แม้จะเป็นเพียงการก๊อปปี้เอามาไม่หมด ไม่ครบทุกกรณี
แต่ก็ก๊อปปี้เอามาจากกรณีใหญ่ๆ ที่เป็นที่สนใจของสังคมอย่างกว้างขวาง
เช่น กรณีการลุกกันขึ้นมาคัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหินที่กระบี่
และที่อำเภอเทพาในจังหวัดสงขลา กรณีทำเรื่อน้ำลึกปากบารา
กรณีเหมืองทองในจังหวัดเพชร
กรณีนโยบายทวงคืนผืนป่าในภาคเหนือ ฯลฯ”

บรรณาธิการ

พอช. - CODI

สนับสนุนการจัดพิมพ์

สำนักเชื่อมโยงชุมชนองค์กรชุมชนและประชาสังคม

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

912 ซอยนวมินทร์ 45-47 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

โทรศัพท์ 0 2378 8300-9 โทรสาร 0 2378 8411

Home page : www.codi.or.th E-mail : codi@codi.or.th